

**โครงการวิจัยรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกัน
สำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหา
ความรุนแรงในเด็กและสตรี
โดย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12**

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย และเพื่อหารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี โดยศึกษาในพื้นที่ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ระดับดีเด่น หรือระดับดี กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้แทนครอบครัว จำนวน 15 ครอบครัว ผู้แทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรอิสระ และมูลนิธิต่างๆ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557 จากศูนย์พึ่งได้ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด และศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว มีจำนวนทั้งสิ้น 15,078 ราย แยกเป็น สตรีที่ถูกกระทำความรุนแรง จำนวน 8,687 ราย หรือร้อยละ 57.6 และเป็นเด็ก จำนวน 6,391 ราย หรือร้อยละ 42.4 โดยจัดเป็นประเภทความรุนแรงทางร่างกายมากที่สุด จำนวน 162 ราย รองลงมาเป็นความรุนแรงทางจิตใจ จำนวน 157 ราย และคำมขุขย จำนวน 56 ราย ทั้งนี้ ผู้ถูกกระทำส่วนใหญ่เป็นภรรยา รองลงมาเป็นลูก และผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นสามี รองลงมาเป็นบิดา สำหรับรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับครอบครัวและระดับชุมชน กล่าวคือ รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีระดับครอบครัว ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการส่งเสริมป้องกัน ได้แก่ การให้ความรู้เรื่องสิทธิ กฎหมาย การใช้หลักศาสนา การส่งเสริมรายได้ และการจัดทำคู่มือการครองเรือน เป็นต้น 2) กระบวนการดำเนินการแก้ไขปัญหา ได้แก่ การใช้เครือข่ายในชุมชน เช่น เครือข่ายสหวิชาชีพ ความรุนแรงในครอบครัวของชุมชน ภาครัฐ อปท. NGO ดำเนินการตามขั้นตอนการแจ้งเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ.ความรุนแรงฯ แก้ไขปัญหาร่วมกันครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ถ้าไม่สำเร็จประสานส่งต่อภาครัฐ และติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหา (รายครอบครัว) 3) กระบวนการจัดการ ได้แก่ การบำบัด และการจัดกิจกรรมฟื้นฟู สานสายสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง 4) กระบวนการติดตาม ได้แก่ จัดทำแบบสำรวจ/ติดตาม การวิเคราะห์ รายงานผลการติดตาม หรือเสริมแรง ให้รางวัล ซึ่งในกระบวนการทั้งหมดหากไม่สำเร็จ ควรเริ่มกลับไปที่กระบวนการแรก ทั้งนี้เพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ ในส่วนของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีระดับชุมชน ประกอบด้วย 3 กระบวนการ ได้แก่ 1) การให้ความรู้ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษายังขาดความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรง แม้จะว่าเป็นพื้นที่ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) จึงควรให้ความรู้ในเรื่อง พ.ร.บ.ความรุนแรง สิทธิการคุ้มครองที่จะได้รับ บทบาทชุมชน เป็นต้น 2) จัดพื้นที่กลางในการสื่อสาร รับฟังความคิดเห็นของครอบครัวในชุมชน ผ่านปราชญ์ชุมชน ผู้นำ เครือญาติ เป็นต้น และ 3) บูรณาการจัดกิจกรรมทั้งแนวตั้งและแนวนอน เช่น ภาครัฐ ท้องถิ่น ครอบครัว บ้าน วัด โรงเรียน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ 1) การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี ควรคำนึงถึงปัจจัยปัญหาอื่นๆ ที่เป็นตัวแปรสำคัญ เช่น การติดสารเสพติดหรือเหล้า ปัญหาสุขภาพจิต การใช้จ่ายในครัวเรือน ควรศึกษาเป็นโครงการย่อยในการแก้ปัญหาดันเหตุดังกล่าว 2) ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มสวัสดิการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในชุมชนที่เป็นรูปธรรม มีคณะทำงานที่มีประสิทธิภาพ การจัดตั้งเป็นองค์กรที่จดทะเบียนถูกต้อง สามารถจัดทำโครงการ และเสนอของบประมาณจากแหล่งต่างๆ ที่สามารถนำมาแก้ไข ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีได้ โดยไม่ต้องรอนงบประมาณส่งมาให้อย่างเดียว

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	A
สารบัญ	B
สารบัญตาราง	D
บทที่ 1 บทนำ	
- ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
- วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	3
- ขอบเขตของโครงการวิจัย	3
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
- นิยามศัพท์	4
- กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	
- นิยามและลักษณะความรุนแรงในเด็ก สตรี และครอบครัว	7
- สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และครอบครัว	10
- อุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว	19
- นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี	21
- แนวทางการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี	30
- การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัว	36
- ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
- การคัดเลือกพื้นที่	52
- วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	55
- เครื่องมือการวิจัย	56
- การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล	58
บทที่ 4 สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศ	
- สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีระดับประเทศ ปี พ.ศ. 2557	59
- สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีระดับพื้นที่เป้าหมาย	64
- สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็ก สตรี และครอบครัวจากหน่วยงานและองค์กรในระ พื้นที่	69

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 ลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็ก และสตรี	
- ความเข้าใจเรื่องความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว	86

- สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน	90
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว	95
- วิธีการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี	100
บทที่ 6 บทสรุป: รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี	
สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย	118
ลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี	120
รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี	124

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 2.1	แสดงจำนวนการละเมิดต่อเด็กและสตรีที่เข้ารับบริการศูนย์ประชาบดี 1300	11
ตารางที่ 2.2	แสดงจำนวนเด็กถูกระบาดความรุนแรง ที่เข้ารับบริการศูนย์ประชาบดี 1300 จำแนกตามช่วงอายุ	11
ตารางที่ 3.1	แสดงผลการคัดเลือกพื้นที่ศึกษารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัว ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี	52
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวนและลักษณะความรุนแรงในเด็กและสตรี ปี พ.ศ.2557 จำแนกตามหน่วยงาน	60
ตารางที่ 4.2	แสดงจำนวนสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้ารับบริการ	61

	ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำแนกตามสาเหตุความรุนแรง ปี พ.ศ. 2557	
ตารางที่ 4.3	แสดงจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่เข้ารับบริการ ศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข จำแนกตามสาเหตุการกระทำ ความรุนแรง	62
ตารางที่ 4.4	แสดงจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่เข้ารับบริการ ศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข จำแนกตามสถานภาพ	63
ตารางที่ 4.5	แสดงจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่เข้ารับบริการ ในบ้านพักเด็กและครอบครัว จำแนกเป็นรายจังหวัด	64
ตารางที่ 4.6	แสดงจังหวัดที่มีสถิติการกระทำ ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากที่สุดของแต่ละ พื้นที่ของสสว.1 – 12 โดยใช้ข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (ข้อมูล ณ เดือนสิงหาคม 2558)	68
ตารางที่ 4.7	แสดงจังหวัดที่มีสถิติการกระทำ ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากที่สุดของแต่ละ พื้นที่ของสสว.1 – 12 โดยใช้ข้อมูลจากบ้านพักเด็กและครอบครัว	69
ตารางที่ 4.8	แสดงจำนวนคดีความด้านความรุนแรงในครอบครัวของศาลเยาวชนและ ครอบครัวจังหวัดปทุมธานี และสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดสุพรรณบุรี ปี พ.ศ. 2555 – 2558	70
ตารางที่ 4.9	แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวของสำนัก อำนวยการประจำศาลจังหวัดสุพรรณบุรี และสำนักงานอัยการจังหวัดสุพรรณบุรี (1 ตุลาคม 2556 – 31 มกราคม 2558)	71

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 4.10	แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวของสำนักงาน อัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา (1 ตุลาคม 2556 – 31 มกราคม 2558)	72
ตารางที่ 4.11	แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ ความรุนแรงของสถานีตำรวจภูธรจังหวัด สุพรรณบุรี และจังหวัดอ่างทอง (ตุลาคม 2556 – มกราคม 2558)	73
ตารางที่ 4.12	แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ ความรุนแรงของสถานพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชนจังหวัดอ่างทอง ปี พ.ศ. 2556 - 2557	74
ตารางที่ 4.13	แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ ความรุนแรงของโรงพยาบาลพุทธโสธร และโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ระหว่าง 1 ตุลาคม 2556 – กรกฎาคม 2558	75
ตารางที่ 4.14	แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ ความรุนแรงของสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดอ่างทอง และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา ระหว่างปี 2556 –	77

	2557	
ตารางที่ 4.15	แสดงข้อมูลผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ของสถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก จังหวัดชลบุรี ปีงบประมาณ 2557	79
ตารางที่ 4.16	แสดงข้อมูลผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่หน่วยงานสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 3 ประมวลไว้ (ระหว่าง 1 ตุลาคม 2556 – 30 กันยายน 2557)	80
ตารางที่ 4.17	แสดงข้อมูลผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวของมูลนิธิและองค์กรอิสระ ด้านเด็ก (ระหว่างปี พ.ศ.2557 - 2558)	81

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในปัจจุบัน เป็นปัญหาสำคัญของสังคมที่ต้องเร่งดำเนินการทั้งในด้านการป้องกัน แก้ไข และช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาอย่างจริงจัง โดยทั่วโลกจัดเป็นปัญหาในระดับสากล ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีได้รับการยอมรับว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกสังคมและเป็นประเด็นที่ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการแก้ไข ดังปรากฏในกติการะหว่างประเทศของสหประชาชาติหลายฉบับ ได้แก่ ปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นต้น

สำหรับสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และครอบครัว อาจเนื่องด้วยปัจจุบันสังคมกำลังเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การสื่อสารสมัยใหม่ ส่งผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมส่วนบุคคล รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และมีความหลากหลายมากขึ้น ทำให้ครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุดในสังคมมีความอ่อนแอ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีความเปราะบางมากขึ้น การดำรงชีวิตอาจมีความยากลำบาก และการมุ่งเน้นหารายได้มาตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับอิทธิพลจากค่านิยมทางวัตถุ รวมถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความเป็นครอบครัว ความมั่นคงของสถาบันครอบครัวที่นำไปสู่ปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และครอบครัว (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2554)

จากข้อมูลหน่วยงานภาครัฐที่เก็บรวบรวมสถิติเกี่ยวกับความรุนแรงในเด็กและสตรี จำนวน 3 หน่วยงานหลัก คือ ศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข , บ้านพักเด็ก และครอบครัวทั่วประเทศ และศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนเด็กและสตรีที่เข้ารับบริการเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ในภาพรวมของประเทศ เป็นสตรี จำนวน 8,687 ราย และเป็นเด็ก จำนวน 6,391 ราย โดยศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข มีจำนวนผู้เข้ารับบริการที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด จำนวน 13,752 ราย รองลงมาคือ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด จำนวน 705 ราย และศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 621 ราย นอกจากนี้ได้แยกประเภทของปัญหาการกระทำความรุนแรง พบว่า เป็นการกระทำความรุนแรงต่อสตรีมากที่สุด และถูกกระทำความรุนแรงด้านร่างกายมากที่สุด จำนวน 5,731 ราย รองลงมาคือ เป็นการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก และเป็นการกระทำความรุนแรงด้านเพศมากที่สุด จำนวน 4,434 ราย หากจำแนกตามประเภทของผู้กระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรี พบว่า เป็นแฟนมากที่สุด ร้อยละ 40 รองลงมาเป็นเพื่อน ร้อยละ 17 ส่วนผู้กระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรี เป็นเพศชายวัยทำงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.60 ซึ่งจากข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงดังกล่าว สรุปได้ว่าปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีมีระดับความรุนแรงมากที่สุด และเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ควรหาแนวทางแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหความรุนแรงในเด็กและสตรีที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นหน้าที่หลักของหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานตามกรอบกระบวนการทางกฎหมาย และดำเนินการในเชิงตั้งรับ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือและการส่งต่อบริการ เช่น รูปแบบระบบการบริการช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ถูกกระทำ

ความรุนแรงในโรงพยาบาลชุมชน ส่วนในด้านการดำเนินการแก้ไขปัญหาเชิงรุก ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ ซึ่งยังไม่เกิดผลในเชิงประจักษ์ และเป็นการแก้ไขปัญหาเป็นครั้งคราว ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดคือการดึงเครือข่ายความร่วมมือในด้านต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีที่นอกเหนือจากภาครัฐ เช่น องค์กรภาคประชาชน องค์กรอิสระ มูลนิธิ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอม และขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ด้วยการอบรมเลี้ยงดูให้ความรัก ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่และสร้างสรรค์ เป็นพลังในการสร้างภูมิคุ้มกันในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีอย่างยั่งยืน

แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี ได้แก่ หลักการของมาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านสัมพันธภาพ 2. ด้านการพึ่งตนเอง (เศรษฐกิจ สุขภาพ ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้) 3. ด้านทุนทางสังคม และ 4. ด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก (ระบบมาตรฐานครอบครัว, สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2551) และแนวคิดปฏิบัติการความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ 1. ภาวะเสี่ยงป้องกันไม่ให้เกิด 2. ลดการเกิดความรุนแรง 3. ยุติความรุนแรงให้ได้ และ 4. ป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำ (คู่มือการดำเนินงานเพื่อชีวิตสถานการณ์ทางสังคมในการเฝ้าระวังและเตือนภัยต่อบุคคลในครอบครัวด้านความรุนแรงในครอบครัว, สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าจากสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีที่มีความรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ซับซ้อนจนกลายเป็นปัญหาระดับประเทศและระดับสากล ซึ่งการดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยภาครัฐเป็นหลักย่อมเป็นไปอย่างล่าช้า และอาจไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ในระดับกลุ่มเป้าหมายโดยตรง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย และหารูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี ทั้งนี้จะทำให้ได้รูปแบบ แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลเผยแพร่แก่ผู้ใช้ประโยชน์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานอื่นๆ สามารถนำฐานข้อมูลของผลการวิจัยครั้งนี้ มาเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ในด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของเครือข่าย ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการ

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี
- 2.3 เพื่อหารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

3.1 ขอบเขตพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ (สสว.) 1 - 12 (ยกเว้นจังหวัดกรุงเทพมหานคร) โดยคัดเลือกกรณีศึกษาจากจังหวัดที่มีจำนวนสถิติการกระทำ ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากเป็นอันดับที่ 1 ของแต่ละสสว. รวมขอบเขตพื้นที่ศึกษาทั้งสิ้น 12 จังหวัด

ส่วนระดับตำบล คัดเลือกตำบลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ระดับดีเด่น หรือระดับดี ในปี 2557 และ 2556 ตามลำดับ จำนวน 1 พื้นที่

3.2 ขอบเขตประชากร

ขอบเขตประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาในตำบลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ระดับดีเด่น หรือระดับดี ในปี 2557 และ 2556 ประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย ได้แก่

1) ผู้แทนครอบครัว จำนวน 15 ครอบครัว
2) ผู้แทนชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี ปลัดอปท. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรอิสระ มูลนิธิต่างๆ ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โรงพยาบาลในชุมชน เป็นต้น (วัตถุประสงค์การศึกษาข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีระดับจังหวัด และระดับประเทศ)

3.3 ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาจะครอบคลุมการทบทวนวรรณกรรมในเรื่องสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีในระดับประเทศ นโยบาย แผน และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน เพื่อนำไปกำหนดรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ด้านวิชาการ

1. ทำให้ได้แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี ด้านสัมพันธภาพ ด้านการพึ่งตนเอง (เศรษฐกิจ สุขภาพ ข้อมูลข่าวสาร และการเรียนรู้) ด้านทุนทางสังคม และด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก

2. ทำให้ทราบถึงแนวทาง/ รูปแบบการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความรุนแรงฯ ของภาครัฐและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ

ด้านสังคมและชุมชน

ได้แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวและชุมชนในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลนำไปปฏิบัติและเผยแพร่แก่ผู้ใช้ประโยชน์ และผู้ที่สนใจนำองค์ความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อตนเอง ชุมชน และสังคม

ด้านนโยบาย

หน่วยงานในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานอื่นๆ สามารถนำฐานข้อมูลของผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ในด้านการ

พัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการ โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของเครือข่าย/ ชุมชน/ อปท. ในการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการ

5. นิยามศัพท์

5.1 ภูมิคุ้มกันทางสังคม (Social Immunity) หมายถึง ครอบครัว ชุมชน สังคม มีความเข้มแข็งและอบอุ่น สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางสังคมต่างๆ อย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และรู้เท่าทันกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาครอบครัวตนเอง ชุมชน และสังคมได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

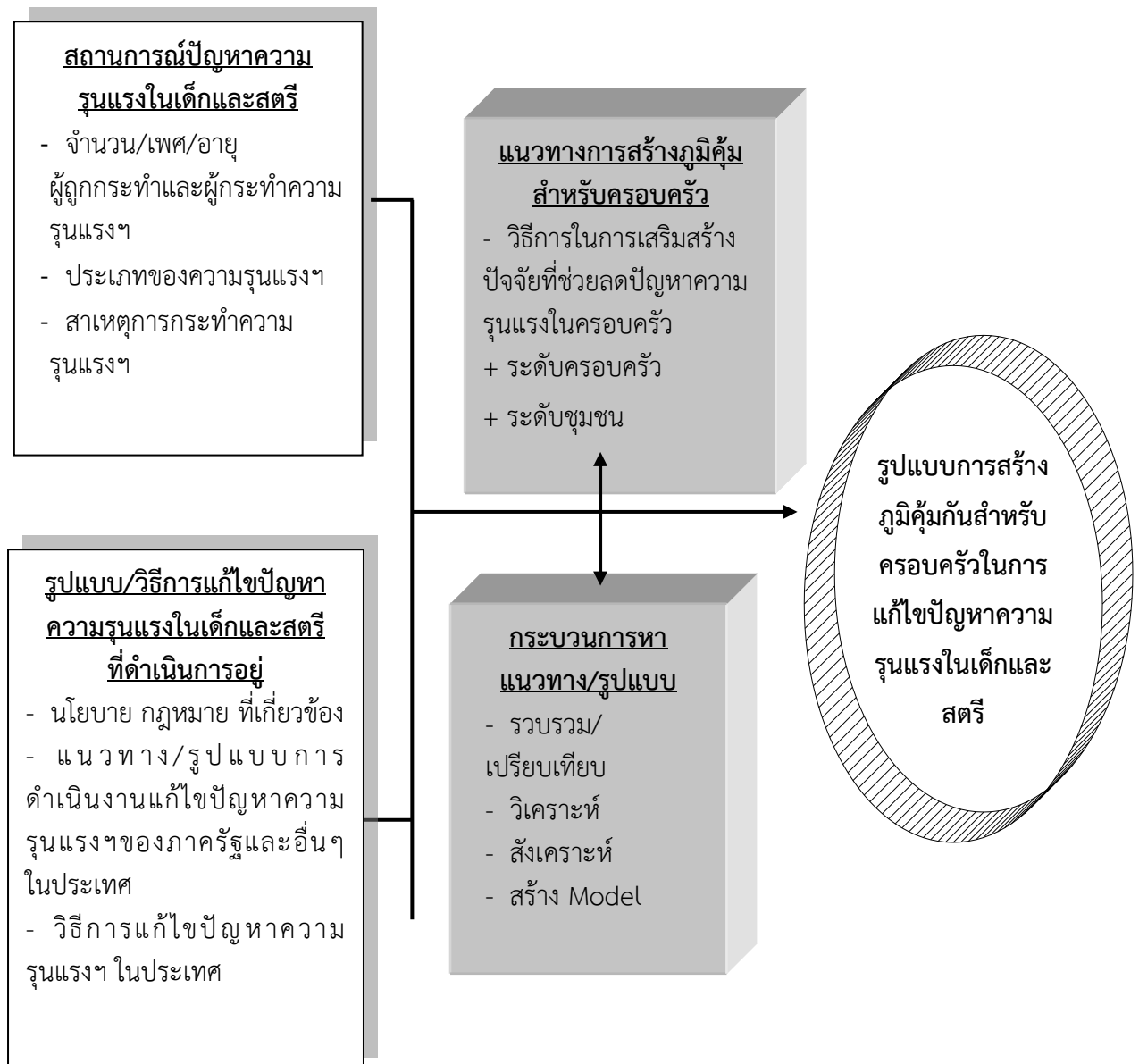
5.2 สถาบันครอบครัว (Family Unit) หมายถึง หน่วยทางสังคมหน่วยแรกที่ก่อกำเนิดมนุษย์ และให้การเลี้ยงดูอบรม ชัดเจนคุณธรรมจริยธรรมให้แก่สมาชิกได้มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

5.3 ความรุนแรงในเด็กและสตรี หมายถึง การที่เด็กและสตรีได้รับการปฏิบัติจากคนในครอบครัว หรือนอกครอบครัว ในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม ที่เด็กและสตรีอยู่ในช่วงเวลานั้น จนเป็นเหตุให้เด็กและสตรีได้รับอันตราย บาดเจ็บ กระแทกกระเทือน ทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ และอื่นๆ ทั้งนี้เด็ก คือ ผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ รวมทั้งเพศหญิงและชาย แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส และสตรี คือ เพศหญิงที่อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

5.4 การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัว หมายถึง การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวที่สามารถป้องกันปัญหา หรือบรรเทาภัยกับปัญหาทางสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างความเข้มแข็งระดับครอบครัว และระดับชุมชน

5.5 รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี หมายถึง วิธีการ หรือกระบวนการที่ให้ครอบครัว และชุมชน นำไปใช้เป็นแนวทาง หรือคู่มือการปฏิบัติงานในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว สามารถป้องกันและจัดการกับปัญหาในครอบครัวได้ ทั้งนี้เพื่อการป้องกันหรือบรรเทาภัยกับปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

6. กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษา แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี ประกอบไปด้วยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. นิยามและลักษณะความรุนแรงใน เด็ก สตรี และครอบครัว
2. สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และครอบครัว
3. อุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว
4. นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี
5. แนวทางการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี
6. การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัว
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. นิยามและลักษณะความรุนแรงในเด็ก สตรี และครอบครัว

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของ “ความรุนแรงต่อสตรี” ในปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อเด็ก และสตรี ไว้ดังนี้

1.1 นิยามความรุนแรงในเด็ก หมายถึง การที่เด็กได้รับการปฏิบัติจากผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นในหรือนอกครอบครัว ในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับตามบรรทัดฐานสังคมที่เด็กอยู่ในช่วงเวลานั้น จนเป็นเหตุให้เด็กได้รับอันตราย บาดเจ็บ กระแทกกระเ็น ทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ตลอดจนการถูกละเลยไม่สนองตอบความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร การดูแลสุขภาพ และการอบรมเลี้ยงดู ทั้งนี้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ ได้ระบุไว้ว่า เด็ก คือ ผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์ และคณะ ได้กล่าวว่า ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน มีรูปแบบที่หลากหลาย หมายรวมถึงพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น การกระทำความรุนแรงทางวาจา การรังแก การตบ ตี หรือต่อสู้อย่างรุนแรงซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้มีผลกระทบตามมาด้วย นอกจากนั้นแล้ว ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ยังรวมถึงพฤติกรรมการกระทำความผิด เช่น การทำร้าย ทารุณ การข่มขืน การฆ่ากันตายที่กระทำโดยเด็กและเยาวชนและต่อเด็กและเยาวชน สาเหตุความรุนแรงระหว่างบุคคลได้เป็น 3 ระดับ คือ ปัจจัยระดับบุคคล ปัจจัยระหว่างบุคคล และปัจจัยระดับสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

1) ระดับบุคคล โดยให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพของผู้กระทำความรุนแรง หรือผู้ที่ได้รับความรุนแรง แนวคิดนี้รวมความถึงแนวคิดที่ว่าด้วยบุคลิกภาพที่เปราะบาง ความเจ็บป่วยทางจิต การใช้สารเสพติด การดื่มแอลกอฮอล์ และกระบวนการในระดับบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรง

2) ปัจจัยระหว่างบุคคล เน้นความสนใจไปที่การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคน โครงสร้างและบทบาทของครอบครัว และปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก และการเรียนรู้ (Socialization) ในครอบครัว และสังคม ซึ่งส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมความรุนแรง

3) ปัจจัยระดับสังคมวัฒนธรรม จะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัจจัยในระดับมหภาค โดยมีสมมุติฐานที่ว่า ความรุนแรงระหว่างบุคคลก่อรูปมาจากโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อต่อการเกิด ความรุนแรง เช่น ความไม่เป็นธรรม โครงสร้างทางสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ปัญหาช่องว่างทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง แนวคิดทางวัฒนธรรม ประเพณีนิยมที่ยอมรับความรุนแรง เป็นต้น (เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์

เรอร์ และคณะ ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การศึกษามิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรุนแรงในเด็กและเยาวชน, 2551)

1.2 นิยามความรุนแรงต่อสตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้อ้างถึงคำนิยามที่ให้ไว้โดยปฏินญาสาเกล้าด้วยการจัดความรุนแรงต่อสตรี ซึ่งระบุเอาไว้ว่าความรุนแรงต่อสตรีหมายถึง “การกระทำใดๆ ที่เป็นความรุนแรงที่เกิดจากอคติทางเพศ ซึ่งเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่สตรี รวมทั้งการขู่เข็ญ คุกคาม กีดกันเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะและในชีวิตส่วนตัว”

ลักษณะความรุนแรงต่อสตรี มีดังนี้

(1) ความรุนแรงต่อร่างกาย ทางเพศ และจิตใจ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว รวมทั้งการทุบตี การทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กและสตรีในบ้าน ความรุนแรงอันมีเหตุมาจากของหมั้นที่ฝ่ายหญิงให้กับครอบครัวสามี การข่มขืนโดยคู่สมรส การขลิบอวัยวะเพศสตรี และข้อปฏิบัติตามประเพณีต่างๆ อันเป็นอันตรายต่อสตรี ความรุนแรงที่ไม่ได้เกิดจากคู่สมรส และความรุนแรงที่เป็นการหาประโยชน์จากสตรี

(2) ความรุนแรงต่อร่างกาย เพศ และจิตใจ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทั่วไป รวมถึงการข่มขืน การทารุณกรรมทางเพศ การลวนลามทางเพศ การข่มขู่ในสถานที่ทำงานในสถาบันการศึกษาและสถานที่ต่างๆ การค้าหญิง และการบังคับค้าประเวณี

(3) ความเพิกเฉยของรัฐต่อความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงที่เกิดทางร่างกาย ทางเพศ และจิตใจ

1.3 นิยามความรุนแรงในครอบครัว พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ว่า ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่นำจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

อีกนิยามของเว็บไซต์ domesticviolence ได้ให้ความหมายความรุนแรงในครอบครัว คือ ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยการกระทำทารุณกรรมต่อผู้สูงอายุ เด็ก และภรรยา รวมทั้งสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว ความรุนแรงนั้นๆ มักมาจากแบบแผนของการใช้อำนาจ (Power) และการควบคุม (Control) ที่บุคคลหนึ่งมีเหนืออีกคนหนึ่งในสัมพันธภาพแบบสนิทชิดเชื้อ (An Intimate Relationship) รูปแบบสำคัญของความรุนแรง คือ การทำร้ายร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม หรืออาจหมายรวมถึง การข่มขู่ การข่มขืน การทำลายทรัพย์สิน (<http://www.domesticviolence.in/difintion-ofdomestic-violence.htm>) และการเพิกเฉย ละเลย ทอดทิ้ง

ลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงมีลักษณะที่หลากหลาย ดังนี้ (คู่มือการดำเนินงานเพื่อชีวิตสถานการณ์ทางสังคมในการเฝ้าระวังและเตือนภัยต่อบุคคลในครอบครัวด้านความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557)

(1) การฆาตกรรม หรือฆ่ากันตายระหว่างสมาชิกในครอบครัว ถือเป็นอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่มีความร้ายแรงที่สุด (ในประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานใดจัดเก็บสถิติการฆาตกรรมที่สมาชิกในครอบครัวกระทำต่อกัน)

(2) การกระทำรุนแรงทางกาย (physical abuse) ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ข้อมูลจากทั่วโลกระบุตรงกันว่า การทำร้ายร่างกายระหว่างคู่สมรส หรือคนที่เคยเป็นคู่สมรส (intimate partner) หรือระหว่างพ่อแม่และลูก เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นมากที่สุด มีเด็กไทยถูกพ่อแม่ทำร้ายร่างกายอย่าง

รุนแรง ถึงราวร้อยละ 6.6 ลักษณะการทำร้ายร่างกายมีตั้งแต่ระดับรุนแรงน้อยจนถึงรุนแรงมาก และมีการใช้อุปกรณ์ หรืออาวุธที่ก่อให้เกิดอาการบาดเจ็บเล็กน้อย สាหัส และรุนแรงถึงสูญเสียชีวิต

(3) การกระทำรุนแรงทางด้านเพศ (sexual abuse) ความรุนแรงทางด้านเพศที่พบในส่วนต่างๆ ของโลก ส่วนใหญ่พบว่าเป็นการกระทำที่สามักระทำต่อผู้หญิงที่เป็นภรรยา หรือคู่ครอง และกระทำต่อเด็กในครอบครัว

(3.1) การกระทำรุนแรงทางด้านเพศต่อผู้หญิงที่เป็นภรรยาหรือคู่ครอง ซึ่งแม้แต่ผู้หญิงเองส่วนใหญ่ก็เห็นว่าการถูกสามีหรือคู่ครองบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ไม่เป็นการข่มขืน แม้สังคมไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายแล้ว แต่ความรู้ความเข้าใจในสิทธิที่จำกัดยังทำให้ผู้หญิงยังยอมทนมีเพศสัมพันธ์โดยไม่สมัครใจ เพราะถือว่าเรื่องเพศยังเป็นเรื่องที่ไม่ควรพูดคุยกันอย่างเปิดเผย

(3.2) การกระทำรุนแรงทางเพศต่อเด็กในครอบครัว โดยจารีตประเพณีเกือบทุกประเทศในสังคมทั่วโลกห้ามการล่วงละเมิดทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก รวมทั้งคนใกล้ชิดในครอบครัว เช่น พ่อเลี้ยง พี่ชาย ลูกหรือญาติสนิท การล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กจึงมักเกิดขึ้นซ้ำๆ กว่าที่จะค้นพบการล่วงละเมิดก็มักจะถูกปกปิดเพื่อรักษาชื่อเสียงหรือสถานภาพของครอบครัวหรือไม่ก็โทษว่าเด็กเป็นต้นเหตุของปัญหา

(4) การทำอันตรายต่ออารมณ์หรือจิตใจ (emotional or psychological abuse) ผลของการกระทำรุนแรงต่อร่างกายหรือเพศทำให้ผู้ถูกกระทำเกิดความกลัวหรือรู้สึกว่าตนไร้ค่า การทำอันตรายต่ออารมณ์หรือจิตใจมีหลายรูปแบบ เช่น ขู่เข็ญว่าจะทำอันตราย ถูกปล่อยให้อยู่โดดเดี่ยว ข่มขู่ ทำให้เกรงกลัว ทำให้ขายหน้าหรือไร้เกียรติ ถูกเหยียดหยาม นอกจากนั้น การกระทำทารุณด้านจิตใจยังมีส่วนสัมพันธ์กับการฆ่าตัวตาย (suicide) และพยายามฆ่าตัวตาย (attempt suicide) ด้วย

(5) ความรุนแรงที่เกิดจากการบังคับค้าประเวณี การบังคับผู้หญิงหรือเด็กหญิงให้ค้าประเวณี หรือเพื่อธุรกิจทางเพศ โดยคู่ครองหรือพ่อแม่ถือเป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง (violence against women) ซึ่งพบว่า ครอบครัวที่ยากจนหรือไร้ศีลธรรมไม่สามารถเลี้ยงบุตรได้มักจะขายหรือให้เชาบุตรจึงอาจถูกบังคับค้าประเวณี เด็กผู้หญิงมักจะถูกส่งไปใช้แรงงานในครอบครัว เด็กจึงเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรือแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศโดยนายจ้าง เด็กถูกส่งไปค้าประเวณี หรือเป็นเหยื่อของกระบวนการอาชญากรรมค้ามนุษย์ เพื่อเป็นแหล่งเงินได้ของครอบครัว

(6) ความรุนแรงจากจารีตประเพณี และการเลือกปฏิบัติต่อเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในหลายประเทศได้รับความเจ็บปวดและทรมานจากการปฏิบัติตามความเชื่อของลัทธิศาสนา หรือชนเผ่าต่างๆ เช่น ความเชื่อการขลิบอวัยวะเพศของหญิง ซึ่งอาจส่งผลกระทบถึงขั้นเสียชีวิต เป็นหมัน เจ็บปวดทางกาย และมีผลกระทบต่องิตใจ นอกจากนี้ยังมีในบางสังคมที่มีประเพณีและค่านิยมให้คุณค่ากับเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิงก็มีการปฏิบัติที่รุนแรงต่อเด็กผู้หญิง เช่น การเลือกทำแท้งเด็ก ทารกที่เป็นเพศหญิง หรือการฆ่าทารกเพศหญิง เด็กผู้หญิงได้รับการเลี้ยงดูไม่ถูกสุขลักษณะ ส่งผลให้พิการหรือเสียชีวิตในขณะที่เป็นทารกเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

โดยสรุปความหมายของความรุนแรงในเด็กและสตรีที่กล่าวมาข้างต้น และเป็นนิยามที่นำมาปรับใช้กับการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง การที่เด็กและสตรีได้รับการปฏิบัติจากคนในครอบครัว หรือนอกครอบครัว ในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เด็กและสตรีอยู่ในช่วงเวลานั้น จนเป็นเหตุให้เด็กและสตรีได้รับอันตราย บาดเจ็บ กระทบกระเทือน ทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ และอื่นๆ ทั้งนี้เด็ก คือ ผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ รวมทั้งเพศหญิงและชาย แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส และสตรี คือ เพศหญิงที่อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

2. สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และครอบครัว

2.1 สถานการณ์ความรุนแรงในประเทศ

2.1.1 สถิติการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรี และความรุนแรงในครอบครัว
ประมวลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1) สถิติกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (ศูนย์ประชาบดี 1300)

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยศูนย์ประชาบดี 1300 ได้รายงานสถิติการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรีที่เกิดขึ้นในครอบครัว ได้แก่ ลักษณะการกระทำความรุนแรง ช่วงอายุ และอาชีพของเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ช่วงเดือนมกราคม – ธันวาคม 2554 ดังนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนการละเมิดต่อเด็กและสตรีที่เข้ารับบริการศูนย์ประชาบดี 1300

ลำดับ	ลักษณะการละเมิด	จำนวน	
		เด็ก	สตรี
1	ทำร้ายร่างกาย	127	309
2	ทำร้ายร่างกายและข่มขู่	5	6
3	ทำร้ายร่างกายและล่วงละเมิดทางเพศ	-	1
4	ล่วงละเมิดทางเพศ	63	21
5	บังคับข่มขู่	7	18
6	กักขัง	5	5
7	ลวนลามและลามกอนาจาร	10	7
รวมทั้งสิ้น		217	367

จากตารางแสดงให้เห็นว่า เด็กที่ถูกละเมิดทั้งหมด จำนวน 217 กรณี ในจำนวนนี้ พบเด็กถูกทำร้ายร่างกายมากที่สุด จำนวน 127 กรณี หรือคิดเป็นร้อยละ 58.52 รองลงมาคือ การล่วงละเมิดทางเพศ จำนวน 63 กรณี หรือคิดเป็นร้อยละ 29.03 ส่วนสตรีที่ถูกละเมิดทั้งหมด 367 กรณี ในจำนวนนี้ พบสตรีถูกทำร้ายร่างกายมากที่สุด จำนวน 309 กรณี หรือคิดเป็นร้อยละ 84.19 รองลงมา คือ สตรีที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ จำนวน 21 กรณี หรือคิดเป็นร้อยละ 5.72

ตารางที่ 2.2 แสดงจำนวนเด็กถูกกระทำความรุนแรง ที่เข้ารับบริการศูนย์ประชาบดี 1300 จำแนกตามช่วงอายุ

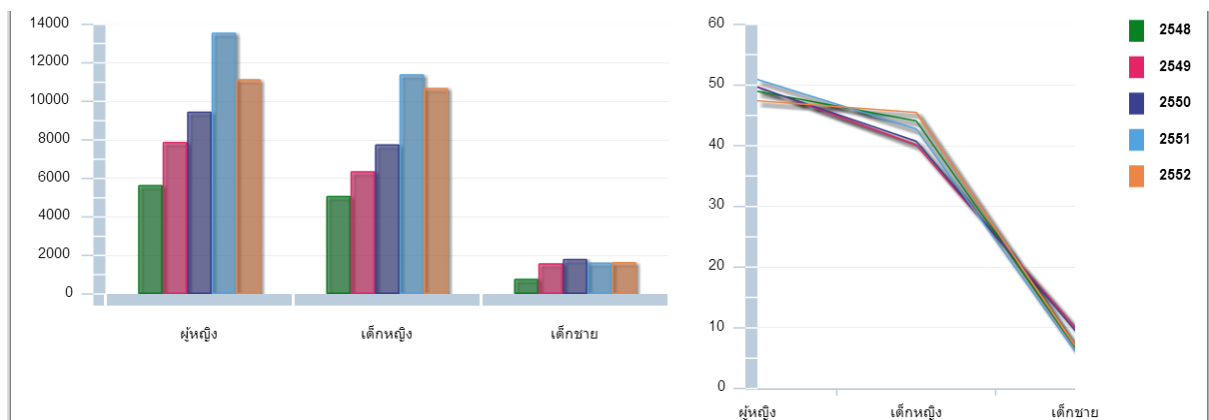
ลำดับ	ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน (ราย)
1	แรกเกิด – 5	45

2	6 – 12	50
3	13 – 18	41
4	ไม่ระบุ	5
รวมทั้งสิ้น		141

จากตาราง แสดงให้เห็นว่า เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 141 ราย ในจำนวนนี้ พบเด็กอายุ 6 – 12 ปี ถูกกระทำความรุนแรงมากที่สุด คือ จำนวน 50 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 35.46 รองลงมาคือ ช่วงอายุแรกเกิด – 5 ปี จำนวน 45 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 31.91 และช่วงอายุ 13 – 18 ปี จำนวน 41 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 29.07

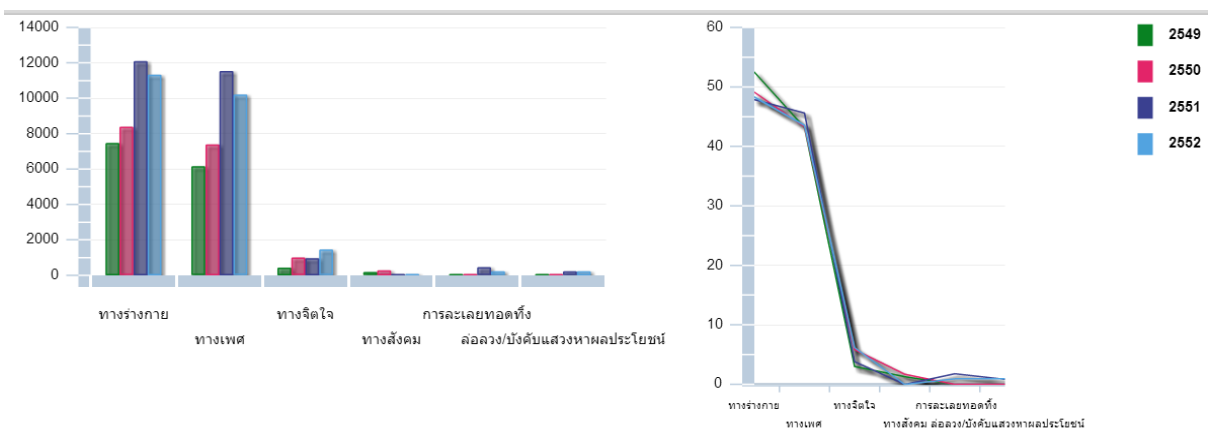
2) ศูนย์ข้อมูลความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

ศูนย์ข้อมูลความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้รวบรวมข้อมูลผ่านศูนย์พึ่งได้ ระหว่างปี พ.ศ. 2548 - 2552 พบว่า จำนวนเด็กและผู้หญิงที่รายงานว่าถูกกระทำความรุนแรง เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2551 มีผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงมากที่สุด จำนวน 13,565 ราย เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 จำนวน 4,096 ราย รองลงมาเป็นเด็กหญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง จำนวน 11,404 ราย เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 จำนวน 3,632 ราย ส่วนเด็กชายถูกกระทำความรุนแรงมากที่สุดในปี พ.ศ. 2550 จำนวน 1,826 ราย มีรายละเอียดตามรูปภาพด้านล่างนี้

จำนวนเด็กและผู้หญิงที่รายงานว่าถูกกระทำรุนแรงโดยศูนย์พึ่งได้											
จำนวนเด็กและผู้หญิง...	2548		2549		2550		2551		2552		
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	
ผู้หญิง	5656	49.00	7901	49.75	9469	49.66	13565	50.94	11152	47.43	
เด็กหญิง	5094	44.13	6380	40.17	7772	40.76	11404	42.82	10702	45.52	
เด็กชาย	792	6.86	1601	10.08	1826	9.58	1632	6.13	1657	7.05	

2549 - 2552 (ศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข) พบว่า เป็นลักษณะทางร่างกายมากที่สุด รองลงมาเป็นลักษณะทางเพศ โดยมีจำนวนสูงสุดในปี พ.ศ. 2551 จำนวน 12,102 ราย และจำนวน 11,538 ราย ตามลำดับ ส่วนอันดับ 3 เป็นลักษณะทางจิตใจ พบสูงสุดในปี พ.ศ. 2552 จำนวน 1,454 ราย สำหรับอันดับต่อมาเป็นลักษณะทางสังคม การละเลยทอดทิ้ง และล่อลวง/ บังคับ แสวงหาผลประโยชน์ ตามลำดับ

จำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงตามลักษณะการกระทำรายงานโดยศูนย์พึ่งได้									
ลักษณะการกระทำความรุนแรง	2549		2550		2551		2552		
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	
ทางร่างกาย	7481	52.49	8389	49.14	12102	47.88	11333	48.33	
ทางเพศ	6158	43.21	7393	43.31	11538	45.64	10209	43.54	
ทางจิตใจ	429	3.01	1001	5.86	964	3.81	1454	6.20	
ทางสังคม	184	1.29	288	1.69	0	0	0	0	
การละเลยทอดทิ้ง	0	0	0	0	454	1.80	221	0.94	
ล้อลวง/บังคับ/แสวงหาผลประโยชน์	0	0	0	0	220	0.87	231	0.99	

ปี 2556

ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้สรุปผลการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ในสถานที่ทำงาน และในที่สาธารณะ/ ชุมชนทั่วประเทศ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32,833 ตัวอย่าง พบว่า มีประเด็นที่สำคัญด้านความรุนแรงในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- (1) กลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวไม่อบอุ่น ร้อยละ 13.42 และมีบุคคลที่มีอารมณ์รุนแรงหรือชอบใช้กำลัง ร้อยละ 10.53
- (2) ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง มีผู้ที่เคยถูกระทำความรุนแรง (ทางร่างกาย/ จิตใจ/ ทางเพศ) ร้อยละ 8.12 ของกลุ่มตัวอย่าง
- (3) ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีการกระทำความรุนแรงต่อกันโดยบุคคลในครอบครัว ร้อยละ 9.05 โดยส่วนใหญ่ มีการกระทำความรุนแรงฯ ทางจิตใจ ทางร่างกาย และทางเพศ ตามลำดับ ทั้งนี้ มีผู้ที่ไม่เคยคิด หรือไม่เคยทำเพื่อการป้องกันแก้ไขการกระทำความรุนแรงในครอบครัวถึงร้อยละ 5.58 ของกลุ่มตัวอย่าง

(4) สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว คือ เมาสุรา ความเครียด/ ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาการเสพยาเสพติด ตามลำดับ โดยความสัมพันธ์ของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง ส่วนใหญ่เป็นคู่สมรส (สามี ภรรยา) และกลุ่มบุคคลที่ถูกกระทำหรือได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรี กลุ่มเด็ก/ เยาวชน และกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ตามลำดับ

(5) เมื่อพิจารณาความรุนแรงในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างระดับจังหวัด พบว่า มี 10 จังหวัดอันดับแรก ที่มีประเด็นที่น่าห่วงใย ดังนี้

(5.1) มีบุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ไม่อบอุ่น คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น สมุทรสาคร กระบี่ ยะลา ศรีสะเกษ สงขลา สตูล และจังหวัดยโสธร ตามลำดับ

(5.2) มีบุคคลที่มีอารมณ์รุนแรงหรือชอบใช้กำลังในครอบครัว คือ จังหวัดน่าน ศรีสะเกษ กาฬสินธุ์ ยะลา สมุทรสาคร นครศรีธรรมราช ปราจีนบุรี สตูล หนองบัวลำภู และจังหวัดสงขลา ตามลำดับ

(5.3) ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีผู้ที่เคยถูกกระทำ ความรุนแรง (ทางร่างกาย/จิตใจ/ทางเพศ) จากบุคคลในครอบครัว มากที่สุด คือ จังหวัดน่าน ศรีสะเกษ กาฬสินธุ์ ยะลา นครศรีธรรมราช สระบุรี บุรีรัมย์ สงขลา หนองบัวลำภู และจังหวัดสตูล ตามลำดับ

(5.4) ในครอบครัวที่มีการกระทำ ความรุนแรง (ทางร่างกาย/จิตใจ/ทางเพศ) โดยบุคคลในครอบครัวด้วยกัน มากที่สุด คือ จังหวัดน่าน นครศรีธรรมราช ศรีสะเกษ กาฬสินธุ์ ยะลา บุรีรัมย์ สงขลา สระบุรี สมุทรสาคร และจังหวัดชลบุรี ตามลำดับ โดยมีจังหวัดที่มีผู้ที่ไม่คิด/ไม่เคยคิด/ไม่เคยทำอะไรเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหามากที่สุด คือ จังหวัดปทุมธานี จันทบุรี ศรีสะเกษ น่าน ร้อยเอ็ด ยะลา บุรีรัมย์ สมุทรสาคร กาฬสินธุ์ และจังหวัดสงขลา ตามลำดับ

(6) โดยทั่วไปมีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 5.59 ของกลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่คิดแก้ไขปัญหาก้าวมีความรุนแรงในครอบครัวของตนเอง

(7) มีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 32.08 ที่ไม่ทราบ/ไม่เคยได้ยิน พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ช่วยคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกระทำ ช่วยบำบัดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำไม่ให้กลับมากระทำซ้ำ และรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวฯ โดยมี 10 จังหวัดแรก คือ จังหวัดสระแก้ว ปัตตานี พัทลุง เพชรบูรณ์ นราธิวาส นครศรีธรรมราช หนองคาย กระบี่ และจังหวัดเลย ตามลำดับ

2.1.2 สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่รายงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การศึกษาชีวิตสถานการณ์ทางสังคมเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยต่อกลุ่มเป้าหมาย, 2557)

การรายงานสถานการณ์ความรุนแรงที่ดำเนินการโดยศูนย์ประสานงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (มาตรา 17) สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้จนถึงปี 2554 ได้แสดงจำนวนคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว จำนวนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ จำนวนการละเมิดคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ของพนักงานเจ้าหน้าที่และศาล และจำนวนการยอมความ โดยรายงานต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาทราบปีละครั้ง โดยรายงานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงต่อเด็ก ผู้หญิง และความรุนแรง ในครอบครัว ซึ่งจะเป็ประโยชน์สำหรับการประเมินสถานการณ์และแนวโน้มด้านความรุนแรงต่อเด็ก

ผู้หญิง และบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวไทย เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง ต่อเด็ก ผู้หญิง และความรุนแรงในครอบครัวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

1) ข้อมูลจากรายงานประจำปี 2554 สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) ได้รวบรวมข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงต่อเด็ก ผู้หญิง และความรุนแรงในครอบครัว จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านยุติธรรม หน่วยงานที่ให้บริการช่วยเหลือ องค์กรพัฒนาเอกชน ระบบฐานข้อมูลความรุนแรงต่อเด็ก ผู้หญิง และความรุนแรงในครอบครัว ที่ดำเนินงานโดยสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (เว็บไซต์ www.violence.in.th) และแบบบันทึกรายงานการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น ตามแบบรายงานการดำเนินการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (แบบ คร. 6) ซึ่งข้อมูลจากระบบภายใต้เว็บไซต์และข้อมูลจากการบันทึกรายงานดังกล่าว ดำเนินการโดยศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โดยภายใต้เว็บไซต์ www.violence.in.th ได้แสดงจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก ผู้หญิง และความรุนแรงในครอบครัว ทั้งเป็นคดีและไม่เป็นคดีที่เข้าสู่กระบวนการตาม พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำฯ โดยจำนวนเหตุการณ์ที่เป็นคดี จำนวน 149 เหตุการณ์ และไม่เป็นคดี จำนวน 662 เหตุการณ์ โดยจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ช่วงอายุ ประเภทและสาเหตุ ความรุนแรง ช่วงเวลาเกิดเหตุการณ์ สถานที่เกิดเหตุ รวมทั้งข้อมูลเหตุการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก ผู้หญิง และความรุนแรงในครอบครัวที่มีการบันทึกมากที่สุด 5 จังหวัดแรก ได้แก่ จังหวัดพัทลุง กาฬสินธุ์ อุบลราชธานี แพร่ และกระบี่ ทั้งนี้ การบันทึกข้อมูลการรายงานเหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าว อาจไม่สัมพันธ์กับจำนวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละจังหวัด เนื่องจากบางจังหวัดมีทีมสหวิชาชีพที่เข้มแข็งและให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำอย่างต่อเนื่อง จึงมีการบันทึกข้อมูลเข้าสู่ระบบจำนวนมาก บางจังหวัดมีการรายงานข้อมูลน้อยอาจเป็นเพราะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจำนวนน้อยจริง หรือมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจำนวนมากแต่ไม่มีการรายงานเข้าสู่ระบบ

1.1) สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในชุมชน จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ในการทดลองใช้แบบสอบถามความเข้าใจต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งการจัดการกับปัญหา จากกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นแกนนำชุมชนในพื้นที่นำร่อง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดพังงา ทำให้มองเห็นภาพข้อมูลความรุนแรงในครอบครัวที่ดำเนินงานตามโครงการ Every home a safe home ที่ได้รับการสนับสนุนจาก UN Women ในปี 2557 (บุญเสริม หุตะแพทย์ และคณะ, 2557) ซึ่งพบว่าเมื่อกล่าวถึงความรุนแรงในครอบครัว ส่วนใหญ่แกนนำชุมชนจะนึกถึงลักษณะที่เป็นการทำร้ายร่างกาย เป็นอันดับแรก และระบุว่าผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงยังคงทนอยู่ในบ้านหลังเดียวกับผู้ที่กระทำความรุนแรง และเลือกที่จะอยู่เฉยๆ ไม่ตอบโต้หรือดำเนินการใดๆ เพื่อปล่อยให้อาการปัญหาไปเอง เนื่องจากเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อลูก และญาติๆ ที่อยู่ในบ้าน โดยมีข้อสรุปจากงานสำรวจฯ ดังนี้

(1) ความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แกนนำชุมชนส่วนใหญ่จะนึกถึงความรุนแรงในลักษณะที่เป็นการทำร้ายร่างกายให้ได้รับบาดเจ็บ เป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการทำร้ายทางจิตใจด้วยการดูว่ากล่าว และสุดท้ายเป็นความรุนแรงทางเพศ

(2) การรับรู้สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงในชุมชน ในรอบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2555 - 2556) แกนนำส่วนใหญ่รับรู้ว่ามีเหตุการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็ก และบุคคลในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น รองลงมาคือไม่มีความรู้เรื่องสถานการณ์ความรุนแรง

(3) การพบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็ก และบุคคลในครอบครัวที่เกิดขึ้นในชุมชน แกนนำชุมชนกว่า 6 ใน 10 คน ตอบว่า เคยพบเห็นความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็ก และบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวของเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 62.09) ในครอบครัวของเครือญาติ (ร้อยละ 22.38) อีก

จำนวนหนึ่งตอบว่าพบเห็นความรุนแรงฯ ในครอบครัวของตนเอง ในจำนวนที่ใกล้เคียงกันกับผู้ระบุว่าไม่เคยพบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงฯ มาก่อน (ร้อยละ 15.16 และ 13.72 ตามลำดับ) และระบุว่าผู้กระทำความรุนแรงคือ สามี อดีตสามี และพี่น้อง

(4) พฤติกรรมของผู้ถูกระทำเมื่อถูกระทำรุนแรงจากคนในครอบครัว เมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว แกนนำชุมชนส่วนใหญ่ หรือกว่า 3 ใน 4 คน ระบุว่าเมื่อเกิดปัญหา ผู้ถูกระทำ (ร้อยละ 75.45) ยังทนอยู่ในสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นและไม่คิดว่าการออกจากบ้านเป็นการแก้ไขปัญหานอกจากนี้ แกนนำชุมชนส่วนใหญ่คิดว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะจบลงได้ในเวลาไม่ช้า เนื่องจากเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อกัน และญาติพี่น้อง

(5) การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในภาพรวมแกนนำชุมชนให้ข้อมูลว่า เมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่เลือกที่จะอยู่เฉยๆ ไม่ได้ดำเนินการใดๆ เพื่อหยุดความรุนแรง (ร้อยละ 37.54) และเลือกที่จะปรึกษาเพื่อน และขอความช่วยเหลือจากญาติ (ร้อยละ 18.05 และ 17.69) ซึ่งให้ข้อมูลในกรุงเทพมหานครและจังหวัดพังงาตอบเช่นเดียวกันกับข้อมูลในภาพรวม (ร้อยละ 34.97 และ 40.30)

(6) ความคิดเห็นต่อพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 การรู้จักพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 แกนนำส่วนใหญ่ตอบว่ารู้จัก พ.ร.บ. ฉบับนี้ (ร้อยละ 69.32) ขณะที่อีกจำนวนหนึ่งบอกว่าไม่รู้จัก (ร้อยละ 27.44)

(7) ข้อเสนอแนะให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็ก และบุคคลในครอบครัว แกนนำชุมชนส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะว่าต้องการให้หน่วยงานของรัฐช่วยเหลือผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัวอย่างจริงจัง ต้องการให้กรมคดีให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจเรื่องความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็ก และคนในครอบครัว ต้องการให้สนับสนุนบทบาทของผู้นำชุมชนให้ช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงฯ ในชุมชน ต้องการให้ประชาสัมพันธ์วิธีการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวผ่านสื่อมวลชนให้มากขึ้น รวมทั้งต้องการให้หน่วยงานให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (ร้อยละ 71.12, 57.76, 54.51, 53.43 และ 50.54 ตามลำดับ)

2.2 สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในประเทศอาเซียน: กรณีความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยา

สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในประเทศอาเซียน: กรณีความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยา เป็นการประมวลมาจากงานวิจัยและรายงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากประเทศสมาชิกอาเซียน และในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ดังนี้ (อ้างอิงในบุญเสริม หุตะแพทย์ ความรุนแรงต่อภรรยาในครอบครัวอาเซียนและครอบครัวไทย, 2556)

จากผลการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว และความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยา มีข้อค้นพบที่คล้ายกันกับผลการศึกษาอื่นๆ โดยมีความเกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมของบทบาท และโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ ปัจจัยด้านเพศภาวะและทัศนคติแบบชายเป็นใหญ่ที่ทำให้ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตวิทยา และความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือ ปัจจัยด้านประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว เช่น ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของชาวกัมพูชา ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่ยอมรับให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว มีสถานะเหนือกว่าหญิงที่เป็นภรรยา ในขณะเดียวกัน ผู้หญิงชาวกัมพูชาที่มีความอายที่จะบอกให้ใครทราบ หากตนเองถูกสามีกระทำความรุนแรง ในประเทศมาเลเซียแม้ได้ประกาศใช้กฎหมายความรุนแรงในครอบครัว ตั้งแต่ ค.ศ. 1994 แต่การรับรู้ของสังคมที่มีต่อปัญหาความรุนแรงใน

ครอบครัวยังไม่มีเปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนัก โดยยังคิดว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องน่าอับอาย อีกทั้งสังคมยังบ่มเพาะความเชื่อที่ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวมีสาเหตุมาจากผู้หญิงหรือการทำหน้าที่ของภรรยา ทำให้ผู้หญิงต้องอดทนอยู่ในครอบครัว โดยไม่กล้าบอกเล่าปัญหาให้ใครฟัง เพื่อรักษาชื่อเสียงและสถานะของครอบครัว สำหรับประเทศฟิลิปปินส์ พบว่า หนึ่งในห้าของผู้หญิงอายุระหว่าง 15 - 49 ปี ที่แต่งงานแล้ว มีประสบการณ์ถูกสามีกระทำความรุนแรงทางกายตั้งแต่อายุ 15 ปี ถึงร้อยละ 14.4 และกว่าหนึ่งในสามหรือราวร้อยละ 37 ของผู้หญิงที่เป็นหม้าย หรือผู้หญิงที่แยกทางกับสามี มีประสบการณ์ถูกกระทำความรุนแรงทางกายเช่นกัน และความรุนแรงดังกล่าวเป็นสาเหตุของการหย่าร้างหรือแยกทางกัน อีกหนึ่งในอีกยี่สิบห้าของผู้หญิงมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกจากการถูกบังคับมีเพศสัมพันธ์ และอีกหนึ่งในสิบของผู้หญิงเคยมีประสบการณ์ความรุนแรงทางเพศ

ส่วนปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของชาวเวียดนามมีค่อนข้างสูง โดยพบว่าร้อยละ 32 ของผู้หญิงที่แต่งงานแล้วอายุระหว่าง 15 - 49 ปี เคยมีประสบการณ์ถูกกระทำความรุนแรงทางกาย โดยร้อยละ 10 เคยมีประสบการณ์ความรุนแรงทางเพศ ชาวเวียดนามมีพฤติกรรมการใช้อำนาจควบคุมผู้อื่น มักทุบตีทำร้ายภรรยา จนส่งผลให้ภรรยาได้รับการบาดเจ็บ และทนทุกข์ทรมาน แต่ภรรยายังเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวของสามีเป็นเพราะความรักและให้ความสำคัญต่อภรรยา ในประเด็นความรุนแรงที่มีฐานคิดจากการปลุกฝังทัศนคติ และความเชื่อด้านเพศสภาวะของชาวเวียดนามที่รายงานโดยธนาคารโลกระบุว่า ผู้ชายเชื่อว่าตนเองมีสิทธิที่จะทุบตีทำร้ายภรรยา และผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัว สำหรับข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงในชีวิตคู่ของครอบครัวในประเทศสิงคโปร์ในอดีต พบว่า ยังไม่ปรากฏข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงที่ชัดเจน (Vivienne NG, 1999) มีเพียงรายงานที่รวบรวมข้อมูลได้จากผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาจากอุบัติเหตุและแบบฉุกเฉินในโรงพยาบาลของรัฐที่มีประมาณ 130 รายในปี 1996 โดยพบว่าร้อยละ 94 เป็นผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้าย ในปีต่อมาพบว่ามีผู้หญิงประมาณ 900 คน หรือครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้แจ้งสาเหตุของการเข้ารับการรักษาเย็บแผลว่าถูกสามีกระทำความรุนแรงจนได้รับบาดเจ็บ และราว 1 ใน 6 ของผู้เสียหายถูกทำร้ายร่างกายในลักษณะชกต่อย บีบข่วน และตบ

ข้อสรุปจากผลการศึกษาความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยาในครอบครัวอาเซียน และครอบครัวไทยมีหลายประการดังตารางสรุปปัจจัยความรุนแรงต่อภรรยาที่ศึกษาจากครอบครัวอาเซียนและครอบครัวไทย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อผู้หญิง/ภรรยา	พบข้อมูลในครอบครัวอาเซียนและไทย
1. ปัจจัยส่วนบุคคล (personal factors)	
1.1 ลักษณะทางประชากร (Demographic factors)	
อายุ/พ่อแม่วัยรุ่นหรืออายุมาก	ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย
สถานะทางเศรษฐกิจสังคม (มีปัญหาทางการเงิน ความยากจน รายได้น้อย ขาดแคลนที่ดินทำกิน)	กัมพูชา ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ไทย
สถานภาพการศึกษา	ฟิลิปปินส์ ไทย
สถานภาพการทำงาน	ไทย
ขนาดของครอบครัว	เวียดนาม ไทย
การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และใช้สิ่งเสพติด/เล่นการพนัน	กัมพูชา ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ไทย
1.2 ปัจจัยด้านจิตลักษณะ (psychological factors)	
โกรธ - โมโหและมุ่งร้าย/อารมณ์รุนแรง/การแสดงความเหนือคน	กัมพูชา เวียดนาม ไทย
อื่น/ปัญหาทางจิตและอารมณ์/มีความเครียด ควบคุมตนเองไม่ได้	

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อผู้หญิง/ภรรยา	พบข้อมูลในครอบครัวอาเซียนและไทย
มีปัญหาทางจิตเวช	
การแสดงอำนาจเหนือ	เวียดนาม ไทย
บุคลิกภาพ/พฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบ	เวียดนาม ไทย
1.3 ปัจจัยประสบการณ์ความรุนแรง (เป็นเด็กที่ถูกกระทำ และมีประสบการณ์พบเห็นความรุนแรงในครอบครัว)	ไทย
2. ปัจจัยความสัมพันธ์ในครอบครัว (family relationship factors)	
ความขัดแย้งและการไม่ลงรอยกัน/ปัญหาการเลี้ยงดู/ความคาดหวังการบริการในครอบครัว	กัมพูชา ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ไทย
ความอิจฉาและต้องการมีอำนาจเหนือ	ฟิลิปปินส์ เวียดนาม
ความรุนแรงทางเพศ ความคาดหวังต่อการมีเพศสัมพันธ์/การปฏิเสธมีเพศสัมพันธ์/ปัญหาเพศสัมพันธ์ บังคับมีเพศสัมพันธ์/การมีชู้ นอกใจ	กัมพูชา มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ไทย
ความขัดแย้งในครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อน	ฟิลิปปินส์ เวียดนาม
3. ปัจจัยทางสังคม (social factors)	
ความไม่เท่าเทียมกันของสถานภาพและบทบาทโครงสร้างชายเป็นใหญ่/อคติทางเพศ/ชายเป็นใหญ่ - ใช้อำนาจครอบงำ/ทัศนคติของสังคม	กัมพูชา มาเลเซีย เวียดนาม ไทย
ความเชื่อว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องน่าอับอาย	มาเลเซียฟิลิปปินส์ เวียดนาม

ที่มา : Boonserm Hutabaeday, (2013), *Domestic violence: Exploration of wife abuse in Thailand*, Charles Sturt University.

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปสาเหตุของปัญหาความรุนแรงที่มีผลกระทบต่อภรรยาในครอบครัวของประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่คล้ายคลึงกัน คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้กระทำทั้งในด้านลักษณะทางประชากร เช่น การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมแอลกอฮอล์ ดิตสารเสพติด เล่นการพนัน และปัจจัยด้านจิตลักษณะ ที่เป็นพฤติกรรมของผู้กระทำรุนแรง ยกเว้นปัจจัยด้านประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก หรือพบเห็นการกระทำรุนแรงในครอบครัวเดิมของตนที่พบในครอบครัวไทย แต่ไม่มีระบุปัจจัยสาเหตุในครอบครัวของประเทศอื่นๆ ส่วนในด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวถือว่าปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ชัดเจนและเป็นต้นเหตุของปัญหา เช่น การมีความเห็นไม่ตรงกันของสามีภรรยา เช่น การเลี้ยงดูลูก และปัจจัยที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา จนเป็นเหตุให้ใช้ความรุนแรงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในด้านเพศสัมพันธ์ เช่น การนอกใจ มีชู้ และหึงหวง

3. อับัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

การจำแนกระดับของความรุนแรงและระยะของการเกิดเหตุรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว หรือ “อับัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว” (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ

มนุษย์ การศึกษาชีวิตสถานการณ์ทางสังคมเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยต่อกลุ่มเป้าหมาย, 2557) เพื่อนำไปสู่การดำเนินการกำหนดตัวบ่งชี้ เฝ้าระวังและเตือนภัย แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ

3.1 ช่วงภาวะเสี่ยง

เป็นช่วงที่มีเหตุการณ์หรือพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว ซึ่งในช่วงภาวะเสี่ยงนี้อาจจะมีลักษณะบางประการที่บ่งบอกถึงสิ่งที่จะเกิด หรือพฤติกรรมที่รุนแรงกว่าปกติ ที่จำเป็นต้องยุติหรือหลีกเลี่ยงมิให้เกิดขึ้น เช่น บุคคลในครอบครัวมีความขัดแย้งกัน มีความเห็นที่แตกต่างกันไป หรือมีพฤติกรรมที่ผิดไปจากเดิม ที่อาจสร้างความไม่พอใจให้อีกฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้ยังรวมถึงความพยายามที่จะผินใจหรือบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องยอมจำนน ยอมทำตาม ยอมรับผิด เป็นต้น เหตุการณ์หรือพฤติกรรมในช่วงนี้อาจเห็นได้จาก การแสดงให้เห็นว่ามีความเครียด อารมณ์ โมโห ฉุนเฉียว ไม่สนใจ ห้างเหิน ไม่กระทำหรือทำอะไรบางอย่างที่แตกต่างไปจากที่เคยทำ ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่พอใจ และเพิ่มความไม่พอใจมากยิ่งขึ้น อาจมีการทำร้ายร่างกาย ทำร้ายจิตใจ หรือการแสดงออกในลักษณะอื่นๆ ที่ตั้งใจให้เกิดผลต่อร่างกาย จิตใจ และความเป็นปกติสุขของอีกฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งอาจจะกระทบต่อความเป็นปกติสุขของครอบครัว และกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ในระยะนี้เรียกว่าเป็น “ระยะก่อนเกิดปัญหา”

3.2 ช่วงของการกระทำรุนแรง

การกระทำรุนแรงนั้นเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในหลายลักษณะ ซึ่งผลกระทบของความรุนแรงเกิดขึ้นพร้อมๆ กันหลายๆ รูปแบบ ในช่วงของการกระทำรุนแรงนี้ เป็นการแสดงปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกัน ระดับของความรุนแรงมีตั้งแต่เล็กน้อยไปจนถึงร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย และจิตใจ โดยเฉพาะผู้ถูกระทำ และยังส่งผลกระทบถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว จึงเรียกว่า เป็น “ระยะของการเกิดปัญหา” ซึ่งครอบครัวและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันหาแนวทางการแก้ไข และป้องกันมิให้เกิดปัญหาที่ยืดเยื้อกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และความมั่นคงของครอบครัว

3.3 ช่วงของการกระทำรุนแรงซ้ำ เมื่อมีปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัว และเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว สมาชิกของครอบครัวจะต้องได้รับผลกระทบขณะที่เผชิญกับปัญหานั้น บางครั้งพบว่าปัญหาถูกปล่อยทิ้งไว้ ขาดการจัดการ อาจเป็นเพราะไม่คิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปัญหา เช่น เมื่อมีความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา ไม่ได้พูดคุยกันด้วยเหตุผล ซึ่งบางคู่อาจจะไม่สามารถคลี่คลายปัญหานั้นได้ ทำให้ต้องอาศัยนักวิชาชีพเข้าช่วยเหลือ (ในช่วงที่ 2) แต่หากไม่มีผู้เข้ามาไกล่เกลี่ยปัญหา ขาดการสื่อสารที่เหมาะสม ขาดการปรับปรุงพฤติกรรมให้ดีขึ้น เช่น การควบคุมอารมณ์ และขาดทักษะในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ครอบครัวจึงต้องเผชิญปัญหานั้น และอาจขยายผลเป็นความรุนแรงในครอบครัวในที่สุด ซึ่งปัญหาความรุนแรงนั้นก็จะมี ความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นปัญหาเรื้อรัง และมีความเสี่ยงจะเกิดผลกระทบที่รุนแรงได้อย่างต่อเนื่อง ตราบใดที่ไม่มีการป้องกันและแก้ไขปัญหานั้น จึงยังมีโอกาสเกิดความรุนแรงในครอบครัว และเสี่ยงต่อการถูกระทำซ้ำ

ในการศึกษาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว และกรณีหญิงฆ่าสามีก็พบว่าไม่มีทางออกในการแก้ไขปัญหา และทำเพื่อปกป้องตนเองและลูก “การเลือกใช้ความรุนแรงเพื่อตอบโต้ความรุนแรงเป็นทางเลือกสุดท้าย หรือความพยายามครั้งสุดท้ายที่จะปกป้องตนเองจากการถูกทำร้ายทางร่างกายและจิตใจ เป็นการฆ่าเพื่อปกป้องตนเอง และหลายๆ กรณี เพื่อปกป้องลูก” (นภาพรณ หะวานนท์, 2555 : 8) โดยผู้ถูกระทำ เล่าว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นยังคงวนเวียนซ้ำแล้วซ้ำอีก แม้พยายามจะหนีออกจากความรุนแรง แต่ก็ถูกขัดขวาง ติดตามและข่มขู่ บางคนถูกควบคุมและทำร้ายร่างกายมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีผู้ถูกระทำหลายกรณีที่ตัดสินใจมาขอความช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาการถูกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว เพื่อให้ยังดำรงความเป็นครอบครัวอยู่ได้ ขณะที่หลายคนที่ถูกกระทำทารุณกรรมและความรุนแรงจนไม่สามารถทนอยู่ต่อไปได้ ผู้ถูกระทำยังต้องเสี่ยงกับการถูกระทำซ้ำ หากผู้กระทำ ยังไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟู หรือปรับพฤติกรรม ความ

รุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในช่วงนี้จึงเรียกว่าเป็น “**ระยะปัญหาเรื้อรัง**” จึงเป็นหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสหวิชาชีพจะต้องเข้าแทรกแซงในการให้ความคุ้มครองและป้องกันมิให้มีการกระทำรุนแรงต่อไปอีก

ตามแนวคิดระบบนิเวศวิทยาของบรอนเฟนเบรนเนอร์ (Bronfenbrenner, 1979) ได้อธิบายว่าต้องมองในหลายระดับ คือ

1) **ระดับปัจเจก** ต้องพิจารณาที่ลักษณะส่วนบุคคลและพัฒนาการของแต่ละคน ทั้งที่ เป็นผู้ถูกระทำ และผู้กระทำรุนแรง

2) **ระดับครอบครัว** ต้องพิจารณาที่การทำบาทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของ ครอบครัว รวมทั้งการสื่อสาร และความขัดแย้ง เป็นต้น

3) **ระดับเพื่อนบ้านและชุมชน** สภาพแวดล้อมของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่ง ทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ชุมชน หรือเพื่อนบ้าน อาจมี สถานที่เสี่ยงต่างๆ เช่น มีร้านขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แหล่งยาเสพติด นอกจากนี้ยังสามารถใช้ปัจจัยเพื่อน บ้านและชุมชน ช่วยในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาได้อีกด้วย

4) **ระดับสังคม** ที่ประกอบไปด้วยค่านิยมและความเชื่อต่างๆ ที่เป็นโครงสร้าง ครอบครัวความคิด และเจตคติของสมาชิกของครอบครัวและสังคม ความคิดความเชื่อที่ส่งผลให้เกิดปัญหาความ รุนแรงในครอบครัวมากที่สุด คือ การมีค่านิยมเชิงอำนาจ เช่น มองว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้นำ เป็น ผู้ประกอบอาชีพหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ขณะเดียวกันก็คาดหวังว่าผู้หญิง หรือในฐานะภรรยา ลูก และ สมาชิก ในครอบครัวคนอื่นๆ จะต้องเป็นผู้ตาม หรือมีอำนาจน้อยกว่า และมีสถานะเป็นผู้พึ่งพิง ผู้กระทำจึงใช้อำนาจครอบงำและใช้ความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัวในลักษณะต่างๆ เพราะเชื่อว่าสามารถกระทำได้

ดังนั้น งานการเฝ้าระวังและเตือนภัยปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จึงเป็นงานในเชิงป้องกัน เพื่อสร้างความปลอดภัย เป็นลักษณะของการคุ้มครองสิทธิ ป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิเด็ก สิทธิสตรี ผู้สูงอายุ และบุคคลทุกคน จึงจะต้องมีการพัฒนาเครื่องมือเพื่อสร้างตัวบ่งชี้ และตัวชี้วัด เพื่อนำไปสู่การเฝ้าระวัง และเตือนภัย เพื่อลดความเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรง ป้องกันมิให้เกิดปัญหาความรุนแรงและเกิดการกระทำรุนแรงซ้ำแก่บุคคลในครอบครัว ที่สร้างความเสียหายทั้งในส่วนของบุคคล ความสัมพันธ์ในครอบครัว และสร้างปัญหาที่เป็นผลกระทบในชุมชนและสังคม

4. นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

4.1 นโยบายและแผนขจัดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

4.1.1 ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายา

1) ให้มีนโยบายและแผนงานระดับชาติในเรื่องการยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ที่สามารถใช้เป็นแนวทางการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการประสานงานกันอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

2) รัฐต้องมีมาตรการในการให้ความรู้แก่ประชาชนและสังคมเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ความรุนแรงในครอบครัว สิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี และสิทธิเด็ก

3) รัฐต้องสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

4) รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทั้งหญิงและชาย องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไข ป้องกัน และขจัดความรุนแรงในทุกระดับของความสัมพันธ์ ทั้งระหว่างสามีภรรยา หญิงกับชาย พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน ครูอาจารย์กับนักเรียนนักศึกษา

5) รัฐและองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนต้องมีมาตรการในการป้องกันและควบคุมสื่อที่ส่งเสริมความรุนแรงในทุกรูปแบบ และผู้ผลิตสื่อต้องแสดงความรับผิดชอบในการนำเสนอสื่อทุกรูปแบบรวมทั้งไม่ให้สื่อกลายเป็นเครื่องมือวิธีการส่งเสริมความรุนแรง หรือแสดงถึงอคติที่มีต่อภาพลักษณ์โดยรวมของสตรี

6) พัฒนารูปแบบการติดต่อสื่อสารเป็นสองทางให้มากขึ้น และแสดงออกถึงการพัฒนาในทางที่สร้างสรรค์อย่างชัดเจน

7) ให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเผยแพร่กฎหมายดังกล่าวให้ประชาชนทราบ และจัดให้มีบริการทางกฎหมายแก่ครอบครัวที่มีปัญหา ตลอดจนประชาชนทั่วไปต้องร่วมมือกันใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วให้เป็นเครื่องมือยุติความรุนแรง

8) พัฒนาองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ ผู้ถูกระทำรุนแรง รวมทั้งสนับสนุนองค์กรเอกชนที่ทำหน้าที่ดังกล่าว

9) พัฒนาศูนย์กลางในกระบวนการยุติธรรมให้เข้าใจถึงธรรมชาติของปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น และพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินคดีทางอาญา โดยคำนึงถึงสภาพจิตใจ และความต้องการของผู้เสียหาย

10) รัฐต้องให้ความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยสภาพปัญหา ปัจจัยกำหนดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ผลกระทบต่อผู้เสียหาย การประเมินการใช้นโยบายเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

4.1.2 วิสัยทัศน์

1) เด็กและสตรีปลอดจากการถูกระทำรุนแรงและล่วงละเมิดสิทธิทางกาย วาจา จิตใจ และทางเพศ ทั้งในครอบครัว ชุมชน สื่อ สถานที่ทำงาน สถานที่ราชการ โรงเรียน และสังคมส่วนรวม

2) ครอบครัวและสังคมมีสันติสุข สามารถแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

3) รัฐ ครอบครัว และสังคม มีกลไกการเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างทันทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ

4) รัฐและประชาชนมีความรู้ ตระหนักและเข้าใจปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี รวมทั้งสิทธิเด็ก และสิทธิสตรี

5) มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และชุมชน ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีอย่างเป็นสหสาขาวิชาชีพ

4.1.3 วัตถุประสงค์ของแผน

1) เพื่อให้มีนโยบายและกลไกทุกระดับ ในการป้องกันแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี เพื่อให้เด็กและสตรีได้รับการปกป้องคุ้มครองไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำรุนแรง

2) เพื่อให้มีการพัฒนาศักยภาพ ความรู้และทักษะของบุคลากร และส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ

3) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติที่เหมาะสม ตระหนักในสิทธิเด็กและสตรี และมีทักษะในการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ หลีกเลี่ยงการเป็นผู้กระทำความรุนแรงและเป็นผู้ถูกระทำ

4) เพื่อสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น มีส่วนร่วม ช่วยดูแล เฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ทุกขั้นตอน

5) เพื่อให้มีการสร้างเครือข่ายการประสานการดำเนินงานในลักษณะ สหสาขาวิชาชีพ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น และประชาชน

4.1.4 นโยบายระดับชาติ

รัฐมีนโยบายปกป้อง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี โดย

1) รัฐต้องให้ความสำคัญและส่งเสริมการคุ้มครองป้องกันเด็กและสตรี จากความรุนแรงทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง ทั้งในครอบครัวและสังคม โดยเน้นการพัฒนาคน ครอบครัว และสังคมให้มีสันติสุขและเสมอภาคระหว่างชายหญิง รวมทั้งแก้ไขกฎหมายต่างๆ ที่ส่งเสริมการคุ้มครองในเรื่องดังกล่าว

2) รัฐต้องช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ถูกกระทำรุนแรง รวมทั้งสนับสนุนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการดูแลรักษา ฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ การจัดที่พักพิงชั่วคราว ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ รวมทั้งการดำเนินการทางกฎหมาย หากหน่วยงานดังกล่าวเพิกเฉย ควรมีมาตรการดำเนินการลงโทษ

3) รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกทุกคนในสังคม โดยเฉพาะการมุ่งเน้นให้สตรีมีบทบาทร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง ทั้งในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ

4) รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ บุคลากร และระบบข่าวสารข้อมูล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ในการสร้างสรรค์ครอบครัวอบอุ่นมั่นคง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรง

5) รัฐต้องส่งเสริมให้มีการบูรณาการด้านการประสานงาน แผนงานและงบประมาณให้สอดคล้องกันในการป้องกันและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

6) รัฐต้องสนับสนุนให้ลดปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

7) รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนเกิดความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึกในเรื่องสิทธิเด็ก สิทธิสตรี และสิทธิมนุษยชน และร่วมกันขจัดปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

4.1.5 แผนงานหลัก แผนงานหลักมี 6 แผนงาน คือ

1) แผนงานป้องกันและส่งเสริม

2) แผนงานด้านกฎหมาย

3) แผนงานช่วยเหลือคุ้มครองและสวัสดิการ

4) แผนงานด้านการศึกษาและวิจัย

5) แผนงานพัฒนากลไก การประสานงานและบูรณาการ

6) แผนงานการติดตาม ประเมินผลและระบบฐานข้อมูล

4.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4.2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.

2550

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2550 สำหรับเจตนารมณ์หลักของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการเฉพาะ และเพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยประนอมปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวที่กระทำความรุนแรงต่อกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุข และการอยู่ร่วมในครอบครัวเป็นสำคัญ (อนงรัตน์ คงลาภ, 2555) และกำหนดให้การกระทำผิดตาม พ.ร.บ. นี้ เป็นความผิดอาญา

แต่ต่างจากประมวลกฎหมายอาญาที่เน้นการลงโทษผู้กระทำความผิด ในขณะที่ พ.ร.บ. คຸ້ມຄອງຜູ້ຖືກຮ້າຍຮ້າຍด้วยความรุนแรงฯ จะมีกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดปรับปรุงตัว และไม่กระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งอาจจะช่วยยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ สำหรับสาระสำคัญของ พ.ร.บ. คຸ້ມຄອງຜູ້ຖືກຮ້າຍຮ້າຍด้วยความรุนแรงฯ มีดังนี้

1. “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ **แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท**

2. ผู้ที่พบเห็นการกระทำความผิดตาม พ.ร.บ. ฉบับนี้ จะต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยอาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ หรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นนอกเหนือจากนี้ได้ ซึ่งหมายความว่า ความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไป แต่เป็นเรื่องของสังคมที่ต้องร่วมกันดูแลให้ความช่วยเหลือ

3. กำหนดอายุการแจ้งความ/ร้องทุกข์ ภายในเวลา 3 เดือนนับจากเกิดเหตุ มิเช่นนั้นถือว่าคดีขาดอายุความ แต่ผู้ถูกกระทำหรือญาติยังมีสิทธิที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้

4. สิทธิประโยชน์ที่ผู้ถูกกระทำจะได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ได้แก่ เข้ารับการตรวจรักษาหรือขอคำแนะนำจากทีมสหวิชาชีพ สิทธิในการร้องทุกข์ดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดต่อตน สิทธิในการยอมความ สิทธิในการร้องขอรับการคุ้มครองสวัสดิภาพ สิทธิในการให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ตนร้องร่วมอยู่ด้วยในระหว่างการสอบปากคำ สิทธิในการได้รับเงินชดเชยช่วยเหลือในการบรรเทาทุกข์ สิทธิได้รับความคุ้มครองไม่ให้ผู้ใดลงพิมพ์โฆษณาหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน เป็นต้น

5. สำหรับผู้ที่กระทำความผิด ศาลมีอำนาจในการกำหนดมาตรการทดแทนการลงโทษ ซึ่งอาจเป็นวิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุมประพฤติ ให้ผู้กระทำความผิดชดเชยเงินช่วยเหลือ ให้ทำงานบริการสาธารณะ หรือทำทัณฑ์บนไว้ เป็นต้น

4.2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

4.2.2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ (แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส) ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 53 และมาตรา 80 กำหนดให้รัฐคุ้มครองเด็กเยาวชนและบุคคลในครอบครัวจากความรุนแรง และการปฏิบัติอื่นไม่เป็นธรรม และส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงชาย และความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ พ.ร.บ. คุ้มครองเด็กฯ ยังมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ (ประเทศไทยเป็นภาคี เมื่อ พ.ศ. 2535 และให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2543) ที่กำหนดสิทธิพื้นฐานของเด็กไว้ 4 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง และสิทธิที่จะได้มีส่วนร่วม ทั้งนี้ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองนั้นหมายถึงเด็กทุกคนจะได้รับความคุ้มครองให้รอดพ้นจากการทารุณทุกรูปแบบ เช่น การทำร้าย การนำไปขาย การใช้แรงงานเด็ก หรือแสวงหาประโยชน์มิชอบจากเด็ก พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 จึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การคุ้มครองสวัสดิภาพ และป้องกันการละเมิดสิทธิเด็กตามบทบัญญัติของ

รัฐธรรมนูญและครอบคลุมสิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้างต้น สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กไม่ให้ถูกกระทำรุนแรง สรุปได้ดังนี้

ผู้ปกครองต้องไม่กระทำการ ดังต่อไปนี้

- 1) ทอดทิ้งเด็กไว้ในสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือสถานพยาบาล หรือไว้กับบุคคลที่รับจ้างเลี้ยงเด็ก หรือที่สาธารณะ หรือสถานที่ใด โดยเจตนาที่จะไม่รับเด็กกลับคืน
  - 2) ละทิ้งเด็กไว้ ณ สถานที่ใดๆ โดยไม่จัดให้มีการป้องกันดูแลสวัสดิภาพ หรือให้การเลี้ยงดูที่เหมาะสม
  - 3) จงใจหรือละเลยไม่ให้สิ่งที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต หรือสุขภาพอนามัยจนน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็ก
  - 4) ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการขัดขวางการเจริญเติบโต หรือพัฒนาการของเด็ก
  - 5) ปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะที่เป็นการเลี้ยงดูโดยมิชอบ
- บุคคลทั่วไป กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการดังต่อไปนี้ ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม คือ

- 1) กระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการทารุณกรรมต่อร่างกายหรือจิตใจของเด็ก
  - 2) จงใจหรือละเลยไม่ให้สิ่งที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต หรือการรักษาพยาบาลแก่เด็กที่อยู่ในความดูแลของตน จนน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็ก
  - 3) บังคับ ชูเชื้อ ชักจูง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร หรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติเสี่ยงต่อการกระทำผิด
  - 4) โฆษณาทางสื่อมวลชนหรือเผยแพร่ด้วยประการใด เพื่อรับเด็กหรือยกเด็กให้แก่บุคคลอื่นที่มีโชฎิบัติของเด็ก เว้นแต่เป็นการกระทำของทางราชการ หรือได้รับอนุญาตจากทางราชการแล้ว
  - 5) บังคับ ชูเชื้อ ชักจูง ส่งเสริม ยินยอม หรือกระทำด้วยประการใดให้เด็กไปเป็นขอทาน เด็กเร่ร่อน หรือใช้เด็กเป็นเครื่องมือในการขอทาน หรือการกระทำผิด หรือกระทำด้วยประการใดอันเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากเด็ก
  - 6) ใช้ จ้าง หรือให้เด็กทำงาน หรือกระทำการอันอาจเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ มีผลกระทบต่อการเจริญเติบโต หรือขัดขวางต่อพัฒนาการของเด็ก
  - 7) บังคับ ชูเชื้อ ใช้ ชักจูง ยุยง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กเล่นกีฬา หรือให้กระทำการใด เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางการค้าอันมีลักษณะเป็นการขัดขวางต่อการเจริญเติบโต หรือพัฒนาการของเด็ก หรือมีลักษณะเป็นการทารุณกรรมต่อเด็ก
  - 8) ใช้หรือยินยอมให้เด็กเล่นการพนันไม่ว่าชนิดใด หรือเข้าไปในสถานที่เล่นการพนัน สถานค้าประเวณี หรือสถานที่ที่ห้ามมิให้เด็กเข้า
  - 9) บังคับ ชูเชื้อ ใช้ ชักจูง ยุยง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กแสดงหรือกระทำการอันมีลักษณะลามกอนาจาร ไม่ว่าจะเป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนหรือเพื่อการใด
  - 10) จำหน่าย แลกเปลี่ยน หรือให้สุราหรือบุหรี่แก่เด็ก เว้นแต่การปฏิบัติทางการแพทย์
  - 11) ห้ามโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ
- กฎหมายฉบับนี้ กำหนดให้ผู้ที่พบเห็นเด็กตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือหรือคุ้มครองสวัสดิภาพ สามารถเข้าช่วยเหลือเบื้องต้นได้ แล้วให้รีบแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่

ซักช้า นอกจากนี้ และกำหนดให้แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข หรือ แม้แต่ครูอาจารย์ นายจ้างที่ดูแลเด็ก หากรับตัวเด็กไว้รักษา หรือพบเห็นว่าเด็กอาจถูกทารุณกรรม หรือเจ็บป่วย โดยการเลี้ยงดูมิชอบ ก็ให้แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้

4.2.2.2 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ในอนุสัญญาดังกล่าวได้ระบุไว้ว่า เด็กจะต้องได้รับความคุ้มครองจากการถูกระทำทารุณกรรมว่า “ รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมทั้งปวง ด้านนิติบัญญัติ บริหารสังคม และ การศึกษาในอันที่จะคุ้มครองจากรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ การทำร้ายหรือการ กระทำอันมิชอบ การทอดทิ้ง หรือการปฏิบัติโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิดหรือการแสวงหาประโยชน์รวมถึง การกระทำที่มีขอบทางเพศขณะอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นใดซึ่ง เด็กอยู่ในความดูแล” มีสาระมุ่งคุ้มครองสิทธิเด็ก 4 ประการคือ สิทธิในการอยู่รอดเพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มี คุณค่า (survival rights) สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการกระทำทารุณทั้งทางร่างกาย จิตใจ การ แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ (protection rights) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาในด้านการศึกษา การเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร การสันติภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาทางสติปัญญา และมีสิทธิในการนับถือศาสนา (development rights) ของความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจและสิทธิในการมีส่วนร่วม เป็นสิทธิที่จะ แสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ (participation rights)

4.2.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสตรี

4.2.3.1 อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) (สำนักงาน ยุทธศาสตร์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานพิทักษ์เด็ก สตรี ครอบครัวและ ป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เล่ม 1, 2554) สรุปได้ดังนี้

คำว่า “เลือกปฏิบัติต่อสตรี” หมายถึง การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดใดๆ เพราะเหตุแห่งเพศ ซึ่งมีผลหรือความมุ่งประสงค์ที่จะทำลายหรือทำให้เสื่อมเสียการยอมรับ การได้อุปโภค หรือใช้สิทธิโดยสตรี โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพด้านการสมรส บนพื้นฐานของความเสมอภาคของ บุรุษและสตรีของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของ พลเมืองหรือด้านอื่นๆ

อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ มี จุดมุ่งหมาย ดังนี้

1) บรรจุหลักการของความเสมอภาคของบุรุษและสตรีไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งชาติของตนหรือในบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เหมาะสมอื่นๆ ถ้าหากว่ายังไม่รวมเข้าไว้ใน รัฐธรรมนูญ และบทบัญญัติเหล่านั้น และประกันที่จะให้มีการปฏิบัติตามหลักการนี้ โดยทางกฎหมายและ วิธีการที่เหมาะสมอื่นๆ

2) กำหนดมาตรการด้านนิติบัญญัติและอื่นๆ ที่เหมาะสม รวมทั้ง ข้อบังคับเมื่อเห็นเหมาะสม ซึ่งห้ามการเลือกปฏิบัติทั้งมวลต่อสตรี

3) จัดให้มีการคุ้มครองทางกฎหมายซึ่งสิทธิของสตรีบนพื้นฐานที่ เท่าเทียมกันกับบุรุษ และรับประกันในการคุ้มครองสตรีอย่างมีประสิทธิภาพต่อการเลือกปฏิบัติใดๆ โดยผ่าน ศาลยุติธรรมแห่งชาติที่มีอำนาจและสถาบันรัฐบาลอื่นๆ

4) งดเว้นจากการเข้าไปพัวพันในการกระทำหรือการปฏิบัติใดๆ เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และรับประกันว่าเจ้าหน้าที่และสถาบันของรัฐจะปฏิบัติโดยสอดคล้องกับข้อผูกพันนี้

5) ใช้มาตรการที่เหมาะสมทุกอย่าง เพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีโดยบุคคล องค์กรหรือวิสาหกิจใดๆ

6) ใช้มาตรการที่เหมาะสมทุกอย่าง รวมทั้งการออกกฎหมาย เพื่อเปลี่ยนแปลงหรือ ล้มเลิกกฎหมาย ข้อบังคับ ประเพณีและแนวปฏิบัติที่ยังมีอยู่ซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

7) เพิกถอนบทบัญญัติทางอาญาภายในทั้งปวงซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

สรุปมาตรการในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รัฐภาคีจะใช้มาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง รวมทั้งการออกกฎหมายเพื่อประกันพัฒนาการและความก้าวหน้าอย่างเต็มที่ของสตรี เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะรับประกันให้สตรีได้ใช้ และได้อุปโภคสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานบนฐานของความเสมอภาคกับบุรุษ โดยมีมาตรการสำคัญ คือ

1. มาตรการที่เหมาะสมทุกอย่าง รวมทั้งการออกกฎหมาย เพื่อปราบปรามการค้าสตรีและการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของสตรีทุกรูปแบบ

2. มาตรการเกี่ยวกับการเมืองและทั่วๆ ไปของประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะให้ประกันแก่สตรีภายใต้เงื่อนไขแห่งความเสมอภาคกับบุรุษซึ่งสิทธิ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใดๆ

3. มาตรการสิทธิอันเสมอภาคกันกับบุรุษในด้านการศึกษา

4. มาตรการด้านการจ้างงาน

5. มาตรการการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในด้านการรักษาสุขภาพ เพื่อประกันการมีโอกาสได้รับการบริการในการรักษาสุขภาพ รวมทั้งบริการที่เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

6. มาตรการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในเรื่องทั้งปวงที่เกี่ยวกับการสมรสและความสัมพันธ์ทางครอบครัว

4.2.4 พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศฯ ได้กำหนดความหมายการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ “หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด”

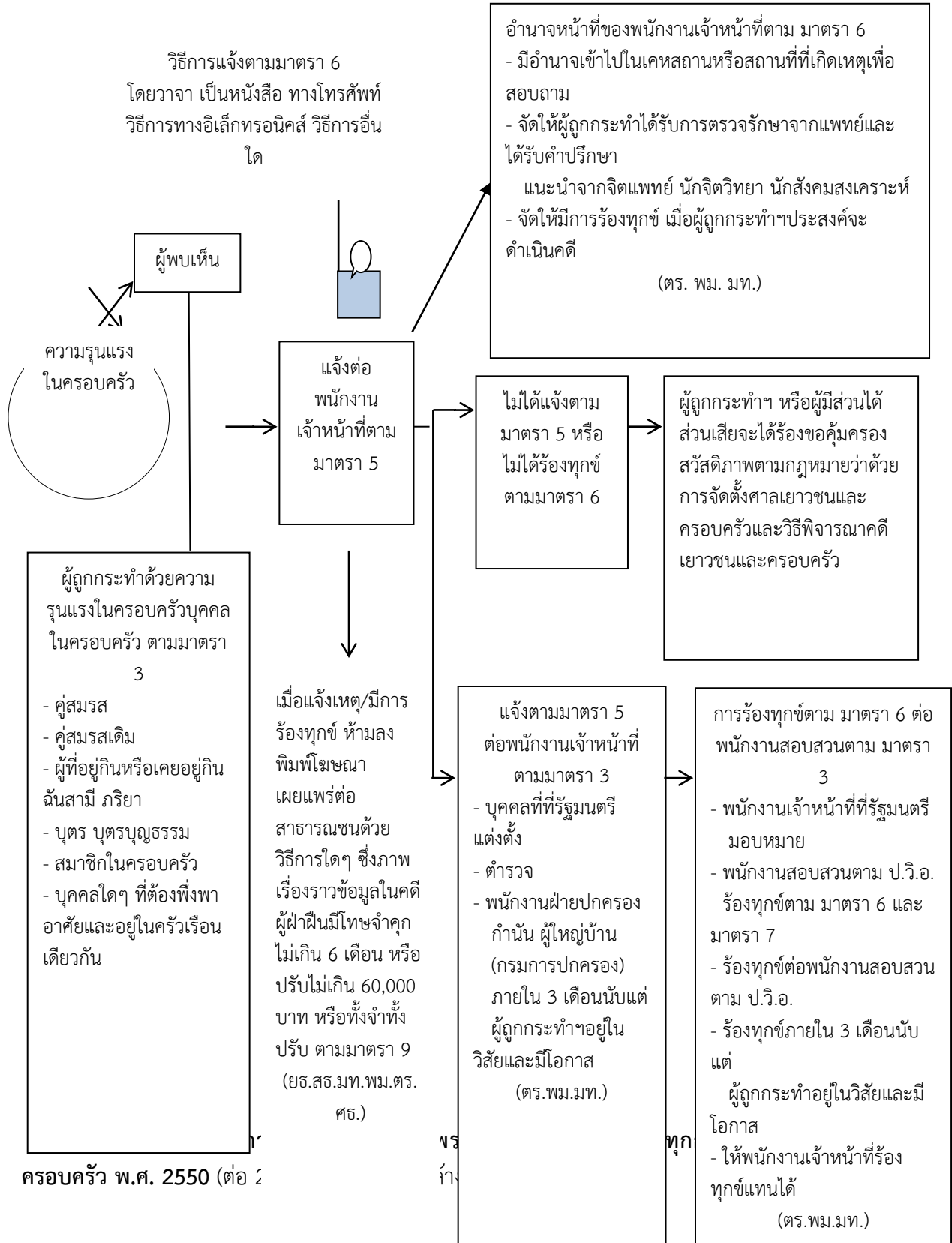
ทั้งนี้ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ” เรียกโดยย่อว่า “คณะกรรมการ สทพ.” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ กรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” เรียกโดยย่อว่า “คณะกรรมการ วลพ.” ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกจำนวนไม่น้อยกว่าแปดคน แต่ไม่เกินสิบคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยสรรหาจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือส่งเสริมความ

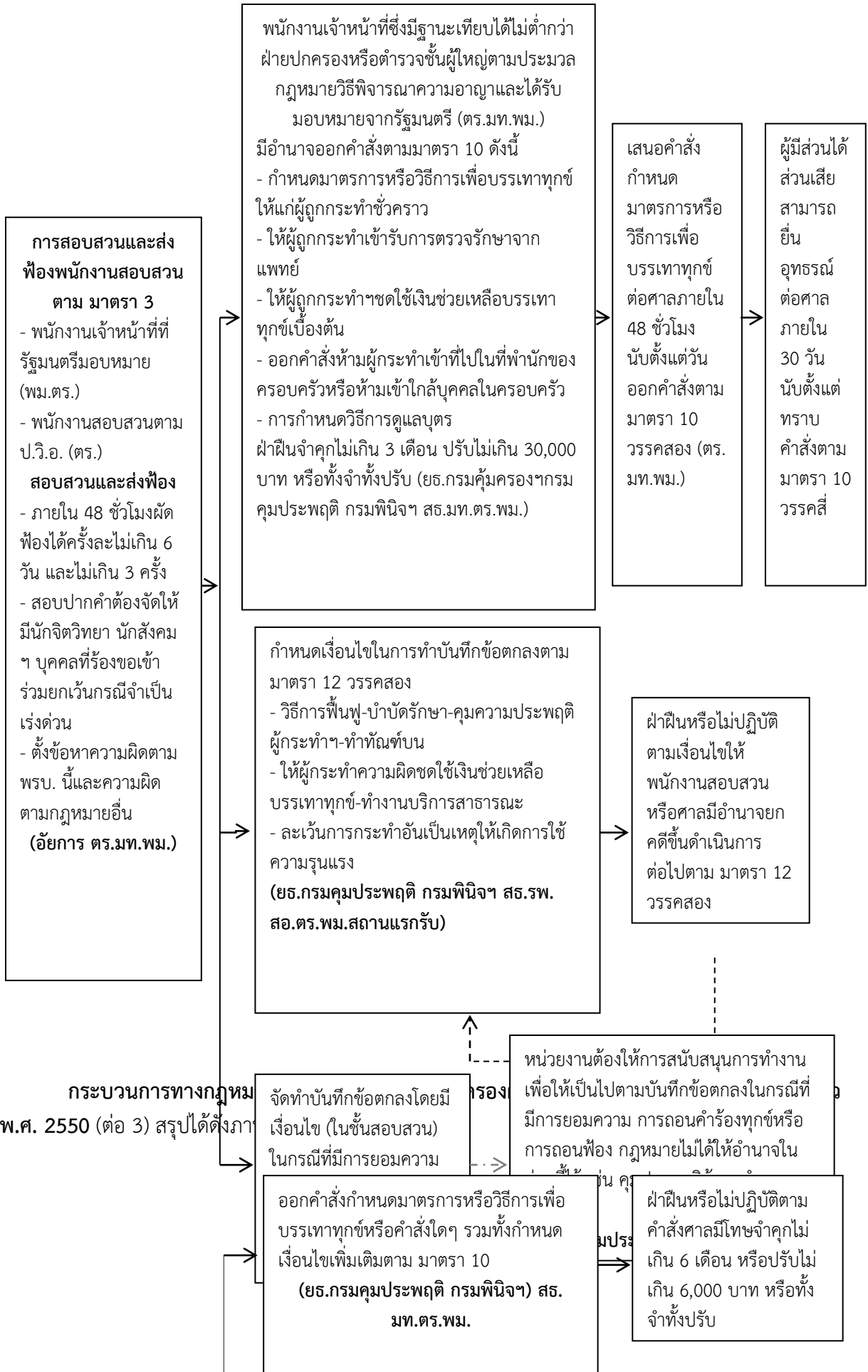
เท่าเทียมระหว่างเพศจำนวนสามคน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน ด้านนิติศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านจิตวิทยา และด้านแรงงาน อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน

การตรวจสอบการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ประกาศ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศจะกระทำมิได้ เพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัย หรือการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา หรือเพื่อความมั่นคงของประเทศ ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ บุคคลใดเห็นว่าตนได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีใช้เป็นเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาล หรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ วลพ. ทั้งนี้ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศได้ และหากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพชนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง โดยการชดเชยและเยียวยาผู้เสียหายให้กระทำโดยให้ความช่วยเหลือประการหนึ่งประการใด หรือให้ความช่วยเหลือทางการเงิน อีกทั้งให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในกรม เรียกว่า “กองทุนส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ” เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ วลพ. ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และผู้ใดไม่ปฏิบัติ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

5. แนวทางการแก้ไขปัญหามารยาทในเด็กและสตรี

5.1 กระบวนการทางกฎหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 สรุปลำดับภาพด้านล่างนี้

5.2 แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานระดับนโยบายกับการกระจายความรับผิดชอบ

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เข้ามารับผิดชอบในฐานะหน่วยงานหลัก เพื่อการประสานงานระบบการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และตระหนักในความสำคัญของบทบาทสหวิชาชีพที่ร่วมใจกันผนึกความรับผิดชอบและร่วมดำเนินงานให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยรับผิดชอบดูแลสตรีและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำด้วยความรุนแรง และส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพของครอบครัว เช่น ส่งเสริมการสร้างภูมิคุ้มกันในชีวิตครอบครัวที่พยายามจะดึงความร่วมมือขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยไว้ภายใต้ นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547 - 2556 นอกจากนี้ ยังกำหนดมาตรการสำคัญเพื่อขจัดความรุนแรงต่อสตรีและเด็ก อาทิ

1. มาตรการการป้องกัน
2. มาตรการการแก้ไขปัญหาและการช่วยเหลือ
3. มาตรการทางกฎหมาย
4. การจัดทำฐานข้อมูลเหยื่อความรุนแรง

รวมทั้ง ได้ดำเนินกิจกรรมหลักๆ เพื่อให้สังคมเข้าใจและตระหนักในการร่วมกันยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี 2542 จวบจนปี 2550 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2550 ได้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรีที่สำคัญๆ ดังนี้

- 1) กิจกรรมรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว
- 2) การมอบเข็มกลัดริบบิ้นสีขาว
- 3) การประชาสัมพันธ์เอกสารการรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังนี้

3.1) กิจกรรมรณรงค์ยุติความรุนแรงฯ ในส่วนกลาง จัดขึ้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2550 ณ ลานสยามดิสคัฟเวอรี่พลาซ่า มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 570 คน ลักษณะกิจกรรม ได้แก่ การเปิดตัวฟรีเซ็นเตอร์ ศิลปิน/ดาราที่ร่วมรณรงค์ยุติความรุนแรง การเสวนา “ยุติความรุนแรง สานความหวัง... ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว” Talk Show เก็บข่าว...เล่าความ การแสดงร้องเพลง และการแสดงมินิคอนเสิร์ต White Ribbon In Your Heart รณรงค์อย่างไร ให้ได้ทั้งใจและงาน: ปักธงยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว

3.2) กิจกรรมรณรงค์ยุติความรุนแรงฯ ในส่วนภูมิภาค เป็นการดำเนินงานพร้อมกันทั้งประเทศในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2550 กิจกรรมหลักที่จัดขึ้นมีลักษณะเช่นเดียวกับกิจกรรมที่จัดในส่วนกลาง บางจังหวัดมีการสอดแทรกกิจกรรมเพิ่มเติม เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน การจัดประชุมเครือข่ายแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มสตรี การจัดกิจกรรมครอบคลุมทั้ง 75 จังหวัด และมีการขยายผลออกไปให้ครอบคลุมทั่วทุกภาคส่วนของสังคม มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐราชการ ภาคเอกชน สื่อมวลชนท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน โดยสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้สนับสนุนงบประมาณ ปี 2550 ผ่านสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด <http://en.musiczaa.net/main/index.html> ทั้ง 75 แห่ง แห่งละ 20,000 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,500,000 บาท

5.3 มาตรการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

5.3.1 มาตรการทางนโยบาย การแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการด้วยความร่วมมือ ร่วมใจกัน ในระหว่างหลายหน่วยงาน ได้แก่ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข และหน่วยงานด้านการสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ด้วยเหตุนี้ การบูรณาการกระบวนการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงควรมีองค์กรหลักที่อาจเป็นคณะกรรมการระดับชาติทำหน้าที่กำหนดกรอบมาตรการเชิงนโยบายที่ชัดเจน และผลักดันกลไกไปสู่การปฏิบัติ โดยนำไปสู่การกำหนดแผนงานด้านการป้องกัน แก้ไข หรือคลี่คลายปัญหา เข้าแทรกแซงให้ความช่วยเหลือและคุ้มครอง ช่วยเหลือฟื้นฟูและปรับตัวเข้าสู่สังคมปกติ รวมทั้งแผนงานการจัดโครงสร้าง กลไกและระบบงานที่กำกับ ดูแล ควบคุม ติดตาม เร่งรัดการปฏิบัติ ตลอดจนสนับสนุนกลไกที่เอื้อต่อการทำงานแบบ “สหวิชาชีพ” เสริมสร้างพลังอำนาจการต่อรองให้แก่สตรีในการรักษาสีทธิและเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในทางสังคมให้มากขึ้น

5.3.2 มาตรการทางกฎหมาย การที่จะใช้บังคับกฎหมายได้อย่างได้ผลจะต้องมีการเตรียมความพร้อมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติต้องมีการสร้างระบบและกระบวนการที่รองรับให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งต้องพัฒนาเครื่องมือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำ และให้การคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนต่อหญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของ

การกระทำความรุนแรง นอกจากนี้ยังควรมีการพัฒนาบุคลากรและเตรียมความพร้อมสำหรับรองรับนโยบายและมาตรการการคุ้มครองเหยื่อความรุนแรงและผู้เกี่ยวข้องอีกด้วย

5.3.3 มาตรการทางการแพทย์ สาธารณสุข และสังคมสงเคราะห์ เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับมาตรการอื่น โดยต้องเน้นการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อตรวจรักษาและบำบัดฟื้นฟูทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ทั้งแก่ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงการให้คำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่เหยื่อและการจัดบริการต่างๆ เช่น การให้ที่พักพิงเป็นการชั่วคราว การให้ทุนการศึกษา และการฝึกทักษะอาชีพก็เป็นสิ่งจำเป็นอีกด้วย

5.3.4 มาตรการทางสังคม หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง จะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง และสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งแก่เครือข่ายองค์กรระดับชุมชนในการดำเนินการเฝ้าระวัง การช่วยเหลือ คุ้มครอง ฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กและสตรีที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำความรุนแรง โดยประสานงานในการจัดบริการต่างๆ การณรงค์สร้างความตระหนักในปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น และการรณรงค์ผ่านสื่อเพื่อปรับเปลี่ยนเจตคติของคนในสังคม รวมทั้งการสร้างเครือข่ายองค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน ผู้นำชุมชน ให้เป็นกลุ่มเฝ้าระวัง เป็นต้น

5.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในเด็กและเยาวชน

แนวคิดเชิงนิเวศวิทยาสังคม (Social Ecological Model) ที่เน้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสถานะแวดล้อมทางสังคมกับพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเชื่อว่ามนุษย์มีชีวิตอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะแวดล้อมของมนุษย์ซึ่งครอบคลุมอยู่หลายชั้น ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน กลุ่มเพื่อน ความคิดความเชื่อ เศรษฐกิจ ลักษณะทางกายภาพและเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบสังคมวัฒนธรรม ดังกล่าวส่งผลต่อพฤติกรรมและสุขภาพของมนุษย์ และเป็นความสัมพันธ์ที่สะท้อนกลับต่อกันได้ (Reciprocity) นั้นหมายความว่า สิ่งแวดล้อมส่งผลต่อพฤติกรรม และพฤติกรรมของมนุษย์เอง ก็ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมด้วย

สิ่งแวดล้อมทางสังคมของเด็กและเยาวชน มีอิทธิพลและกำหนดพฤติกรรมความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ซึ่งจากกรอบแนวคิดขั้นแรกของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม คือคุณลักษณะส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน เช่น เพศ อายุ พฤติกรรมการดื่มสุรา ใช้สารเสพติด ประวัติการกระทำความผิดและประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ขั้นที่สอง คือ ระดับความสัมพันธ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และโรงเรียน ได้แก่ ลักษณะครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว ลักษณะเพื่อน อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ในด้านการได้รับคำแนะนำ การเห็นตัวแบบการกระทำความรุนแรงจากเพื่อน กิจกรรมและวิถีปฏิบัติของกลุ่มเพื่อน ความสัมพันธ์ของเด็กและเยาวชนต่อโรงเรียน เช่น การได้รับการยอมรับ การเห็นหรือการมีประสบการณ์ความรุนแรงในโรงเรียน ขั้นที่สาม คือชุมชน และระบบสังคม ได้แก่ ทุนทางสังคม ซึ่งหมายถึงความผูกพัน (Attachment) ความสัมพันธ์และวัฒนธรรมที่ดีงาม รวมทั้งองค์ความรู้ของคนในสังคม ที่ปกป้องคุ้มครอง และเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน สิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงในชุมชน เช่น ร้านเกมส์ การพนัน ร้านสุรา ระดับสุดท้าย คือ ระบบวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญที่สุดเพราะเป็นระบบความคิด ความเชื่อ การให้ความหมายต่อความรุนแรง ความเป็นเด็กและเยาวชน และระบบคุณค่าต่อเด็กและเยาวชนที่ถ่ายทอดเรียนรู้ รวมทั้งแบบแผนการปฏิบัติต่างๆ ที่สะท้อนถึงแนวความคิดความเชื่อ ดังกล่าว

การทบทวนตัวแบบกลวิธีจัดการปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ในต่างประเทศ Tolan และ Guerra (1994) ได้เสนอตัวแบบที่เรียกว่า Social-Ecological Model โดยแบ่งมิติการทำงานเป็น 2 มิติ มิติแรก เน้นการมองระดับของการแก้ไขปัญหา โดยแบ่งกลวิธีออกเป็น ระดับบุคคล ระดับคนใกล้ชิดที่สนิท ระดับชุมชน และระดับสังคมใหญ่ ในระดับบุคคลเน้นโครงการที่พัฒนาทักษะเฉพาะ อาทิ ทักษะการแก้ไขปัญหา ด้านอารมณ์ สังคม และพฤติกรรม รวมทั้งการแก้ปัญหาความขัดแย้ง สำหรับ

มาตรการระดับบุคคลใกล้ชิด ซึ่งหมายถึงพ่อแม่ และเพื่อน เน้นโครงการที่จะไปเสริมปัจจัยเชิงป้องกันในระดับครอบครัว โดยมีโครงการที่ทำงานกับพ่อแม่เพื่อพัฒนาศักยภาพในการเป็นพ่อแม่ที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว ในระดับเพื่อน มาตรการที่ดำเนินงานเน้นการทำงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อพยายามสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกในการสนับสนุนของเพื่อน กลวิธียังเน้นการทำงานกับระบบสังคม อันได้แก่ ระบบโรงเรียน เช่น การอบรมครู เพื่อให้มีทักษะในการจัดการในชั้นเรียนหรือการสร้างระบบการจัดการในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมด้านบวกของนักเรียน โครงการที่แก้ไขปัญหในระดับสังคมที่ใหญ่ขึ้น เน้นการแก้ไขปัญหาคายกจน การดึงให้เด็กกลุ่มเสี่ยงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนสังคม การควบคุมเรื่องปิ่น เป็นต้น

อีกมิติหนึ่ง แยกตามพัฒนาการของเด็ก คือ การทำงานกับเด็กในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนกลาง และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โครงการที่มุ่งเป้าไปที่เด็กในระดับประถมศึกษาจะเน้นที่การดึงผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม และเน้นการพัฒนาทักษะในการควบคุมตนเองได้ ส่วนโครงการที่ทำงานกับวัยรุ่นที่เจริญเติบโตขึ้น เน้นการพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง และการจัดการความสัมพันธ์กับเพื่อน โปรแกรม/โครงการหรือมาตรการในการดำเนินการแก้ไขปัญหาคายกจนในเด็กและเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น พบว่ามีความหลากหลาย มีความแตกต่างตามกลุ่มเป้าหมาย

6. การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัว

6.1 การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

6.1.1 แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 – 2559)

กล่าวถึงการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยสรุปสาระสำคัญได้ว่า การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จำเป็นคือ ทุกคนในสังคมไทยได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง สามารถเข้าถึงบริการและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม กลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสและการพัฒนาศักยภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ประชาชนมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งเป็นพลังร่วมของสังคมไทย และทุกคนสามารถอยู่ในชุมชนและสังคมที่ยึดโยงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

6.1.2 แนวคิดเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อธิบาย 3 ท่วง 2 เงื่อนไข คือ การมีเหตุผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอยู่ในเงื่อนไขของการมีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่ง ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ได้ให้ความหมายของการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในด้านสังคม และวัฒนธรรม ไว้ว่า ภูมิคุ้มกันด้านสังคมที่เข้มแข็ง คือ รู้ – รัก – สามัคคี ร่วมมือร่วมใจกัน/ช่วยเหลือกัน มีคุณธรรม - ใฝ่ศาสนา สังคมสีขาว มีความอยู่เย็นเป็นสุข และมีทุนทางสังคมสูง ส่วนการมีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง คือ มั่นคงในวัฒนธรรมไทย และเชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งเข้าใจ และเป็นมิตรต่อวัฒนธรรมต่างถิ่น/ต่างชาติ

6.1.3 แนวคิดเรื่องการถ่ายทอดทางสังคม (Maccoby, 1993) ที่กล่าวว่าบุคคลจะได้รับนิสัยทักษะค่านิยม และมีแรงจูงใจที่จะทำหรือมีพฤติกรรมที่มีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแทนของสถาบันต่างๆ ทางสังคม เช่น บิดามารดา ทำหน้าที่หล่อหลอมคุณลักษณะที่ดั่งงามขึ้นมาผสมผสานกับแนวคิดบุคลิกลักษณะและพัฒนาการการรู้คิด (Radke – Yarrow, Zahn – Wax & Chapman, 1983) ที่เชื่อว่าบุคคลมีความรู้สึกนึกคิดเชื่อและตระหนักรู้อย่างไรแล้วคุณลักษณะเช่นนี้จะเป็นสิ่งคั่นกลางที่จะส่งผลต่อพัฒนาการพฤติกรรมที่มีคุณภาพ

6.1.4 แนวคิดภูมิคุ้มกันทางสังคม

ประเวศ วะสี, 2542 ภูมิคุ้มกันทางสังคม คือ ครอบครัวอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็ง ถ้าครอบครัวอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็ง ก็จะทำให้โรคต่างๆ ทางสังคมทำอันตรายไม่ได้ เราพยายาม

แก้ปัญหาสังคมด้วยวิธีต่างๆ มากมาย แต่ไม่สำเร็จ ควรหันมาใช้วัคซีนทางสังคม คือ ส่งเสริมให้ครอบครัวเป็น ปึกแผ่นและชุมชนเข้มแข็ง ขอให้เพื่อนคนไทยสนใจเรื่องนี้ และช่วยกันสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ทั้งที่ทำได้ด้วย ตนเอง และทั้งโดยการผลักดันให้เป็นนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ เมื่อสังคมมีภูมิคุ้มกัน เราก็ไม่ต้อง เป็นโรคติดเชื้อ หรือโรคมะเร็งทางสังคม ทำชีวิตให้ยืนยาวและมีคุณภาพ ภูมิคุ้มกันทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้อง อยู่บนพื้นฐานความแข็งแรงของครอบครัวก่อน ถ้าหากครอบครัวมีความแข็งแรง ในสังคมปัจจุบันแม้จะมี เหตุการณ์ทางสังคมที่รุนแรงเข้ามากระทบแต่การที่ครอบครัวแข็งแรงมีภูมิคุ้มกันก็จะทำให้สมาชิกครอบครัว รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถรับมือกับปัญหาต่างๆ ได้ อย่างยั่งยืน ภูมิคุ้มกันทางสังคมจึงเปรียบเสมือน วัคซีนทางสังคมที่สมาชิกครอบครัวได้รับ และมีความสมบูรณ์พร้อมรับมือกับสถานการณ์ทางสังคมต่างๆ อย่าง เข้มแข็ง ครอบครัวจึงเปรียบเสมือนตึกที่มีโครงสร้างที่แข็งแรงสามารถรับมือกับคลื่นยักษ์ ชินามิได้ อย่าง แข็งแรง

6.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับหน้าที่ครอบครัว

ทฤษฎีหน้าที่ของครอบครัว ให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ของครอบครัวหรือภาระ งานที่ครอบครัวพึงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้สมาชิกสามารถมีชีวิตหรือมีการเป็นอยู่ ในสังคมได้ด้วยดี โดยการทำหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยได้ และการทำหน้าที่หรือการปฏิบัติการ ทำหน้าที่ของครอบครัวหมายถึง กระบวนการปฏิบัติหรือทำงานที่สำคัญ ซึ่งสมาชิกในครอบครัวต้องรับผิดชอบ เพื่อการตอบสนองความต้องการ ทั้งเพื่อสมาชิกเอง และเพื่อการประสานกับสมาชิกอื่นในครอบครัว และใน ขณะเดียวกันก็อาจหมายรวมถึง การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของครอบครัวด้วย อีกทั้งเป็นกระบวนการเพื่อ ดำรงไว้ซึ่งสถานภาพ หรือความอยู่รอดของความเป็นครอบครัวเอาไว้ให้ตลอด พัฒนาการของครอบครัวทุก ครอบครัว จึงจำเป็นต้องมีการปฏิบัติหน้าที่อันถือเป็นภาระรับผิดชอบสำคัญของสมาชิกในครอบครัว และเป็น คุณลักษณะที่ต้องดำรงไว้ทุกยุคทุกสมัย ผลกระทบใดๆ ในครอบครัวย่อมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ครอบครัวไม่อาจ ดำรงความเข้มแข็งเอาไว้ได้ (สมาคมทศวรรษศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2518) รายงาน การวิจัยการวิเคราะห์สถานการณ์และศึกษานโยบาย/มาตรการในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวพิเศษฯ ระยะที่ 1 สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2550)

6.3 แนวทางการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กลไกศูนย์พัฒนา ครอบครัวในชุมชน

6.3.1 หลักการและเหตุผล

ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นกลไกการทำงานในระดับตำบล เพื่อช่วยให้สามารถเข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายขึ้น โดยคณะทำงาน ศพค. จะทำหน้าที่ในการจัด โครงการ/กิจกรรม ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในตำบลของตนเอง โดยสอดคล้ององค์ความรู้ สาระความ บันเทิงที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรีและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว การดำเนินงานที่ผ่านมา ได้มีการ ปรับปรุงพัฒนามาเป็นลำดับ ก่อให้เกิดมาตรการในการขับเคลื่อนงานที่มีความชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พบว่า ยังคงมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในด้านต่างๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ กฎ ระเบียบต่างๆ ดังนั้น เพื่อเป็นการพยายามหาแนวทาง วิธีการ ที่จะนำไปสู่การหาทางออกของ ปัญหาร่วมกัน สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้รวบรวมวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคที่ผ่านมา เพื่อ แสวงหาแนวทางปฏิบัติที่คาดว่าจะช่วยให้การทำงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพมากขึ้น โดยในปีงบประมาณ 2556 จึงเป็นปีแรกที่ประกาศใช้ระเบียบสำนักงานกิจการสตรีและ สถาบันครอบครัว ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจ่ายเงินอุดหนุน พ.ศ. 2555 ซึ่งจะเป็นรูปแบบ ในการสนับสนุนงบประมาณให้แก่เครือข่าย ทั้งด้านสตรีและครอบครัว โดยมีพื้นฐานที่อยู่บนความพร้อมและ ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง มุ่งผลสำเร็จไปที่ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการได้รับงบประมาณของเครือข่าย

อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านการพัฒนา ศักยภาพสตรี และเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวจากการเปลี่ยนแปลงของแนวทางปฏิบัติดังกล่าว พบว่ามีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนบางพื้นที่ได้รับสนับสนุนและไม่ได้รับสนับสนุนงบประมาณ รวมถึงมีบางศูนย์ที่ไม่ได้ของงบประมาณอุดหนุนการดำเนินงาน จึงเกิดแนวทางการดำเนินงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมศักยภาพการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์นำไปสู่การเสริมศักยภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน เพื่อเป็นการทบทวนภารกิจและส่งเสริมศักยภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6.3.2 วัตถุประสงค์โครงการ

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้สนับสนุนงบประมาณให้จังหวัดต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ประจำปี 2558 โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนครบทุกตำบลทั่วประเทศ ภายในปีงบประมาณ 2558
- 2) เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- 3) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และแนวทางการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน
- 4) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของครอบครัวในชุมชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่
- 5) เพื่อสนับสนุนกิจกรรมศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ศพค.

6.3.3 แนวทางการดำเนินงาน

แนวทางการดำเนินงาน ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนระดับตำบล (ศูนย์ใหม่) วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนครบทุกตำบลทั่วประเทศ ภายในปีงบประมาณ 2558 กลุ่มเป้าหมายตำบลที่ยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในทุกจังหวัด ระยะเวลาดำเนินการ ภายในเดือนมีนาคม 2558

- **รูปแบบ/วิธีการดำเนินงาน** จัดเวทีประชาคมเครือข่ายครอบครัว เพื่อคัดเลือกคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนระดับตำบล โดยคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถ กล้าแสดงความคิดเห็น มีความคิดริเริ่ม และพร้อมทำงานเพื่อส่วนรวม

- **องค์ประกอบของคณะทำงาน** ประกอบด้วย ประธานคณะทำงาน เภรัญญิก เลขานุการคณะทำงาน และกรรมการ โดยคัดเลือกจากตัวแทนครอบครัวในระดับหมู่บ้าน ละ 2 คน ผู้แทน อบต. 2 คน นักพัฒนาชุมชน 2 คน มีสัดส่วนคณะทำงานหญิง – ชาย โกล่เคียงกัน หรือตามความเหมาะสมของพื้นที่ วาระการดำรงตำแหน่ง คราวละ 2 – 4 ปี

- **บทบาทหน้าที่ของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน** มีดังนี้ บทบาทในการสำรวจศึกษาปัญหาในชุมชน ได้แก่ การสำรวจปัญหาและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับสภาพครอบครัว สตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และคนพิการ จัดทำแผนปฏิบัติการที่มีลักษณะบูรณาการ เพื่อการพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น,

บทบาทในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ให้คำแนะนำปรึกษา ได้แก่ ส่งเสริมการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งด้านการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมในการสร้างครอบครัวให้อบอุ่น ฝึกอบรมบทบาทสามี ภรรยา การเตรียมความพร้อมก่อนสมรส จัดกิจกรรมเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว จัดบริการให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนประสานความร่วมมือกับสหวิชาชีพ หน่วยภาครัฐ และองค์กรเอกชน ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาครอบครัว อาทิ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น ยาเสพติด เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง เป็นต้น, บทบาทในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ได้แก่ การส่งเสริมให้ครอบครัวสร้างเครือข่ายในการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง

- จัดทำเป็นคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ระดับตำบล) ลงนามรับรอง โดย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงาน พมจ. ชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ภารกิจ และช่องทางต่างๆ ในการเข้าถึง ทรัพยากรของ ศพค. การรายงานผลสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด รวบรวมสำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศูนย์ใหม่) ส่งให้สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ภายในเดือนมีนาคม 2558

กิจกรรมที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดแนวทางปฏิบัติงานด้านครอบครัว วัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุน พมจ. ในการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องแนวทางการดำเนินงานแก่คณะทำงาน ศพค. กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1. ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่เสนอขอรับเงินอุดหนุน แต่ไม่ได้รับการสนับสนุน 2. ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่ไม่เสนอขอรับเงินอุดหนุน ระยะเวลาการดำเนินการภายในเดือนธันวาคม 2557

- รูปแบบ/วิธีการดำเนินงาน ได้แก่

- 1) การบรรยายให้องค์ความรู้ด้านการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน
- 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การดำเนินงานของ ศพค. ที่ประสบความสำเร็จ
- 3) การแบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา แนวทางการแก้ไขปัญหา การดำเนินงาน ความต้องการสนับสนุนการดำเนินงาน การเขียนโครงการ/กิจกรรมที่จะขอรับงบประมาณอุดหนุน เพื่อจะได้เป็นข้อมูลต่อยอดการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

กิจกรรมที่ 3 สนับสนุนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน วัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนให้ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ในปี 2557 (ศพค.ดี/ดีเด่น) มีการดำเนินงานในรอบเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ทั้งในเชิงป้องกัน แก้ไขปัญหา การสำรวจข้อมูล สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว และการจัดกิจกรรมลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น งบประมาณ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนระดับดีเด่น ศูนย์ละ 30,000 บาท, ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนระดับดี ศูนย์ละ 20,000 บาท

- รูปแบบ/วิธีการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) แจกไปยัง ศพค. ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็น ศพค. ระดับดีเด่น และ ศพค. ระดับดี ทราบ และให้ ศพค. ดังกล่าว จัดส่งโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในวงเงินที่กำหนดมายัง สนง.พมจ. ภายในกำหนดเวลา

2) พิจารณาและอนุมัติโครงการที่ ศพค. ระดับดีเด่น และ ศพค. ระดับดี เสนอเพื่อขอรับเงินอุดหนุน โดยมีกรอบกิจกรรม ดังนี้

กรอบกิจกรรมที่ 1

1.1 การสำรวจสถานการณ์ ความรุนแรงในครอบครัว: ทดแบบสอบถามในพื้นที่ โดยกำหนดจำนวนกลุ่ม ตัวอย่างตามตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในชุมชน

1.2 จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไขความรุนแรงในครอบครัว

กรอบกิจกรรมที่ 2 ถอดบทเรียนโครงการบูรณาการ

การ เพื่อขับเคลื่อนกลไกการพัฒนาสถาบันครอบครัว (45 ศูนย์) ดำเนินการใน 15 จังหวัด (ใหม่) ในปีงบประมาณ 2558

3) ดำเนินการทำสัญญา และเบิกจ่ายเงิน

4) ติดตามการดำเนินงาน และจัดส่งรายงานผล

กิจกรรมที่ 4 พัฒนาศูนย์วิทยากรด้านครอบครัวระดับจังหวัด วัตถุประสงค์

1) เพื่อสร้างทีมวิทยากรด้านครอบครัวระดับจังหวัด (10 จังหวัดนำร่อง) 2) เพื่อส่งเสริมให้มีการขับเคลื่อนงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 3) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และกระบวนการทำงานของ ศพค. ในแต่ละพื้นที่ งบประมาณ จังหวัดละ 50,000 บาท

- รูปแบบ/วิธีดำเนินการ

1) ประชาสัมพันธ์ให้จังหวัดที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จังหวัดละ 1 ทีมๆ ละประมาณ 10 คน เพื่อคัดเลือกเป็นทีมวิทยากรระดับจังหวัด

2) ประกาศรายชื่อ 10 จังหวัด (นำร่อง)

3) จังหวัดเตรียมการตั้งทีมวิทยากรระดับจังหวัด และจัดทำคำสั่งแต่งตั้งฯ

4) จัดประชุมชี้แจงแนวทางการทำงานของทีมวิทยากร จังหวัด 2 ครั้ง

5) โอนเงินงบประมาณงบบุคลากรให้แก่จังหวัดที่ผ่านการคัดเลือก 10 จังหวัด จังหวัดละ 50,000 บาท

6) ทีมวิทยากรด้านครอบครัวระดับจังหวัดจัดทำแผนการปฏิบัติงานและลงพื้นที่

7) นิเทศผลการดำเนินงานของทีมวิทยากรระดับจังหวัด เพื่อรับฟังความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรค และให้ข้อเสนอแนะต่อทีมวิทยากร

6.4 โครงการตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรง : Fight for Zero Violence (เอกสาร

ประกอบการประชุมภารกิจสำคัญของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558, 23 กันยายน 2557 ณ โรงแรมปรีณัฐพาเลซ กรุงเทพฯ)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการกำหนดนโยบายมาตรการต่างๆ รวมทั้งหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินงานเพื่อป้องกันแก้ไขความปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แต่ทั้งนี้ สค.ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เพียงหน่วยงานเดียว จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในเชิงบูรณาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่ง สค. ได้ส่งเสริมให้มีกลไกที่

สำคัญในระดับพื้นที่ คือ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ปัจจุบันมีการดำเนินการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน รวมทั้งสิ้น 6,795 ศูนย์ ดังนั้น สค. จึงได้จัดทำโครงการตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรงขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนในพื้นที่ระดับตำบล ได้ร่วมกันขับเคลื่อนงานด้านการป้องกัน และ แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยมีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน

6.4.1 ความหมายตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรง หมายถึง ศพค. หรือ อปท. ที่มีการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และผ่านเกณฑ์ตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรงในรอบ 1 ปี ของการเข้าร่วมโครงการ (ไม่มีคดีความรุนแรงในครอบครัว/มีเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว แต่ยุติได้)

6.4.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อมีพื้นที่นำร่องเป็นตำบล/อปท. ที่ไม่มีความรุนแรงในครอบครัว
- 2) เพื่อส่งเสริมศักยภาพของตำบล/อปท. ให้เป็นหน่วยป้องกันและช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
- 3) เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในการสร้างความเสมอภาคหญิงชายในครอบครัว

6.4.3 ตัวชี้วัด ร้อยละ 70 ของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการผ่านเกณฑ์ตำบล/อปท. เข้มแข็งไร้ความรุนแรง

6.4.4 กลุ่มเป้าหมาย ศพค./อปท. นำร่องไม่ต่ำกว่า 1,000 แห่ง ในพื้นที่ 76 จังหวัด

6.4.5 กิจกรรม/ขั้นตอน

กิจกรรมที่ 1 เป็นการจัดงานเปิดตัวโครงการ ในวันที่ 25 พฤศจิกายน 2557 ซึ่งเป็นวันยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และครอบครัว สค. ขอความร่วมมือ พมจ. ร่วมพิจารณาคัดเลือกผู้แทน ศพค./อปท. ทั่วประเทศ จำนวนไม่ต่ำกว่า 1,000 คน เข้าร่วมงานเปิดตัวโครงการฯ โดยช่วงเช้าจะทำพิธีมอบธงสัญลักษณ์สำหรับ ศพค./อปท. ที่สมัครเข้าร่วมโครงการ Zero Violence สำหรับช่วงบ่ายจะมีการเปิดเวทีเสวนาและมอบนโยบายแก่ ศพค./อปท. ที่เข้าร่วมโครงการ

กิจกรรมที่ 2 ขอความร่วมมือ พมจ. ส่ง เจ้าหน้าที่ จำนวน 1 คน และคัดเลือกผู้แทน ศพค. จำนวน 1 คน รวม 2 คน เข้ารับการฝึกอบรมการเป็นวิทยากรกระบวนการ เพื่อให้สามารถนำไปขยายผลในการจัดอบรมในพื้นที่ต่อไป

กิจกรรมที่ 3 ขอความร่วมมือให้ พมจ. เป็นพี่เลี้ยงให้กับ ศพค. อปท. หรือเครือข่ายในพื้นที่ ในการเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณเงินอุดหนุนจาก สค.

กิจกรรมที่ 4 ขอความร่วมมือ พมจ. พิจารณาคัดเลือกโครงการที่ได้รับเงินอุดหนุนส่งเข้าประกวดเพื่อมอบรางวัลโครงการดีเด่นจาก สค.

กิจกรรมที่ 5 ขอความร่วมมือ พมจ. ประเมินผลตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรงตามเกณฑ์ที่ สค. กำหนด

กิจกรรมที่ 6 ขอความร่วมมือให้ พมจ. รายงานผลสำเร็จของโครงการให้ สค. ต่อไป

6.4.6 กระบวนการดำเนินงาน

1) Input องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น คู่มือ สื่อ ตลอดจน เกณฑ์ มาตรฐานตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรง และแบบสำรวจมาตรฐานครอบครัวเข้มแข็งเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน โดย สค. ใช้ประมาณ จำนวน 37.50 ล้านบาท ในการดำเนินงานโครงการดังกล่าว

2) process ใช้กระบวนการ ดังนี้ 1) การจัดทำหลักสูตร/เกณฑ์ตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรง 2) พัฒนาศักยภาพกลไกในพื้นที่ ได้แก่ พมจ. /ศพค. 76 จังหวัด และเครือข่ายในพื้นที่ 1,000 ตำบล และกลไกการดำเนินงานในพื้นที่ซึ่ง ศพค./อปท. ขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงาน พมจ. /สสว./ ศพส. ตำรวจ โรงพยาบาล (รพ.) หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ผู้นำชุมชน/อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) หน่วยงานบ้านพักเด็กและครอบครัว /ศูนย์ช่วยเหลือสังคม 1300 ตลอดจนการจัดทำแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง และดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ มีการส่งโครงการเข้าประกวด และสุดท้ายให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

3) output ผลผลิต คือ 1) ครอบครัวมีความเข้มแข็งมากขึ้น (เกณฑ์มาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง) 2) แผนการป้องกัน แก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก สตรีและความรุนแรงในครอบครัว 3) กระบวนการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 4) เครือข่ายเฝ้าระวัง ป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 5) ตัวอย่างโครงการที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและสภาพปัญหาในพื้นที่

4) outcome ผลลัพธ์ คือ ตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรง Zero Violence

6.4.7 กรอบการประเมิน มี 3 ประการ คือ 1. ผ่านเกณฑ์มาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง 2. มีการดำเนินงานตามแผนการป้องกัน แก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก สตรีและความรุนแรงในครอบครัวระดับตำบล 3. ไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่ หรือมีกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง

6.5 มาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง

6.5.1 ความเป็นมา

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศเพื่อไปสู่ความสงบสุข และเจริญรุ่งเรือง คือความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวซึ่งถือเป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม แต่ประเทศไทยยังไม่มีมาตรฐานชี้วัดว่าครอบครัวแบบไหนคือครอบครัวที่เข้มแข็ง ดังนั้น **สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ร่วมกับ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์** จึงได้ดำเนินการพัฒนามาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง มาตั้งแต่ปี 2551 เพื่อให้การบ่งชี้ความเข้มแข็งของครอบครัวมีมาตรฐาน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

6.5.2 นิยามคำศัพท์

1) ครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยพึ่งพาตนเอง พร้อมทั้งจะเกื้อกูลสังคมและคนรอบข้าง ปรับตัวในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ไม่สั่นคลอนกับปัญหาหรืออุปสรรค เมื่อเผชิญปัญหาก็สามารถร่วมกันแก้ไขจนคลี่คลายไปได้ด้วยดี

2) มาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง ข้อกำหนดที่ได้รับการยอมรับเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ เป็นเครื่องมือการประเมินผลและการเทียบเคียง เพื่อแสดงถึงความเข้มแข็งของครอบครัวในสังคมไทย ตลอดจนการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ การดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในทุกกระดับ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ความเข้มแข็งของครอบครัว โดยมาตรฐานดังกล่าวแบ่งตัวชี้วัดความเข้มแข็งของครอบครัวออกเป็น 3 ระดับ คือ

2.1) ระดับครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวสามารถใช้ในการประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวตนเอง

2.2) ระดับชุมชน เพื่อให้หน่วยงาน/องค์กรที่ทำงานด้านครอบครัว ระดับชุมชนสามารถใช้ประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวในชุมชน รวมทั้งเพื่อเป็นการติดตามและพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงาน/ องค์กรส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวในชุมชนต่อไป

2.3) ระดับประเทศ เพื่อใช้เป็นตัวบ่งชี้สถานการณ์ความเข้มแข็งของครอบครัวไทย เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ครอบครัวไทยและประเมินกลยุทธ์ในการทำงานส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว

6.5.3 สรุปตัวชี้วัดมาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง (แนวทางการดำเนินงานสำรวจสถานการณ์ความเข้มแข็งของครอบครัว สำนักส่งเสริมสถาบันครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว , 2551) โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1) แนวทางการส่งเสริมและแนวปฏิบัติเพื่อสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวด้านสัมพันธภาพ

1.1) ยึดหลักเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล พ่อแม่ลูก และบุคคลทุกคนในครอบครัว เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเปิดใจรับฟังและเคารพความคิดเห็นของกันและกันอย่างมีเหตุผล และมีความจริงใจต่อการยอมรับศักยภาพของกันและกัน

1.2) รักษามาตรฐานในการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว กล่าวคือ ความสัมพันธ์ที่ดีทำให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี สุขภาพทางกายที่ดี และความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ อีกทั้งยังลดความเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดการสื่อสารที่สร้างสรรค์ต่อกันและความอาทรต่อกันมากขึ้น

1.3) ครอบครัวตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือร่วมใจของบุคคลในครอบครัว เพื่อสร้างเป็นฐานความเข้มแข็งทั้งเพื่อการพัฒนาชีวิตครอบครัวโดยรวมและเพื่อเตรียมพร้อมต่อการเผชิญอุปสรรคหรือภาวะวิกฤติต่างๆ ตลอดจนปัญหาใดๆ ที่อาจเกิดขึ้น

1.4) ใช้หลักธรรมในการสร้างคุณภาพความสัมพันธ์ในครอบครัว และทะนุบำรุงรักษาสัมพันธภาพเช่นนั้นให้ยั่งยืนตลอดไป

2) แนวปฏิบัติเพื่อสร้างครอบครัวเข้มแข็งด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว

2.1) ครอบครัวต้องพึงตระหนักในความสำคัญในหน้าที่และบทบาทความรับผิดชอบของตนในการอบรมเลี้ยงดูเด็กว่าต้องไม่ยกความรับผิดชอบนี้ให้แก่ใคร

2.2) สร้างแบบอย่างที่ดี มีวินัย และใช้คุณธรรมพื้นฐานในการจัดการดูแลครอบครัวให้ประจักษ์แก่เด็กและสมาชิกครอบครัวทุกคน

2.3) บทบาทของชาย - หญิง บทบาทของพ่อแม่ และบทบาทของลูก อาจกำหนดให้มีแตกต่างกันบ้างในแต่ละสังคมวัฒนธรรม หากในการปฏิบัติบทบาทเหล่านี้มีไว้เพื่อสนับสนุนกัน ไม่ใช่ให้ลบหลู่กัน แต่ต้องเติมเต็มให้กันและกันในการกิจพัฒนาเด็กและครอบครัว

2.4) พึงรู้จักให้แรงเสริมกันและกันในการทำดีในบทบาทหน้าที่ภายในครอบครัว และรู้จักขยายขอบเขตของการทำความดีออกสู่ชุมชน และสังคมภายนอกอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

3) แนวทางการส่งเสริมให้ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้

3.1) การพึ่งตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งของครอบครัวต้องมีฐานที่แข็งแรงพอสมควรทางเศรษฐกิจ พ่อแม่สอนลูกตั้งแต่เล็กให้เคารพอาชีพสุจริตทุกอาชีพ และทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกในด้านการออม การใช้รายที่ไม่เกินตัว ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมพื้นฐานและ

แนวเศรษฐกิจพอเพียง การรู้จักทำบัญชีการใช้จ่ายในครอบครัว เมื่อเกิดวิกฤติในครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจก็พยายามตั้งสติและใช้หลักการพึ่งตนเองก่อน

3.2) การพึ่งตนเองได้ทางสุขภาพ

- (1) พึ่งตระหนักในความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างสุขภาพทางร่างกายและสุขภาพทางอารมณ์ จิตใจ เมื่อสุขภาพทางกายสมบูรณ์ดี สุขภาพจิตก็จะดีตามไปด้วย
- (2) พึ่งเห็นความสำคัญของการพึ่งตนเองได้ในการระวังกสุขภาพเพื่อการป้องกัน
- (3) สร้างจิตสำนึกแห่งความปลอดภัยให้แก่สมาชิกทุกคน

ในครอบครัว

3.3) การพึ่งตนเองได้ทางข้อมูลข่าวสาร

- (1) ยอมรับว่าข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เข้ามากระทบสังคมและครอบครัว
- (2) ให้รู้จักบริโภคข้อมูลข่าวสารต่างๆ รอบตัว ด้วยการใชสติปัญญา
- (3) ให้รู้จักพิจารณาถึงความพอเพียงของข้อมูลที่จะรับเข้าไปในชีวิต เพื่อให้เกิดความพอดีในการใช้
- (4) ต้องมีความรับผิดชอบในการรับ การใช้ และการส่งต่อสาระต่างๆ ของข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคม

3.4) การพึ่งตนเองได้ทางการเรียนรู้

- (1) ให้ครอบครัวตระหนักว่าการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญของชีวิตที่ไม่เคยหยุดนิ่ง
- (2) ครอบครัวจึงต้องรู้จักแสวงหาความรู้เพื่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อการปรับปรุงดูแลพฤติกรรม และจิตใจของสมาชิกครอบครัวให้ไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนา
- (3) ให้พยายามเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้นจากสภาวะการณ์ต่างๆ ทั้งในระดับครอบครัวของตนเองและของผู้อื่น ซึ่งมีอยู่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการรู้จักและพัฒนาครอบครัวของตนให้มากขึ้น
- (4) ครอบครัวจะต้องตระหนักในคุณค่าความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้และรู้จักแสวงหาแหล่งข้อมูลที่ให้ความรู้ต่างๆ ตลอดจนรู้จักถ่วงถ่วงการใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เหล่านั้น

- (5) ให้ครอบครัวแต่ละครอบครัวตระหนักในความสำคัญของการรวมพลังความรู้ให้รู้จักผนึกกำลังกันเป็นเครือข่ายความรู้ เพื่อการเรียนรู้ประสบการณ์จากกันและกัน

4) แนวทางการสร้างและพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งด้านทุนทางสังคม

ต้นทุนทางสังคม ครอบคลุมความหมายที่กว้างไปกว่าเรื่องของสถานภาพหรือวัตถุหรือความได้เปรียบทางกายภาพ หากยังหมายครอบคลุมถึงลักษณะหรือคุณค่าภายในของตัวบุคคลหรือสังคมที่ถ้าหากมีอยู่แล้ว แต่ไม่ได้รับการพัฒนาหรือตระหนักในความสำคัญ จึงเป็นหน้าที่ของครอบครัวที่จะรู้จักเข้าใจและเรียนรู้บุคคลในครอบครัว ขณะเดียวกันก็รู้จักเรียนรู้และเข้าใจลักษณะที่ยังต้องการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ทุนทางสังคมในด้านการศึกษาก็เป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ครอบครัวจะต้องดูแลมวลสมาชิกในครอบครัวให้มีการพัฒนาในเรื่องนี้ เพราะจะช่วยให้เขาเห็นคุณค่าในตนเอง รู้สึกตนว่า

สามารถเคารพต่อศักดิ์ศรีที่แท้จริง ครอบครัวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเสริมสร้าง พุ่มพื้ลักษณะทางจิตใจ ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล ลักษณะทางจิตที่จัดเป็นทุนสังคมที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับ ซึ่งได้แก่ การมีจิตมุ่งอนาคต มุ่งสัมฤทธิ์ ควบคุมตน ตลอดจนการมีจิตสาธารณะและจิตพอเพียง

5) แนวทางการปฏิบัติที่อาจช่วยให้แต่ละครอบครัวในการรับมือกับภาวะเสี่ยงและภาวะยากลำบากได้

ก. การเตรียมพร้อมเพื่อการป้องกัน การรู้จักเตรียมตัวเตรียมใจไว้ให้พร้อมดีกว่าการรอให้เกิดปัญหาเสียก่อนแล้วหาทางแก้

ข. การรวมพลังกายจิตของสมาชิกครอบครัวทุกคน

ค. การปรับกายและจิตใจ เมื่อเกิดการเผชิญกับภาวะเสี่ยงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และจะต้องมีการปรับให้สามารถจัดการกับภาวะยากลำบากได้

ง. การรู้จักยอมรับการช่วยเหลือจากภายนอก ถ้าภาวะเสี่ยงและภาวะยากลำบากมีความรุนแรงเกินกว่าที่ครอบครัวและสมาชิกครอบครัวจะรับไหวได้แต่โดยลำพัง

จ. การมองภาวะเสี่ยง ภาวะยากลำบากและภาวะวิกฤติ ทั้งสองด้านคือ ทั้งทางด้านบวกและด้านลบ เมื่อใดที่ภาวะเสี่ยงและภาวะยากลำบาก หรือภาวะวิกฤติ เกิดขึ้นกับครอบครัวใดแล้ว ในด้านลบอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจและการสูญเสียทั้งทางกายภาพและจิตใจ แต่ในด้านบวก ภาวะเหล่านี้ก็จะช่วยเรียกพลังความร่วมมือ ความรัก ความสามัคคีระหว่างสมาชิกครอบครัวให้เข้ามาอยู่ด้วยกันอย่างมั่นคง ร่วมกันเพื่อเอาชนะอุปสรรคต่างๆ จนประสบผลสำเร็จ

สุดท้ายคือ การพยายามเลี่ยงหรือลดปัจจัยเสี่ยงให้เหลือน้อยที่สุด พร้อมกับพยายามเพิ่มการสร้างปัจจัยปกป้องเพื่อลดหรือป้องกันภาวะเสี่ยงและภาวะยากลำบาก

6.6 โครงการครอบครัวคุณธรรม นำสังคมไทยเข้มแข็ง (พาลูกจุฬาลานเข้าวัด/โบสถ์/มัสยิด)

6.6.1 แนวคิดที่สำคัญของโครงการ จากสถานการณ์ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี ฯลฯ คนไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญของวัตถุนิยมเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ พ่อ แม่/ผู้ปกครองมีความจำเป็นต้องเดินทางประกอบอาชีพดิ้นรนไขว่คว้าหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ในสถานที่ที่ไกลจากภูมิลำเนา หรือไม่ไกลจากภูมิลำเนาแต่กลับไม่มีเวลาให้ครอบครัว ภาพความสุขที่ครอบครัวนั่งล้อมวงรับประทานอาหาร นั่งดูโทรทัศน์ เล่นกีฬา หรือประกอบกิจกรรมร่วมกันนั้นหายไป ครอบครัวไม่มีเวลาเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ขาดการพูดคุยปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ขาดการสร้างความรักเข้าใจ ไม่มีความไว้วางใจกัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้สภาพครอบครัวเริ่มอ่อนแอลง อีกทั้งสังคมไทยในปัจจุบันประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นหลายประการ สภาพปัญหาสังคมที่ยิ่งทวีขึ้นเกือบทุกวัน และถ้าหากปัญหานั้นได้เกิดขึ้นกับเด็ก/เยาวชน ในครอบครัว แต่ไม่มีผู้ใหญ่คนใดรู้ หรือไม่มีใครให้ความสนใจ ขาดการเหลียวแล ไม่มีการชี้แนะหรือตักเตือนในสิ่งที่ผิด อาจจะทำให้เด็ก/เยาวชนหลงเดินไปในทางที่ผิด แก้ปัญหาในทางที่ไม่ถูกต้อง หรือถูกชักจูงให้กระทำในสิ่งที่ผิดเนื่องจากภูมิคุ้มกันในตัวเองมีไม่มากพอและอาจทำให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอลง

6.6.2 ลักษณะโครงการ กลุ่มเป้าหมายของโครงการฯ คือ เด็ก/เยาวชนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 และครอบครัว จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือปฏิบัติศาสนกิจหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยใช้ศาสนสถานเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทุกวันอาทิตย์ และหากจำเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ/คณะทำงานอาสาสมัครผู้รับผิดชอบโครงการในพื้นที่ สามารถพิจารณากำหนดสถานที่อื่น และวันจัดกิจกรรม เป็นวันสำคัญทางศาสนา หรือวันอื่นที่มีในวันอาทิตย์

6.6.3 วัตถุประสงค์โครงการ

- 1) เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมความอบอุ่นและเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน
- 2) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัวและชุมชน
- 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ร่วมกับการส่งเสริม และสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาส่งเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง และเป็นรูปธรรม

6.6.4 รูปแบบกิจกรรม กิจกรรมจะครอบคลุมถึงกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมอื่นๆ ที่ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการทำความดี เพื่อนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว นอกเหนือจากการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักของแต่ละศาสนา ดังนี้

- 1) กิจกรรมทางศาสนา ครอบครัวได้เรียนรู้ข้อปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
- 2) กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม - จริยธรรมสำหรับครอบครัว ได้เรียนรู้คุณธรรม จริยธรรม ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การฟังธรรมเทศนา การเล่าถึงประสบการณ์การใช้ชีวิตตามหลักคุณธรรม จริยธรรม
- 3) กิจกรรมสร้างครอบครัวเข้มแข็งเพื่อสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว โดยวิทยากร/ อาสาสมัครฯ ให้ความรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของครอบครัว และให้สมาชิกในครอบครัวได้มีความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น
- 4) กิจกรรมเพิ่มพูนความรู้และทักษะของเด็ก/เยาวชน อาทิ การเรียนรู้งานหัตถกรรมฝีมือ การเรียนดนตรีประเภทต่างๆ การเพิ่มพูนทักษะด้านกีฬา การทำอาหารคาว - หวาน เป็นต้น
- 5) กิจกรรมสนทนากัน เพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวได้ใช้เวลาอยู่ร่วมกัน

6.6.5 ผลผลิต (output) 1. ครอบครัวกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการครอบครัวคุณธรรมนำสังคมไทยเข้มแข็ง (พาลูก จูงหลานเข้าวัด/โบสถ์/มัสยิด) อย่างต่อเนื่อง (7 เดือน เดือนละ 1 - 2 ครั้ง) 2. กลุ่มเป้าหมายทราบและตระหนักถึงหลักคุณธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิต และการสร้างความอบอุ่นในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งซึมซับและพร้อมรับสิ่งดีๆ เพื่อปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน 3. ภาคีเครือข่ายของชุมชน/อปท. มีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ให้กับครอบครัวในชุมชน โดยใช้ศาสนสถานเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม

6.6.6 ผลลัพธ์ (outcom) 1. ครอบครัวกลุ่มเป้าหมายนำหลักคุณธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิตครอบครัว ที่ได้มาจากการทำกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน 2. ชุมชนสามารถขยายผลการจัดการความรู้ดังกล่าวให้ครอบคลุมครอบครัวในพื้นที่มาก และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาบรรจุโครงการครอบครัวคุณธรรมฯ ในเทศบัญญัติงบประมาณ/ ข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีของท้องถิ่น 3. เกิดเครือข่ายครอบครัวคุณธรรมที่มีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว

7. ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 อรสา โฆวินทะ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงในครอบครัว ในพื้นที่ 4 ภาคของประเทศไทย มุ่งศึกษาปัจจัยกำหนดที่เป็นตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว โดยการสัมภาษณ์ผู้บาดเจ็บจากความรุนแรงในครอบครัว และบาดเจ็บจากสาเหตุอื่นๆ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงในครอบครัวระหว่างกลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว พฤติกรรม และสื่อ โดย 1) ปัจจัย

ส่วนบุคคล เพศหญิงมีโอกาสถูกกระทำความรุนแรงมากเป็น 3.7 เท่าของเพศชาย 2) ปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า ครอบครัวที่ทะเลาะวิวาทกันบ่อย และมีการหนีออกจากบ้านเมื่อทะเลาะวิวาท เป็นลักษณะครอบครัวที่มีโอกาสเกิดความรุนแรงในครอบครัวมากเป็น 3.94 และ 3.93 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวที่ไม่มีการทะเลาะ และไม่หนีออกจากบ้านเมื่อทะเลาะ 3) ปัจจัยด้านพฤติกรรม พบว่า ครอบครัวที่มีสมาชิกที่ชอบ บังคับขู่ขู่ขู่ นิสัยก้าวร้าว อารมณ์เสียง่าย ติดสารเสพติด และดื่มสุราเป็นประจำ มีโอกาสเกิดความรุนแรงมากเป็น 1.96 1.72 2.48 และ 1.60 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าความรุนแรงในครอบครัวมีการเพิ่มมากขึ้นทั้งเชิงปริมาณ และความรุนแรง การหามาตรการการทำงานเชิงรณรงค์ ป้องกัน รวมทั้งปรับนโยบายให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม การร่วมกันพัฒนานโยบาย มาตรการ สร้างยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกัน รวมทั้งการประสานงานร่วมกันหลายภาคส่วนจึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

7.2 เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์ และคณะ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “มิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรุนแรงในเด็กและเยาวชน” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหา ความหมาย และรูปแบบพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน และปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน โดยเน้นให้ความสำคัญที่ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน โดยใช้วิธีการศึกษา ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดเวทีสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาปรากฏว่า ความรุนแรงในเด็กและเยาวชนถูกทำให้เห็นเป็นเรื่องธรรมดา (Normalization) สังคมจึงมีแนวโน้มยอมรับและยอมรับต่อปรากฏการณ์ความรุนแรงในเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้น เพราะความรุนแรงเกิดขึ้นและหายไปได้เมื่อใดขึ้น นอกจากนั้น ความรุนแรงถูกให้ความหมายในมุมมองของเด็กและเยาวชน ความรุนแรงแสดงถึงอัตลักษณ์ของความเป็นชาย เป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้นำและการได้การยอมรับของสังคม ความรุนแรงมีความหมายเชิงบวกในความคิดของเด็กและเยาวชน ในการจัดการและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน พบว่าเมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงขึ้น เด็กและเยาวชนบอกและปรึกษาเพื่อนเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ รุ่นพี่ พบมากเป็นอันดับสอง ทั้งนี้เมื่อสถานการณ์เกิดขึ้นในโรงเรียน เด็กและเยาวชนจะปรึกษาครู และที่ปรึกษาผู้ใหญ่บ้านเมื่อเกิดความรุนแรงในชุมชน ส่วนแม่เป็นบุคคลที่เยาวชนจะขอคำปรึกษาเมื่อความรุนแรงเกิดขึ้นโดยครู ถูกแฟนทำร้าย การถูกรีดไถและถูกทำร้ายจากเด็กและเยาวชนหมู่บ้านอื่น ระบบการจัดการภายในชุมชน เช่น ระบบ “การเคลียร์” คือให้ผู้ที่มิอำนาจ หรือ รุ่นพี่มาพูดคุยจัดการหรือประนีประนอม หรือมาเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ย ทำให้ปัญหาถูกจัดการ เก็บงำ ซ่อนทับ ให้เป็นเรื่องอยู่กับชุมชนช้าแล้วช้าอีก เพราะมีกลไกที่ทรงพลังในการจัดการปัญหา คือ การใช้อำนาจแก้ปัญหาในเรื่องที่ใช้อำนาจอีกต่อหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว ทูทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการทำให้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนเบาบางลง ประกอบด้วย ความผูกพัน การมีสถาบันทางศาสนา การเมืองท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการของเด็กและเยาวชน การมีความเข้มแข็ง มีระบบการจัดการที่ดีผ่านเครือข่ายการทำงานของภาคสังคมที่ยังพยายามยึดโยง จัดการสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน สังคมมีพื้นที่ทางสังคมในทางบวก สำหรับเด็กและเยาวชน การมีโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกาะเกี่ยวกัน การมีกลไกทางสังคม ระบบโรงเรียน ครอบครัวที่เฝ้าระวังสอดส่องวิถีชีวิตทางสังคมของเด็กและเยาวชนอย่างใกล้ชิด สามารถป้องกันและบรรเทาปัญหาความรุนแรงได้ผล สำหรับข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาวิจัย โดยใช้กลไกระดับชุมชนและการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1. สนับสนุนแผนกิจกรรมส่วนท้องถิ่นที่มุ่งดำเนินงานเพื่อลดปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน 2. ควรนำเอาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนที่ต้องปลอดความรุนแรงให้ปรากฏในแผนชุมชน และกำหนดให้มีโครงการกลไกการจัดการที่เป็นรูปธรรม ใช้งบประมาณท้องถิ่น และใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประเมินผลลัพธ์ 3. พัฒนาระบบเฝ้าระวังในระดับชุมชน เพื่อสร้างสัญญาณการเตือนภัยที่ให้แก่คนในชุมชนตระหนักในปัญหา โดยเน้นการพิจารณาตัวชี้วัด

การประเมินความรุนแรงในชุมชน และ 4. ขยายพันธมิตรในการทำงานด้านการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเยาวชน การใช้กลไกด้านครอบครัว คือ 1. ครอบครัวให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งการมีคู่มือการประเมินความเสี่ยงของการเกิดพฤติกรรมความรุนแรงในเด็กและเยาวชน 2. ควรมีการพัฒนาครอบครัวโดยการมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อพลิกฟื้นความผูกพัน ความเป็นเครือญาติพี่น้อง การดึงเอาภูมิปัญญาของชุมชนในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน และบทบาทและการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3. เพิ่มพื้นที่สาธารณะทุกรูปแบบ และพื้นที่สื่อเพื่อการมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แก่เด็กและเยาวชน เพื่อสร้างความเข้าใจในการเคารพและคุณค่าความเป็นมนุษย์ระหว่างกัน

7.3 ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา และสุภรต จรัสสิทธิ์ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีผลต่อความรุนแรงในชีวิต” ใช้ข้อมูลที่ได้ดำเนินการสำรวจใน พ.ศ. 2543 ในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร และนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิง อายุ 15 - 49 ปี จำนวน 2,816 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความรุนแรงในชีวิตคือ ได้แก่ รูปแบบการแต่งงาน ความรู้สึกวาดครอบครัวเป็นที่พึงได้ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ครอง และประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก และยังพบว่าหญิงที่แต่งงานโดยไม่มีพิธีการมีความรุนแรงทางกายสูงกว่าหญิงที่แต่งงานโดยจดทะเบียนและมีพิธีการถึง 2.3 เท่า ความรุนแรงทางกายในหญิงที่รู้สึกวาดครอบครัวเป็นที่พึงได้ มีร้อยละ 14.3 ขณะที่ครอบครัวเป็นที่พึ่งไม่ได้มีความรุนแรงถึงร้อยละ 21 อย่างไรก็ตามการที่ครอบครัวเป็นที่พึ่งได้ไม่มีผลในการลดการเกิดความรุนแรงทางเพศ ส่วนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคู่ครอง พบว่า หากคู่ที่มีการทะเลาะกันบ่อยครั้งมากเท่าไร ความรุนแรงจะยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น ปัจจัยที่มีผลต่อความรุนแรงที่ชัดเจนอีกประการคือ ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก ยังมีประสบการณ์ทั้งพบเห็นแม่ถูกพ่อทำร้าย หรือตนเองถูกคนในครอบครัวทำร้าย โอกาสความรุนแรงจะยิ่งสูงขึ้น นอกจากนี้ ความรุนแรงในครอบครัวยังส่งผลกระทบต่อลูกโดยแสดงออกผ่านทางพฤติกรรมด้านอารมณ์ เช่น ดุดัน ปรี่สวาท รุนแรง หนีอาย หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว การเรียนไม่ดี และหนีออกจากบ้าน เป็นต้น

7.4 อรพินทร์ ชูชม, สุภาพร ธนะชานันท์ และทัศนาศ ทอภักดี สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงเหตุและผลของภูมิคุ้มกันทางจิตของเยาวชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยจิตลักษณะปัจจัยครอบครัวและปัจจัยเพื่อนที่มีผลต่อภูมิคุ้มกันทางจิตที่มีผลต่อคุณภาพของเยาวชน และวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของภูมิคุ้มกันทางจิต โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบวัด สรุปผลการศึกษาได้ว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของภูมิคุ้มกันทางจิตของเยาวชนจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยเชิงสาเหตุของภูมิคุ้มกันทางจิตและคุณภาพของเยาวชน และปัจจัยเชิงผลของภูมิคุ้มกันทางจิต ดังนี้

1) ปัจจัยเชิงสาเหตุของภูมิคุ้มกันทางจิตและคุณภาพของเยาวชน พบว่า จิตลักษณะและปัจจัยครอบครัวร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของภูมิคุ้มกันทางจิตได้ร้อยละ 94.4 โดยจิตลักษณะมีอิทธิพลในทางบวกมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยครอบครัวผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนแนวคิดว่า การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์นั้น การตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของบุคคลนั้นจะต้องพิจารณาทั้งความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะคุณลักษณะทางจิตของบุคคลและอิทธิพลของสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อบุคคล โดยที่จิตลักษณะที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของภูมิคุ้มกันทางจิต ประกอบด้วย การควบคุมตนเอง การมองโลกในแง่ดี และความเชื่ออำนาจในตน การปลุกฝังจากบิดามารดาให้บุตรธิดามีการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง ใช้หลักเหตุผล มีสติพึ่งพาตนเองและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนตนเอง รวมทั้งแสดงออกให้บุตรธิดารับรู้ถึงความรักความเอาใจใส่ เข้าใจในจิตใจ และปัญหาของบุตรธิดา พร้อมกับการที่บิดามารดาให้การสนับสนุนช่วยเหลือแล้ว เยาวชนจะมีการซึมซับเอาคุณลักษณะต่างๆ เหล่านี้เข้าไปในจิตใจด้วย ทำให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางจิตที่ดีตามไปด้วย และเมื่อให้เยาวชนแสดงพฤติกรรมที่มีคุณภาพ ในขณะเดียวกันถ้าบิดามารดามีการถ่ายทอดคุณลักษณะเหล่านี้บ่อยความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ดีและมีการสนับสนุนช่วยเหลือน้อยแล้ว เยาวชนจะมี

ภูมิคุ้มกันทางจิตน้อย สัมพันธภาพภายในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว และการถ่ายทอดทางสังคมจากครอบครัว ต่างมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อคุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรม อีกทั้งแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นแล้วยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อคุณภาพชีวิตของเยาวชนด้วย

2) ปัจจัยเชิงผลของภูมิคุ้มกันทางจิต พบว่า ภูมิคุ้มกันทางจิตมีอิทธิพลโดยตรงต่อคุณภาพของเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาวะทางจิต ความสามารถในการแก้ปัญหา พฤติกรรมเอื้อสังคมและการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าภูมิคุ้มกันทางจิตเป็นเกราะป้องกันที่ดีเมื่อบุคคลเผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ตึงเครียดหรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคมนั้น บุคคลสามารถที่ยืนหยัดจัดการกับสิ่งที่เป็นภัยคุกคามต่างๆ ได้อย่างปกติสุขและพัฒนาตนเองให้เติบโตอย่างมีคุณภาพต่อไป

7.5 นภามน รุ่งวิฑู (2554) เป็นการรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ “บทเรียนชีวิตคู่” กรณีการดำเนินคดีหญิงฆ่าสามีอันสืบเนื่องมาจากความรุนแรงในครอบครัว โดยการมีส่วนร่วมดำเนินการจากนักวิชาการหลายภาคส่วนในด้านการทบทวนเอกสาร การประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ การสัมภาษณ์ รวมทั้งการสอบถามหญิงผู้ต้องคดีจนมีข้อสรุปที่ชัดเจน ผลการศึกษาพบว่า หญิงที่ฆ่าสามีอยู่ในช่วงวัยเดียวกันหรืออายุเดียวกันทุกช่วงคือ 31 - 40 ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงาน อาชีพในหญิงที่ต้องคดีฆ่าสามี คือ รับจ้างแรงงาน และสามีรับจ้างแรงงาน สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส และมีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนสาเหตุความรุนแรงในครอบครัวและเหตุการณ์ร้ายแรงที่นำไปสู่การฆ่าสามี ประกอบด้วย 1) ปัจจัยโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม และค่านิยมที่สังคมคาดหวังและหล่อหลอมให้ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว ผู้หญิงมีบทบาทน้อยกว่าไม่มีความเสมอภาคชายหญิง ชุมชน สังคม มีทัศนคติที่มองว่า ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว 2) บุคลิกภาพของตัวบุคคลของหญิงต้องคดี และสามี ที่ต่างมีอุปนิสัยที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ เช่น อารมณ์ร้อน ขี้โมโห ขี้หึง เอาแต่ใจตัวเอง 3) สุรา เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดเหตุ ขาดสติ ควบคุมตนเองไม่ได้ ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนไป 4) การทำร้ายด้านจิตใจ ที่สามี (ผู้ตาย) ได้กระทำต่อหญิงต้องคดี ด้วยกิริยา วาจา ทำที่ด้วยคำหยาบ คำว่า พุดจาข่มขู่ หรือแสดงท่าทางรังเกียจ 5) ปัจจัยด้านครอบครัว ที่มีความรุนแรงในครอบครัวของสามี (ผู้ตาย) หรือสามีถูกปล่อยปละเลย ไม่สนใจ หรือชอบดื่มสุรา 6) เหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในที่เกิดเหตุ สามีเป็นผู้ก่อเหตุร้ายลงมือทำร้ายภรรยา ทำให้ฝ่ายหญิงต้องป้องกันตนเองโดยไม่ได้วางแผนมาก่อน

7.6 อังคณา ช่วยคำชู (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรุนแรงในครอบครัว: สาเหตุ ผลกระทบและแนวทางการช่วยเหลือ” เป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ พบว่า การกระทำรุนแรงในครอบครัวเกิดจากหลายสาเหตุรวมกัน คือสาเหตุด้านตัวบุคคล สาเหตุด้านครอบครัว สาเหตุด้านสังคมและสาเหตุจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เมื่อมีปัญหาการกระทำรุนแรงในครอบครัวจะส่งผลให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ครอบครัวที่ดีได้เพราะว่าสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้ถูกทำลายลง ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข และเกิดผลกระทบต่อสังคมแนวทางในการป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ควรเริ่มจากการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว อบรมเลี้ยงดูลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงให้ได้รับความเสมอภาค ปรับเปลี่ยนทัศนคติโดยไม่ให้มองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเรื่องส่วนตัว ทุกภาคส่วนในสังคมควรมีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหา รวมทั้งให้สื่อมวลชนช่วยรณรงค์การป้องกันปัญหา การให้การช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว ลำดับแรกจะเน้นการดูแลให้ความปลอดภัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำรุนแรงให้กลับสู่ภาวะปกติจากนั้นจึงมาใช่วิธีการหาแนวทางแก้ปัญหาหรือหาทางออกร่วมกัน ปรับความเชื่อ ทัศนคติของผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงใหม่ โดยเน้นความเท่าเทียมระหว่างเพศ เสริมสร้างความเชื่อมั่นในการเผชิญปัญหาและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นให้ทางเลือกและโอกาสในการตัดสินใจ ให้กำลังใจและช่วยแนะนำแหล่งช่วยเหลือให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข นอกจากนั้นยังพบว่า

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นปัญหาความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยา โดยความรุนแรงนั้นจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ซึ่งความรุนแรงนี้อาจมาจาก ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังอาจรวมถึงการดื่มของมึนเมาหรือใช้สารเสพติดร่วมด้วย ซึ่งผลกระทบที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว ยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมอีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว และการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัว โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ตลอดจนกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี โดยแบ่งวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การคัดเลือกพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 โดยการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาโครงการในครั้งนี้ กำหนดการคัดเลือกพื้นที่ออกเป็น 2 ระดับ คือ

1.1 ระดับจังหวัด คัดเลือกจังหวัดที่มีสถิติการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากเป็นอันดับที่ 1 ของแต่ละพื้นที่ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 รวมขอบเขตพื้นที่ทั้งสิ้น 12 จังหวัด โดยใช้สถิติจากบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ในปี พ.ศ.2557 (สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

1.2 ระดับตำบล คัดเลือกตำบลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ระดับดีเด่น หรือระดับดี ในปี 2557 และ 2556 (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2557) ตามลำดับ จำนวน 1 พื้นที่ โดยสรุปผลการคัดเลือกพื้นที่ศึกษา ดังตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงผลการคัดเลือกพื้นที่ศึกษารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

สสว.	จังหวัด	จำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรง ปี 2557	ตำบลที่ศึกษา
สสว.1	ปทุมธานี	14	ต.บางกระบือ อ.สามโคก
	นนทบุรี	6	
	พระนครศรีอยุธยา	6	
	สระบุรี	13	
สสว.2	กรุงเทพมหานคร	-	
	ปราจีนบุรี	6	
	สมุทรปราการ	9	
	สระแก้ว	8	
	นครนายก	1	
	ฉะเชิงเทรา	9	ต.ศาลาแดง อ.บางน้ำเปรี้ยว
สสว.3	ตราด	2	
	จันทบุรี	6	
	จันทบุรี	6	
	ระยอง	10	
	ชลบุรี	30	ต.บางพระ อ.ศรีราชา

สสว.	จังหวัด	จำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรง ปี 2557	ตำบลที่ศึกษา
สสว.4	นครปฐม	4	
	กาญจนบุรี	8	
	ราชบุรี	5	
	สุพรรณบุรี	11	ต.ไร่จรด อ.ดอนเจดีย์
	ประจวบฯ	6	
	เพชรบุรี	1	
	สมุทรสงคราม	5	
	สมุทรสาคร	5	
สสว.5	นครราชสีมา	15	ต.ตลาด อ.เมือง
	ชัยภูมิ	0	
	บุรีรัมย์	1	
	สุรินทร์	10	
สสว.6	หนองคาย	18	ต.วัดหลวง อ.โพนพิสัย
	เลย	2	
	อุดรธานี	14	
	หนองบัวลำภู	6	
	ร้อยเอ็ด	6	
	ขอนแก่น	12	
	บึงกาฬ	5	
	มหาสารคาม	1	
สสว.7	นครพนม	9	
	มุกดาหาร	2	
	สกลนคร	10	
	กาฬสินธุ์	13	
	อำนาจเจริญ	15	
	ศรีสะเกษ	19	ต.หนองครก อ.เมือง
	ยโสธร	18	
	อุบลราชธานี	15	
สสว.8	นครสวรรค์	8	
	อ่างทอง	10	ต.ศาลเจ้าโรงทอง
	ชัยนาท	2	
	ลพบุรี	6	
	สิงห์บุรี	4	
	กำแพงเพชร	3	
	พิจิตร	6	
	อุทัยธานี	2	

สสว.	จังหวัด	จำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรง ปี 2557	ตำบลที่ศึกษา
สสว.9	สุโขทัย	3	
	เพชรบูรณ์	1	
	พิษณุโลก	9	
	ตาก	5	
	อุตรดิตถ์	17	ต.ท่ามะเฟือง อ.พิชัย
สสว.10	เชียงราย	7	
	เชียงใหม่	26	ต.หนองผึ้ง อ.สารภี
	แม่ฮ่องสอน	15	
	ลำพูน	1	
	ลำปาง	3	
	น่าน	8	
	พะเยา	10	
	แพร่	3	
สสว.11	พัทลุง	6	
	สุราษฎร์ธานี	2	
	ชุมพร	6	
	นครศรีธรรมราช	4	
	ตรัง	7	
	กระบี่	13	
	ระนอง	0	
	พังงา	6	
	ภูเก็ต	21	ต.เชิงทะเล อ.ถลาง
สสว.12	สงขลา	36	ต.จะโหนด อ.จะนะ
	ปัตตานี	2	
	สตูล	8	
	ยะลา	10	
	นราธิวาส	12	

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย

2.1.1 สถานการณ์ความรุนแรงในเด็กและสตรีในระดับประเทศ

กำหนดหน่วยในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลระดับประเทศ โดยใช้การสำรวจข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีการบันทึกข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในอยู่ในระดับชาติ ดังนี้

1) ด้านกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ปคม./กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี, ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง /ศาลอาญา และอัยการ เป็นต้น

2) ด้านสาธารณสุข ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร (สำนักการแพทย์/สำนักอนามัย)

3) ด้านสวัสดิการ ได้แก่ ศูนย์ปฏิบัติการฯ ความรุนแรงฯ ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัว ศูนย์ช่วยเหลือสังคม OSCC (พม.) และกรุงเทพมหานคร (สำนักพัฒนาสังคม)

4) ด้านอื่นๆ ได้แก่ ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงศึกษา NGO ที่เกี่ยวข้อง (มพญ./มญช./ศพด./บ้านพักฉุกเฉิน)

2.1.2 สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในระดับจังหวัด

กำหนดหน่วยในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลระดับจังหวัด โดยสำรวจข้อมูลเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีการบันทึกข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในระดับจังหวัด ดังนี้

1) กระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรจังหวัด ศาลเยาวชนและครอบครัว /ศาลอาญา และอัยการ

2) ด้านสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลจังหวัด (ศูนย์พึ่งได้) สาธารณสุขจังหวัด

3) ด้านสวัสดิการ ได้แก่ พมจ./ศูนย์ปฏิบัติการฯความรุนแรง บ้านพักเด็กและครอบครัว

4) ด้านอื่นๆ ได้แก่ ศูนย์ดำรงธรรม สพฐ./สำนักงานเขตการศึกษา

2.2 ลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

กำหนดหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ระดับ คือ ระดับครอบครัวและระดับจังหวัด มีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี (what when where why & How) รวมถึงเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งศึกษาผู้แทนครอบครัว จำนวนไม่เกิน 15 ครอบครัว (คน) ต่อตำบล โดยใช้วิธีการจัดสนทนากลุ่มย่อย (focus group) ผู้แทนครอบครัว ใช้ฐานกิจกรรม (ใช้เทคนิค Norminal Group Technique (ป้ายหรือบอร์ดกิจกรรม)

2.2.2 ลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีในชุมชน ทำการศึกษาผู้แทนชุมชน ได้แก่ อบต./ศพค./ครู/รพ.สต./อสม.อพม./ส.อบต.หรือสท./กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้แทนกลุ่มกองทุนต่างๆ/ผู้นำอาชีพ/ /NGO/ผู้แทนชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 15 - 20 คน (ทั้งตำบล ทั้ง 2 กลุ่ม ต้องมีสัดส่วน หญิง ชายเท่าเทียมกัน) ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรับทราบและร่วมอภิปราย (สรุปเป็น Mind Mapping) และกลุ่มสัมพันธ์

2.3 รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

กำหนดกรอบคำถามวิจัยในประเด็นครอบครัวมีรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันความรุนแรงในครอบครัวอย่างไร รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันของครอบครัวในชุมชนมีอะไรบ้าง/ ทำอย่างไร กำหนดหน่วยวิเคราะห์ทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่ง

คณะวิจัยสรุปเพื่อนำเสนอผลการศึกษาและสังเคราะห์ร่วมกันจนได้ข้อสรุปของรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

3. เครื่องมือการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 แบบสำรวจข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีระดับชาติ และระดับจังหวัด ประกอบด้วย ประเด็นการสำรวจข้อมูล แหล่งข้อมูล ประเด็นคำถาม และตารางแสดงข้อมูลความรุนแรงที่หน่วยงานประมวลไว้ ตัวอย่างเช่น ข้อมูลความรุนแรงต่อเด็กสตรีที่หน่วยงานจัดเก็บมีอะไรบ้าง แต่ละข้อมูลมีค่านิยามอย่างไร ข้อมูลความรุนแรงที่หน่วยงานประมวลไว้ (ระบุจำนวน ตามลักษณะ ผู้ถูกกระทำ - ผู้กระทำ สาเหตุ/ ปัจจัยเกี่ยวข้อง และผลกระทบ)

3.2 คู่มือการจัดสนทนากลุ่มย่อย (focus group manual) ผู้แทนครอบครัว ประกอบด้วยหัวข้อคำถามวิจัยหลัก ดังนี้

- 1) ความเข้าใจเรื่องความรุนแรงในครอบครัวเป็นอย่างไร (ความหมาย เรื่องความรุนแรงในครอบครัว ยกตัวอย่างมีเหตุการณ์อะไรบ้าง)
- 2) สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน (การรับรู้เรื่องความรุนแรงในครอบครัว)
- 3) ทำไมถึงเกิด/ไม่เกิด ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (1 คน ตอบ 2 ข้อ)
  - 3.1) ถ้าเกิดปัญหา - มีปัจจัย/สาเหตุอะไร
  - 3.2) ถ้าไม่มีปัญหา - มีปัจจัย/สาเหตุอะไร
- 4) อะไรจะช่วยป้องกันความรุนแรงในครอบครัว (มีอะไรบ้างที่ช่วยป้องกัน)
- 5) ครอบครัวมีวิธีการ ในการเสริมสร้างปัจจัยที่ช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (ทำอย่างไรให้ 4) เกิดขึ้นได้)

3.3 คู่มือการจัดสนทนากลุ่มย่อย (focus group manual) ผู้แทนชุมชน ประกอบด้วยหัวข้อคำถามวิจัยหลัก ดังนี้

- 1) ความเข้าใจเรื่องความรุนแรงในครอบครัว เป็นอย่างไร (ความหมาย เรื่องความรุนแรงในครอบครัว ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนมีอะไรบ้าง)
- 2) สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในชุมชน (การรับรู้เรื่องความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในชุมชนมีอะไรบ้าง)
- 3) ทำไมถึงเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
  - 3.1) เมื่อเกิดปัญหา - ปัญหาที่เกิดขึ้นมีปัจจัย/สาเหตุอะไร
  - 3.2) ถ้าไม่มีปัญหา - มีปัจจัย/สาเหตุอะไร
- 4) อะไรบ้างจะช่วยป้องกันความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในชุมชน (ทำอะไรบ้างที่ช่วยป้องกัน เช่น สร้างความรู้ความเข้าใจปัญหาและผลกระทบ)
- 5) ชุมชนมีวิธีการในการเสริมสร้างปัจจัยที่ช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (ทำอย่างไรให้ 2.4 เกิดขึ้นได้ เช่น ค่ายครอบครัว การจัดอบรม บทบาทของหน่วยงานในพื้นที่)

3.4 จัดสัมมนาสังเคราะห์ข้อมูล

โดยการจัดสัมมนาสังเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาในพื้นที่ สว.1 - 12 โดยกำหนดประเด็นคำถาม ได้แก่ ครอบครัวมีรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันความรุนแรงในครอบครัวอย่างไรบ้าง และมีรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันของครอบครัวในชุมชนมีอะไรบ้าง/ทำอย่างไร คณะวิจัยร่วมกันสรุปเพื่อนำเสนอผล

การศึกษาและสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อหารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

4. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก ดังนั้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล จึงใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว และการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวโดยครอบครัวและชุมชน รวมถึงการกำหนดประเด็นการนำเสนอข้อมูลให้สอดคล้องกับประเด็น และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้นำเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 6 บท ในรายงานผลการศึกษาโครงการฯ

บทที่ 4

สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศ

การศึกษาสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศครั้งนี้ กำหนดขอบเขตการรวบรวมข้อมูลในปี พ.ศ. 2557 โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีระดับประเทศ และสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงเด็กและสตรีระดับพื้นที่เป้าหมาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีระดับประเทศ ปี พ.ศ. 2557

จากการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีระดับประเทศ มีหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีหลากหลายหน่วยงาน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ ได้คัดเลือกหน่วยงานหลักที่มีข้อมูลสถิติที่สามารถนำมาใช้กับการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 3 หน่วยงาน ได้แก่ ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, บ้านพักเด็กและครอบครัว กรมกิจการเด็กและเยาวชน, ศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข จากข้อมูลพบว่า จำนวนเด็กและสตรีที่เข้ารับบริการเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว มีการจัดทำทะเบียนหรือการบันทึกจำนวนผู้รับบริการเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวแตกต่างกันออกไปตามบทบาทและภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 จำนวนและลักษณะความรุนแรงในเด็กและสตรี ในปี พ.ศ. 2557

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนเด็กและสตรีที่เข้ารับบริการเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ทั้ง 3 หน่วยงานในภาพรวมของประเทศ มีจำนวนทั้งสิ้น 15,325 ราย เป็นสตรีมากที่สุดจำนวน 8,687 ราย หรือร้อยละ 56.7 และเป็นเด็กจำนวน 6,638 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.3 โดยศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข มีจำนวนผู้เข้ารับบริการที่เกี่ยวกับความรุนแรงในเด็กและสตรีมากที่สุด จำนวน 13,999 ราย รองลงมาคือ บ้านพักเด็กและครอบครัว มีจำนวน 705 ราย และศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีจำนวน 621 ราย

สำหรับลักษณะความรุนแรงในเด็ก พบว่า เป็นการกระทำความรุนแรงทางเพศมากที่สุด จำนวน 4,562 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.7 รองลงมาเป็นการกระทำความรุนแรงทางร่างกาย จำนวน 1,631 ราย หรือร้อยละ 24.6 และเป็นการกระทำความรุนแรงด้านอื่นๆ จำนวน 247 หรือร้อยละ 3.7 ส่วนลักษณะความรุนแรงในสตรี พบว่า เป็นการกระทำความรุนแรงทางร่างกายมากที่สุด จำนวน 6,487 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.7 รองลงมาเป็นการกระทำความรุนแรงทางเพศ จำนวน 1,659 ราย หรือร้อยละ 19.1 และเป็นการกระทำความรุนแรงทางจิตใจ จำนวน 395 หรือร้อยละ 4.6

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและลักษณะความรุนแรงในเด็กและสตรี ปี พ.ศ.2557 จำแนกตามหน่วยงาน

หน่วยงาน	เด็กถูกระทำความรุนแรง					สตรีถูกระทำความรุนแรง								รวม
	ร่างกาย	จิตใจ	เพศ	อื่นๆ	รวม	ร่างกาย	จิตใจ	เพศ	ทางสังคม	การละเลยทอดทิ้ง	ส่อลวง/บังคับ/แสวงประโยชน์	ไม่ระบุ	รวม	
ประเภทความรุนแรง														
ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกัน การกระทำความรุนแรงใน ครอบครัว	-	-	-		-	433	122	33	31	-	-	2	621	
บ้านพักเด็กและครอบครัว	145	32	128		305	323	63	14	-	-	-	-	400	
ศูนย์พึ่งได้ (สำนักบริหารการ สาธารณสุข/กระทรวง สาธารณสุข)	1,486	166	4,434	247	6,333	5,731	210	1,612	-	108	5	-	7,666	1
รวม	1,631	198	4,562	247	6,638	6,487	395	1,659	31	108	5	2	8,687	1

บริการศูนย์

ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำแนกตามสาเหตุ รวมจำนวนทั้งสิ้น 594 ราย จากข้อมูลพบว่า สาเหตุการกระทำความรุนแรงในสตรี อันดับที่ 1 คือ เมาสุรา/ยาเสพติด มีจำนวน 232 ราย รองลงมาคือ สาเหตุนอกใจ/หึงหวง จำนวน 126 ราย และสาเหตุอื่นๆ จำนวน 70 ราย

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้ารับบริการศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำแนกตามสาเหตุความรุนแรง ปี พ.ศ. 2557

สาเหตุ	จำนวนผู้ถูกกระทำหญิง จำนวน
- เมาสุรา/ยาเสพติด	232
- นอกใจ/หึงหวง	126
- สาเหตุอื่นๆ	70
- ไม่ระบุ	63
- สุขภาพกาย/จิต	48
- เศรษฐกิจ/ตักงาน	47
- สื่อลามก	8
รวม	594

ที่มา: รวบรวมข้อมูลโดยศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (violence.in.th, 3 กันยายน 2558)

1.2.2 สาเหตุของความรุนแรงในเด็กและสตรี

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ปี พ.ศ. 2557 จำนวนเด็กและสตรีเข้ารับบริการ ศูนย์พึ่งได้ สำนักงานบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข จำแนกตามสาเหตุการกระทำความรุนแรง พบว่า เป็นเด็กจำนวน 6,333 ราย เป็นสตรีจำนวน 7,666 ราย รวมจำนวนทั้งสิ้น 13,999 ราย โดยเด็กถูกกระทำความรุนแรงมีสาเหตุจากสภาพแวดล้อมมากที่สุด จำนวน 3,436 ราย รองลงมาคือสาเหตุการใช้สารกระตุ้น จำนวน 1,064 ราย และอื่นๆ จำนวน 688 สำหรับสตรีถูกกระทำความรุนแรงจากสาเหตุสัมพันธ์ภาพในครอบครัวมากที่สุด จำนวน 3,376 ราย รองลงมาคือสาเหตุใช้สารกระตุ้น จำนวน 2,250 ราย และสาเหตุจากสภาพแวดล้อม จำนวน 882 ราย

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้ารับบริการ ศูนย์พึ่งได้ สำนักงานบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข จำแนกตามสาเหตุการกระทำความรุนแรง

สาเหตุ	เด็ก	สตรี	รวม
- ใช้สารกระตุ้น	1,064	2,250	3,314
- สัมพันธ์ภาพในครอบครัว	592	3,376	3,968
- สภาพแวดล้อม	3,436	882	4,318
- ปัญหาเศรษฐกิจ	191	237	428
- ปัญหาสุขภาพกาย	41	55	96
- ปัญหาสุขภาพจิต	321	370	691
- อื่นๆ (ระบุ)	688	496	1,184
รวม	6,333	7,666	13,999

รวมทั้งสิ้น

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข (23 มิถุนายน พ.ศ. 2558)

1.3 ผู้กระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

1.3.1 ผู้กระทำความรุนแรงต่อเด็ก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ปี พ.ศ. 2557 จำนวนเด็กที่เข้ารับบริการศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข จำแนกตามผู้กระทำความรุนแรง 5 อันดับแรก พบว่า แฟนเป็นผู้กระทำความรุนแรงในเด็กมากที่สุด จำนวน 2,728 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.0 รองลงมาคือเพื่อน จำนวน 757 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.0 และถูกกระทำโดยคนไม่รู้จัก/คนแปลกหน้า จำนวน 633 หรือร้อยละ 10.0

1.3.2 ผู้กระทำความรุนแรงต่อสตรี

ปี พ.ศ. 2557 จำนวนสตรีที่เข้ารับบริการศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข จำแนกตามผู้กระทำความรุนแรง 5 อันดับแรก พบว่า คู่สมรสเป็นผู้กระทำความรุนแรงในสตรีมากที่สุด จำนวน 3,782 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.3 รองลงมาคือแฟน จำนวน 1,109 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.4 และถูกกระทำโดยคนไม่รู้จัก/คนแปลกหน้า จำนวน 733 หรือร้อยละ 9.6

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้ารับบริการศูนย์พึ่งได้ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข จำแนกตามสถานภาพ

ผู้กระทำความรุนแรงในเด็ก	เด็ก	สตรี
- คู่สมรส	-	3,782
- แฟน	2,728	1,109
- พ่อ	270	42
- แม่	138	19
- พ่อ/แม่เลี้ยง	150	30
- พ่อ/แม่บุญธรรม	18	35
- ผู้ดูแล/ผู้มีอุปการะ	55	31
- พี่น้อง/ญาติ	412	350
- ลูกชาย/ลูกสาว/ลูกเลี้ยง	-	116
- เพื่อน	757	302
- เพื่อนร่วมงาน	26	-

ผู้กระทำความรุนแรงในเด็ก	เด็ก	สตรี
- เพื่อนบ้าน	432	336
- ครู	53	30
- พระ/นักบวช	33	34
- นายจ้าง	15	36
- ลูกจ้าง	-	5
- คนไม่รู้จัก/คนแปลกหน้า	633	733
- อื่นๆ	613	676
รวม	6,333	7,666

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (23 มิถุนายน 2558)

2. สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีระดับพื้นที่เป้าหมาย

2.1 สถานการณ์เด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในพื้นที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12

จากข้อมูลตามตารางที่ 4.5 พบว่า สถานการณ์เด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในพื้นที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12 มีสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงมากที่สุด จำนวน 887 ราย หรือร้อยละ 74.4 และมีเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง จำนวน 305 ราย หรือร้อยละ 25.6 โดยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 11 มีจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงมากที่สุด จำนวน 266 ราย รองลงมาคือ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 7 จำนวน 214 ราย และสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10 จำนวน 115 ราย สำหรับจังหวัดที่มีจำนวนผู้ถูกกระทำความรุนแรงมากที่สุดคือ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 80 ราย รองลงมาคือ กรุงเทพมหานคร จำนวน 74 ราย และจังหวัดพังงา จำนวน 68 ราย

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้ารับบริการในบ้านพักเด็กและครอบครัว จำแนกเป็นรายจังหวัด

ที่	จังหวัด	หน่วยงาน	ผู้ถูกกระทำ		รวม
			เด็ก	สตรี	
1	ปทุมธานี	สสว.1	7	18	25
2	นนทบุรี		-	6	6
3	พระนครศรีอยุธยา		3	3	6
4	สระบุรี		8	14	22

ที่	จังหวัด	หน่วยงาน	ผู้ถูกกระทำ		รวม
			เด็ก	สตรี	
รวม			18	41	59
5	กรุงเทพมหานคร	สสว.2	24	50	74
6	ปราจีนบุรี		1	5	6
7	สมุทรปราการ		5	5	10
8	สระแก้ว		3	5	8
9	นครนายก		-	1	1
10	ฉะเชิงเทรา*		2	7	9
รวม			35	73	108
11	ตราด	สสว.3	1	1	2
12	จันทบุรี		6	-	6
13	ระยอง		-	14	14
14	ชลบุรี		17	17	34
รวม			24	32	56

15	นครปฐม		-	4	4
16	กาญจนบุรี		2	6	8
17	ราชบุรี		4	1	5
18	สุพรรณบุรี		5	11	16
19	ประจวบคีรีขันธ์		2	4	6
20	เพชรบุรี		1	-	1
21	สมุทรสงคราม		2	3	6
22	สมุทรสาคร		1	6	7
รวม			17	35	53
23	นครราชสีมา	สสว.5	6	21	27
24	ชัยภูมิ		-	9	9
25	บุรีรัมย์		-	1	1
26	สุรินทร์		3	7	10
รวม			9	38	47
27	หนองคาย	สสว.6	2	26	28
28	เลย		1	1	2
29	อุดรธานี		6	9	15
30	หนองบัวลำภู		1	8	9
31	ร้อยเอ็ด		-	6	6
32	ขอนแก่น		5	17	22
33	บึงกาฬ		2	3	5

ที่	จังหวัด	หน่วยงาน	ผู้ถูกกระทำ		รวม
			เด็ก	สตรี	
34	มหาสารคาม		-	1	1
รวม			17	71	88
35	นครพนม	สสว.7	5	4	9
36	มุกดาหาร		2	3	5
37	สกลนคร		7	3	10
38	กาฬสินธุ์		5	34	39
39	อำนาจเจริญ		6	17	23
40	ศรีสะเกษ*		8	22	30
41	ยโสธร		17	1	18
42	อุบลราชธานี		6	74	80
รวม			56	158	214
43	นครสวรรค์	สสว.8	2	24	26
44	อ่างทอง*		6	10	16
45	ชัยนาท		-	2	2
46	ลพบุรี		4	2	6
47	สิงห์บุรี		4	-	4
48	กำแพงเพชร		2	2	4
49	พิจิตร		3	9	12
50	อุทัยธานี		1	1	2
รวม			22	50	72
51	สุโขทัย	สสว.9	2	1	3
52	เพชรบูรณ์		1	-	1
53	พิษณุโลก		3	6	9
54	ตาก		2	3	5
55	อุตรดิตถ์		9	8	17
รวม			17	18	35
56	เชียงราย	สสว.10	3	27	30
57	เชียงใหม่*		11	15	26
58	แม่ฮ่องสอน		10	9	19
59	ลำพูน		1	-	1
60	ลำปาง		1	2	3
61	น่าน		-	9	9
62	พะเยา		2	11	13
63	แพร่		3	11	14
รวม			31	84	115

ที่	จังหวัด	หน่วยงาน	ผู้ถูกกระทำ		รวม
			เด็ก	สตรี	
64	พัทลุง	สสว.11	4	23	27
65	สุราษฎร์ธานี*		1	11	12
66	ชุมพร		-	36	36
67	นครศรีธรรมราช		-	18	18
68	ตรัง		6	1	7
69	กระบี่		1	21	22
70	ระนอง		-	29	29
71	พังงา		2	66	68
72	ภูเก็ต		10	37	47
รวม			24	242	266
73	สงขลา	สสว.12	22	16	38
74	ปัตตานี		-	2	2
75	สตูล		2	13	15
76	ยะลา		1	12	13
77	นราธิวาส		10	2	12
รวม			35	45	80
รวมทั้งสิ้น			305	887	1,193

ที่มา: ข้อมูลจากบ้านพักเด็กและครอบครัว (ตุลาคม 2555 - กันยายน 2557) และศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำทารุณในครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557)

หมายเหตุ : จังหวัดที่มีเครื่องหมาย * คือ จังหวัดที่แต่ละ สสว. เลือกศึกษาในพื้นที่ แทนจังหวัดที่มีสถิติความรุนแรงในเด็กและสตรีมากเป็นอันดับ 1 ตามดุลพินิจของนักวิจัย

2.2 สถานการณ์เด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงระดับจังหวัด

พื้นที่เป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ เป็นจังหวัดที่ทำการเก็บข้อมูลโดยคัดเลือกจังหวัดที่มีสถิติการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากเป็นอันดับที่ 1 ของแต่ละพื้นที่ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 โดยใช้สถิติจากบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด ในปี พ.ศ. 2557 และจังหวัดที่แต่ละ สสว. เลือกศึกษาในพื้นที่ แทนจังหวัดที่มีสถิติความรุนแรงในเด็กและสตรีมากเป็นอันดับ 1 ตามดุลพินิจของนักวิจัย ประกอบด้วย 12 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดหนองคาย จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอ่างทอง จังหวัดอุดดิตถ์ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสงขลา

2.2.1 ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำทารุณในครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ในปี พ.ศ. 2558 จังหวัดที่มีสถิติการกระทำทารุณรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากที่สุดของแต่ละพื้นที่ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 โดยใช้ข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำทารุณในครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความ

มั่นคงของมนุษย์จังหวัด คือ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 53 ราย หรือร้อยละ 22.6 รองลงมาคือ จังหวัดชลบุรี จำนวน 29 ราย หรือร้อยละ 12.3 และจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 24 ราย หรือร้อยละ 10.2

ตารางที่ 4.6 แสดงจังหวัดที่มีสถิติการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากที่สุดของแต่ละพื้นที่ของสสว.1 – 12 โดยใช้ข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (ข้อมูล ณ เดือนสิงหาคม 2558)

จังหวัด	ผู้ถูกกระทำความรุนแรง					เพศ		รวม
	เด็ก/ เยาวชน	สตรี	ผู้พิการ	ผู้สูงอายุ	บุคคลในชุมชน/ ครอบครัว	ชาย	หญิง	
ปทุมธานี	10	4	-	1	8	-	-	23
ฉะเชิงเทรา	5	19	-	-	-	1	23	24
ชลบุรี	-	25	-	-	4	3	26	29
สุพรรณบุรี	-	2	-	-	6	6	2	8
นครราชสีมา	1	10	-	1	-	-	12	12
หนองคาย	5	14	-	-	4	8	15	23
ศรีสะเกษ*	-	2	-	-	-	-	-	2
อ่างทอง	20	33	-	-	-	-	-	53
อุดรดิตถ์*	-	-	-	-	-	-	-	-
เชียงใหม่	9	8	-	4	-	9	12	21
ภูเก็ต	4	14	-	1	-	2	17	19
สงขลา	1	19	-	1	-	-	21	21
รวม	55	150		8	22			235

หมายเหตุ: จังหวัดที่มีเครื่องหมาย * คือ จังหวัดที่ใช้ข้อมูลอ้างอิงจากเว็บไซต์ violence.in.th ณ เดือนกันยายน 2558

2.2.2 บ้านพักเด็กและครอบครัว

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ในปี พ.ศ. 2558 จังหวัดที่มีสถิติการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากที่สุดของแต่ละพื้นที่ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 โดยใช้ข้อมูลจากบ้านพักเด็กและครอบครัว คือ จังหวัดชลบุรี จำนวน 127 ราย หรือร้อยละ 36.9 รองลงมาคือ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 61 ราย หรือร้อยละ 17.7 และจังหวัดภูเก็ต จำนวน 28 ราย หรือร้อยละ 8.1

ตารางที่ 4.7 แสดงจังหวัดที่มีสถิติการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากที่สุดของแต่ละพื้นที่ของสสว.1 – 12 โดยใช้ข้อมูลจากบ้านพักเด็กและครอบครัว

จังหวัด	ผู้ถูกกระทำความรุนแรง	เพศ	รวม

	เด็ก/ เยาวชน	สตรี	ผู้พิการ	ผู้สูงอายุ	บุคคลในชุมชน/ ครอบครัว	ชาย	หญิง	
ปทุมธานี	4	9	-	3	-	2	14	16
ฉะเชิงเทรา	1	6	-	-	-	1	6	7
ชลบุรี	-	-	-	-	-	-	-	127
สุพรรณบุรี	2	18	-	-	-	2	18	20
นครราชสีมา	6	5	-	1	-	-	12	12
หนองคาย	7	3	-	1	-	-	11	11
ศรีสะเกษ	-	-	-	-	-	-	-	-
อ่างทอง	40	21	-	-	-	-	61	61
อุดรดิตถ์	-	-	-	-	-	-	-	19
เชียงใหม่	9	10	-	2	-	2	19	21
ภูเก็ต	3	25	-	-	-	-	28	28
สงขลา	4	17	-	1	-	4	18	22
รวม	76	114	-	8	-			344

3. สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็ก สตรี และครอบครัวจากหน่วยงานและองค์กรในระดับพื้นที่

ในปี พ.ศ. 2558 สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 ได้เก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ได้แบ่งหน่วยงานและองค์กรที่เก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านสาธารณสุข ด้านสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา และมูลนิธิและองค์กรอิสระด้านเด็ก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ด้านกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย ศาลเยาวชนและครอบครัว สำนักงานอัยการ สถานีตำรวจภูธรจังหวัด และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1.1 ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี และสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสุพรรณบุรี

ในปี พ.ศ. 2555 – 2558 มีจำนวนคดีความด้านความรุนแรงในครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี และสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งสิ้นจำนวน 432 ราย แยกเป็นลักษณะความรุนแรงทางกายมากที่สุด จำนวน 216 ราย คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาเป็นลักษณะความรุนแรงทางจิตใจ จำนวน 179 ราย หรือร้อยละ 41.4 และเป็นลักษณะความรุนแรงทางเพศ จำนวน 33 ราย หรือร้อยละ 7.6

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนคดีความด้านความรุนแรงในครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี และสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสุพรรณบุรี ปี พ.ศ. 2555 – 2558

ลักษณะความรุนแรง/คดีความ	จำนวน (คดี)	

	ศาลเยาวชนและ ครอบครัว จังหวัดปทุมธานี			สำนักงานประจำศาล เยาวชนและครอบครัว จังหวัดสุพรรณบุรี		รวม
	2555	2556	2557	2557	2558 (ม.ค.)	
1. ความรุนแรงทางกาย	58	54	76	27	1	216
2. ความรุนแรงทางเพศ	-	-	-	31	2	33
3. ความรุนแรงทางจิตใจ	88	54	37	-	-	179
4. การละเมิดสิทธิ (ใช้แรงงานเด็ก)	-	-	-	-	-	-
5. การค้ามนุษย์	-	-	-	-	-	-
6. อื่นๆ	1	3	-	-	-	4
รวม	147	111	113	58	3	432
	371			61		

3.1.2 สำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดสุพรรณบุรี และสำนักงานอัยการจังหวัด

สุพรรณบุรี

ในปี พ.ศ. 2556 – 2558 มีจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวของสำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดสุพรรณบุรี และสำนักงานอัยการจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งสิ้นจำนวน 115 ราย แยกเป็นลักษณะความรุนแรงทางกายมากที่สุด จำนวน 103 ราย คิดเป็นร้อยละ 89.6 รองลงมาเป็นลักษณะความรุนแรงทางเพศ จำนวน 6 ราย หรือร้อยละ 5.2 และเป็นลักษณะความรุนแรงทางค้ามนุษย์และอื่นๆ จำนวน 3 ราย หรือร้อยละ 2.6

ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวของสำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดสุพรรณบุรี และสำนักงานอัยการจังหวัดสุพรรณบุรี (1 ตุลาคม 2556 – 31 มกราคม 2558)

ลำดับที่	ลักษณะความรุนแรง	สำนักอำนวยการประจำ ศาลจังหวัดสุพรรณบุรี		สำนักงานอัยการ จังหวัดสุพรรณบุรี		สาเหตุ/ ปัจจัย ที่เกี่ยวข้อง	รวม
		ผู้ถูก กระทำ	ผู้กระทำ	ผู้ถูก กระทำ	ผู้กระทำ		
1	ความรุนแรง ทางร่างกาย	-	92	6	5	ปัญหา ครอบครัว, ยาเสพติด	103
2	ความรุนแรง ทางจิตใจ	-	-	-	-	-	-

ลำดับที่	ลักษณะความรุนแรง	สำนักอำนวยการประจำ ศาลจังหวัดสุพรรณบุรี		สำนักงานอัยการ จังหวัดสุพรรณบุรี		สาเหตุ/ ปัจจัย ที่เกี่ยวข้อง	รวม
		ผู้ถูก กระทำ	ผู้กระทำ	ผู้ถูก กระทำ	ผู้กระทำ		
3	ความรุนแรงทางเพศ	-	-	3	3	ปัญหา ครอบครัว	6
4	การละเมิดสิทธิ (ใช้แรงงานเด็ก)	-	-	-	-	-	-
5	การค้ามนุษย์	-	3	-	-	-	3
6	อื่นๆ	-	3	-	-	-	3
รวม		-	98	9	8	115	
		98		17			

3.1.3 สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา

ในปี พ.ศ. 2556 - 2557 สำนักงานอัยการจังหวัดสงขลา ได้รวบรวมสถิติการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับหญิงและเด็กตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 และกฎหมายอื่นๆ ของสถานีตำรวจภูธรในพื้นที่จังหวัดสงขลา รวมทั้งสิ้น 91 ราย จากข้อมูลพบว่า เป็นคดีพรากผู้เยาว์มากที่สุด จำนวน 45 ราย หรือร้อยละ 49.5 รองลงมาเป็นคดีการกระทำอนาจาร จำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 23.1 และเป็นคดีข่มขืนจำนวน 17 ราย หรือร้อยละ 18.7 ในส่วนของหน่วยงานที่รวบรวมสถิติฯ พบว่า สภ.หาดใหญ่ มีการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับหญิงและเด็กฯ มากที่สุด จำนวน 32 ราย หรือร้อยละ 35.2 รองลงมาก็คือ สภ.เมือง จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.5 และสภ.คอหงษ์ จำนวน 8 ราย หรือร้อยละ 8.8

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวของสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา (1 ตุลาคม 2556 – 31 มกราคม 2558)

ลำดับ ที่	หน่วยงาน	เพศ		คดี				รวม (ราย)
		ชาย	หญิง	ข่มขืน	พราก ผู้เยาว์	กระทำ อนาจาร	อื่นๆ	
1	สภ.หาดใหญ่	1	31	4	17	7	4	32
2	สภ.เมือง	-	15	2	9	4	-	15
3	สภ.คอหงษ์	4	4	6	-	-	2	8
4	สภ.ทุ่งลุง	-	5	2	2	1	-	5
5	สภ.สทิงพระ	-	4	1	2	1	-	4
6	สภ.ม่วงงาม	-	3	1	-	2	-	3
7	สภ.รัตภูมิ	-	3	-	3	-	-	3

ลำดับ ที่	หน่วยงาน	เพศ		คดี				รวม (ราย)
		ชาย	หญิง	ข่มขืน	พรากร ผู้เยาว์	กระทำ อนาจาร	อื่นๆ	
8	สภ.สิงหนคร	-	3	-	3	-	-	3
9	สภ.ทุ่งตำเสา	-	3	-	2	1	-	3
10	สภ.บางกล่ำ	-	3	1	1	1	-	3
11	สภ.คลองหอยโข่ง	-	2	-	2	-	-	2
12	สภ.ชุมพล	-	2	-	-	1	1	2
13	สภ.ควนเนียง	-	2	-	2	-	-	2
14	สภ.ระโนด	-	2	-	2	-	-	2
15	สภ.กระแสสินธุ์	-	2	-	-	2	-	2
16	สภ.นาหม่อม	-	1	-	-	1	-	2
รวมทั้งสิ้น		5	85	17	45	21	7	<u>91</u>

3.1.4 สถานีตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดอ่างทอง

ในปี พ.ศ. 2556 – 2558 มีผู้ถูกกระทำและผู้กระทำความรุนแรงของสถานีตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดอ่างทอง จำนวนทั้งสิ้น 385 ราย แยกเป็นความรุนแรงทางร่างกายมากที่สุด จำนวน 239 ราย หรือร้อยละ 62.0 รองลงมาเป็นความรุนแรงทางเพศ จำนวน 121 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.4 และเป็นความรุนแรงทางจิตใจ จำนวน 21 ราย หรือร้อยละ 5.6 สำหรับสาเหตุการกระทำความรุนแรงส่วนใหญ่ คือ การทะเลาะวิวาท การพรากรผู้เยาว์ สื่อสิ่งพิมพ์ Social Media และสิ่งเร้าจากปัจจัยภายนอกครอบครัว และการขาดแคลนแรงงานในประเทศ เป็นต้น

ตารางที่ 4.11 แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำความรุนแรงของสถานีตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดอ่างทอง (ตุลาคม 2556 – มกราคม 2558)

ลำดับ ที่	ลักษณะ ความรุนแรง	สถานีตำรวจภูธร จ.สุพรรณบุรี		สถานี ตำรวจภูธร จ.อ่างทอง	รวม	สาเหตุ/ปัจจัยที่ เกี่ยวข้อง	ผลกระทบ
		ผู้ถูก กระทำ	ผู้กระทำ	จำนวน			

ลำดับ ที่	ลักษณะ ความรุนแรง	สถานีตำรวจภูธร จ.สุพรรณบุรี		สถานี ตำรวจภูธร จ.อ่างทอง	รวม	สาเหตุ/ปัจจัยที่ เกี่ยวข้อง	ผลกระทบ
		ผู้ถูก กระทำ	ผู้กระทำ	จำนวน			
1	ความรุนแรง ทางร่างกาย	110	115	14	239	1.เรื่องทะเลาะระหว่าง คู่สามี ภรรยา เครือ ญาติพี่น้องทะเลาะกัน 2.พรากผู้เยาว์ 3.อนาจาร 4.อาารมณ	ทำให้สถาบัน ครอบครัวซึ่งเป็น สถาบันหลักของ สังคมเสื่อมลง อาจพัฒนาทำให้ สังคมหรือชุมชน เกิดความรุนแรง ได้
2	ความรุนแรง ทางจิตใจ	2	2	17	21	-	-
3	ความรุนแรง ทางเพศ	53	53	15	121	สื่อสิ่งพิมพ์ Social Media และ สิ่งเร้าจากปัจจัย ภายนอกเป็น สาเหตุหลักของการเกิด ความรุนแรง	ส่งผลกระทบต่อผู้ ถูกระทำใน ระยะยาวทั้งทาง จิตใจ และทาง สังคม
4	การละเมิดสิทธิ เด็ก (ใช้ แรงงาน)	-	-		-	งานบางประเภทไม่เป็น ที่นิยมของแรงงานไทย การขาดแคลนแรงงาน	การว่าจ้าง แรงงานต่างด้าวมี เพิ่มขึ้น ทำให้ส่งผล กระทบต่อ แรงงานไทย
5	การค้ามนุษย์	2	2		4	และแรงงานจาก	
6	อื่นๆ	-	-	-	-	ประเทศเพื่อนบ้าน	
	รวม	167	172	46	385	มีอัตราค่าจ้างที่ต่ำกว่า	

3.1.5 สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอ่างทอง

ในปี พ.ศ. 2556 – 2557 มีจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำความรุนแรงของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอ่างทอง จำนวนทั้งสิ้น 96 ราย พบว่า เป็นลักษณะความรุนแรงทางร่างกายมากที่สุด จำนวน 64 ราย รองลงมาเป็นลักษณะความรุนแรงทางเพศ จำนวน 32 ราย จากข้อมูลพบว่าผู้ถูกกระทำความรุนแรงเป็นเด็กและสตรีมากที่สุด และผู้กระทำความรุนแรงเป็นคนในครอบครัว และคน

นอกครอบครัว ส่วนสาเหตุการกระทำความรุนแรง ได้แก่ ผู้ปกครองประกอบอาชีพ ไม่มีเวลาติดตามดูแล การคบหาเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสียหาย และสภาพแวดล้อมมีปัญหาการมั่วสุมของวัยรุ่น เป็นต้น

ตารางที่ 4.12 แสดงจำนวนผู้ถูกระทำและผู้กระทำความรุนแรงของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอ่างทอง ปี พ.ศ. 2556 - 2557

ลักษณะความรุนแรง	จำนวน	ผู้ถูกระทำ	ผู้กระทำ	สาเหตุ/ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	ผลกระทบ
1. ความรุนแรงทางร่างกาย	64	เด็กและสตรี	1.คนในครอบครัว 2.คนนอกครอบครัว	1. อยู่กับปู่ย่า ตายาย ซึ่งสุขภาพ ขาดระเบียบวินัยในการปฏิบัติตาม 2. ผู้ปกครองประกอบอาชีพ ไม่มีเวลาติดตามดูแล 3. คบหาเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสียหาย ชอบรวมตัวกันเป็นกลุ่ม 4. สภาพแวดล้อมมีปัญหาการมั่วสุมของวัยรุ่น 5. ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน, ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีเวลาว่างมากจึงใช้เวลาว่างไม่เกิดประโยชน์ 6. มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร คีตกะนองตามวัย 7. ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย	1. ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมมีการแก้แค้นกัน 2. ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร 3. มีบุตรในวัยที่ไม่พร้อม เป็นภาระแก่ผู้ปกครอง 4. ผู้ถูกระทำได้รับบาดเจ็บ พิกการ เสียชีวิต 5. ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจต้องใช้เวลาในการเยียวยา 6. สังคมตั้งข้อรังเกียจ 7. ถูกให้ออกจากโรงเรียน
2. ความรุนแรงทางจิตใจ	-				
3. ความรุนแรงทางเพศ	32				
4. การละเมิดสิทธิ (ใช้แรงงานเด็ก)	-				
5. การค้ามนุษย์	-				
6. อื่นๆ (ขอทาน)	-				
รวม	96				

3.2 ด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย โรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และศูนย์พึ่งได้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 โรงพยาบาลพุทธโสธร และโรงพยาบาลเจ้าพระยายมราช

จากข้อมูลของโรงพยาบาลพุทธโสธร (อายุข้อมูล: ปิงบประมาณ 2557 จนถึง กรกฎาคม 2558) และโรงพยาบาลเจ้าพระยายมราช (1 ตุลาคม 2556 – 30 กันยายน 2557) มีผู้เข้ารับบริการที่เกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในเด็กและสตรี จำนวนทั้งสิ้น 606 ราย แยกเป็นผู้เข้ารับบริการที่เกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในเด็กและสตรีของโรงพยาบาลพุทธโสธร จำนวน 36 ราย และเป็นผู้เข้ารับบริการของโรงพยาบาลเจ้าพระยายมราช จำนวน 570 ราย

จากข้อมูลพบว่า เป็นประเภทความรุนแรงทางกายมากที่สุด จำนวน 513 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.7 แยกเป็น ความรุนแรงทางกายของสตรีมากที่สุด จำนวน 361 ราย และความรุนแรงทางกายของเด็ก จำนวน 152 ราย รองลงมาเป็นความรุนแรงทางเพศ จำนวน 92 ราย หรือร้อยละ 15.2 แยกเป็น ความรุนแรงทางเพศของเด็กมากที่สุด จำนวน 55 ราย เป็นความรุนแรงทางเพศรวมทั้งเด็กและสตรี จำนวน 30 ราย และความรุนแรงทางเพศของสตรี จำนวน 7 ราย สุดท้ายเป็นความรุนแรงทางจิตใจ จำนวน 1 ราย สำหรับผู้กระทำ ได้แก่ แฟน เพื่อน พี่น้อง/ญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน ครู พ่อ/พ่อ แม่ เลี้ยง และอื่นๆ ส่วนสาเหตุการเกิดความรุนแรง คือ สัมพันธภาพในครอบครัว สภาพแวดล้อม ใช้สารกระตุ้น ปัญหาสุขภาพจิต และอื่นๆ

สถานที่เกิดเหตุความรุนแรง ได้แก่ บ้านผู้ถูกกระทำ บ้านผู้กระทำ ถนนหรือทางหลวง บ้านคนอื่น สถานที่ทำงาน สถานบันเทิง และอื่นๆ สำหรับการช่วยเหลือส่วนใหญ่เป็นการตรวจร่างกายและสุขภาพจิตเพื่อดำเนินคดี

ตารางที่ 4.13 แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำความรุนแรงของโรงพยาบาลพุทธโสธร และโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยมหาราช ระหว่าง 1 ตุลาคม 2556 – กรกฎาคม 2558

โรงพยาบาล/ ผู้ถูกกระทำ	จำนวน	ประเภท ความรุนแรง	ผู้ กระทำ	สาเหตุ	สถานที่เกิดเหตุ	การ ช่วยเหลือ
1. โรงพยาบาล พุทธโสธร	30	ข่มขืน/ล่วง ละเมิดทาง เพศ	1. แฟน/เพื่อนชาย 2. คนรู้จัก/อดีต แฟน แฟนพี่สาว/เพื่อน สามี 3. คนไม่รู้จัก/ ผู้ร้าย/ เพื่อนทางเฟสบุ๊ค			ตรวจ ร่างกายและ สุขภาพจิต เพื่อ ดำเนินคดี
	6	สตรีถูกทำร้าย ร่างกาย	สามี/แฟน			
รวม	36					

โรงพยาบาล/ ผู้ถูกกระทำ	จำนวน	ประเภท ความรุนแรง	ผู้ กระทำ	สาเหตุ	สถานที่เกิดเหตุ	การ ช่วยเหลือ
2.โรงพยาบาล เจ้าพระยายมราช 2.1 เด็ก	207	1. ทางกาย 152 ราย 2. ทางเพศ 55 ราย	1. เพื่อน 2. แฟน 3. พี่น้อง/ญาติ 4. เพื่อนบ้าน 5. เพื่อนร่วมงาน 6. ครู 7. พ่อ/พ่อ แม่ เลี้ยง 8. อื่นๆ	1. สัมพันธภาพใน ครอบครัว 142 ราย 2. สภาพ แวดล้อม 51 ราย 3. อื่นๆ 11 ราย 4. ใช้สาร กระตุ้น 11 ราย 5. ปัญหา สุขภาพจิต 5 ราย	1. สถานที่ เรียน/โรงเรียน 2. บ้าน ผู้ถูกกระทำ 3. บ้าน ผู้กระทำ 4. บ้านคนอื่น 5. สวน สาธารณะ	
2.2 สตรี	363	1. ทางกาย 355 ราย 2. ทางเพศ 7 ราย 3. จิตใจ 1 ราย	1. คนอื่น 81 ราย 2. เพื่อนบ้าน 21 ราย 3. นายจ้าง 2 ราย	1. สัมพันธภาพ ในครอบครัว 323 ราย 2. ใช้สาร กระตุ้น 42 ราย 3. อื่นๆ 17 ราย 4. สภาพ แวดล้อม 6 ราย 5. ปัญหา สุขภาพจิต 5 ราย	1. บ้าน ผู้ถูกกระทำ 2. บ้าน ผู้กระทำ 3. ถนนหรือ ทางหลวง 4. บ้านคนอื่น 5. สถานที่ ทำงาน 6. สถานบันเทิง 7. อื่นๆ	
รวม	570					
รวมทั้งสิ้น	606					

3.2.2 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

สงขลา

จากข้อมูลของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง (ระหว่างปี 2556 – 2557) และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา (1 ตุลาคม 2556 - 30 กันยายน 2557) มีผู้เข้ารับบริการที่

เกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในเด็กและสตรี จำนวนทั้งสิ้น 240 ราย แยกเป็นผู้เข้ารับบริการที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความรุนแรงในเด็กและสตรีของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง จำนวน 119 ราย และเป็นผู้เข้ารับบริการของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา จำนวน 121 ราย

จากข้อมูลพบว่า เป็นประเภทความรุนแรงทางเพศมากที่สุด จำนวน 128 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมาเป็นความรุนแรงทางร่างกาย จำนวน 88 ราย หรือร้อยละ 36.7 และความรุนแรงทางจิตใจ จำนวน 17 ราย สำหรับผู้กระทำ ได้แก่ คู่สมรส แฟน เพื่อนบ้าน เพื่อน คนแปลกหน้า พ่อ/แม่เลี้ยง ส่วนสาเหตุการเกิดความรุนแรง คือ สัมพันธภาพ ใช้สารกระตุ้น สภาพแวดล้อม และปัญหาสุขภาพจิต ผลกระทบทำให้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ถูกกระทำและบุคคลภายในครอบครัวโดยเฉพาะทางด้านจิตใจ การดำเนินการช่วยเหลือโดยการตรวจร่างกาย และเยียวยาจิตใจของผู้ถูกกระทำทุกราย โดยทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพตรวจร่างกาย/ให้การรักษา ได้แก่ ประเมินสภาพปัญหา สภาพครอบครัวและความต้องการความช่วยเหลือ ประสานงาน ส่งต่อ ให้ผู้ป่วยได้รับความช่วยเหลือ เช่น พมจ., บ้านพักเด็กและครอบครัว เป็นต้น กรณีมีปัญหายุ่งยาก ซับซ้อน มีการจัดประชุม Case Conference และติดตามประเมินผลการช่วยเหลือ

ตารางที่ 4.14 แสดงจำนวนผู้ถูกกระทำและผู้กระทำความรุนแรงของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา ระหว่างปี 2556 – 2557

สำนักงาน สาธารณสุข/ลักษณะ ความรุนแรง	จำนวน	ผู้ถูก กระทำ	ผู้กระทำ	สาเหตุ/ปัจจัยที่ เกี่ยวข้อง	ผลกระทบ	การดำเนินการ ช่วยเหลือ/ สวัสดิการ
1. สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด อ่างทอง						
1.1 ความรุนแรง ทางร่างกาย	25	- ในเด็ก อายุต่ำกว่า 18 ปี และสตรี อายุ 18 ปี ขึ้นไป	- ส่วนใหญ่ เป็นแฟน หรือคู่สมรส	- สัมพันธภาพใน ครอบครัวและ สิ่งแวดล้อม	- ส่งผลกระทบ โดยตรงต่อ ผู้ถูกกระทำและ บุคคลภายใน ครอบครัว โดยเฉพาะ ทางด้านจิตใจ	โรงพยาบาลทุกแห่ง ถ้าพบว่าเป็น Case ที่ถูกกระทำความ รุนแรง - ดำเนินการ ช่วยเหลือโดยการ ตรวจร่างกาย และ เยียวยาจิตใจ ของผู้ถูกกระทำทุก ราย โดยทำงานเป็น ทีมสหวิชาชีพตรวจ
1.2. ความรุนแรง ทางจิตใจ	13					
1.3 ความรุนแรง ทางเพศ	76					
1.4 การละเมิดสิทธิ (ใช้แรงงานเด็ก)	-					
1.5 การค้ามนุษย์	-					

สำนักงาน สาธารณสุข/ลักษณะ ความรุนแรง	จำนวน	ผู้ถูก กระทำ	ผู้กระทำ	สาเหตุ/ปัจจัยที่ เกี่ยวข้อง	ผลกระทบ	การดำเนินการ ช่วยเหลือ/ สวัสดิการ		
1.6 อื่นๆ - การละเลย/ทอดทิ้ง - ล่อลวง/บังคับแสวง หาผลประโยชน์	5 3 2					ร่างกาย/ให้การ รักษา - ประเมินสภาพ ปัญหา สภาพ ครอบครัวและความ ต้องการความ ช่วยเหลือ - ประสานงาน ส่ง ต่อ ให้ผู้ป่วยได้รับ ความช่วยเหลือเช่น พมจ.,บ้านพักเด็ก และครอบครัว เป็น ต้น - กรณีมีปัญหา ยุ่งยาก ซับซ้อน มี การจัดประชุม Case Conference - ติดตาม ประเมินผลการ ช่วยเหลือ		
รวม	119							
2 .สํานักงาน สาธารณสุขจังหวัด สงขลา	63	- เด็ก 5 - สตรี 58	- คู่สมรส แฟน เพื่อน บ้าน เพื่อน คนแปลก หน้า พ่อ/แม่ เลี้ยง	- สัมพันธภาพ - ใช้สารกระตุ้น - สภาพแวดล้อม - ปัญหา สุขภาพจิต				
2.1 ความรุนแรง ทางร่างกาย								
2.2 ความรุนแรง ทางจิตใจ							4	- เด็ก 1 - สตรี 3
2.3 ความรุนแรง ทางเพศ							52	- เด็ก 38 - สตรี 14
2.4 การละเมิดสิทธิ (ใช้แรงงานเด็ก)	2	- เด็ก 1 - สตรี 1						
รวม	121							
รวมทั้งสิ้น	240							

3.3 ด้านสวัสดิการสังคม

จากข้อมูลของสถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็กจังหวัดชลบุรีและสถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็กจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปีงบประมาณ 2557 จากข้อมูลพบว่า มีผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 41 ราย โดยสถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็กจังหวัดชลบุรีมีผู้ถูกกระทำ จำนวน 32 ราย และสถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็กจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 9 ราย แยกเป็นความรุนแรงด้านอื่นๆ มากที่สุด จำนวน 23 ราย หรือร้อยละ 56.1

รองลงมาเป็นความรุนแรงทางเพศ จำนวน 7 ราย คิดเป็นร้อยละ 17 และเป็นความรุนแรงทางจิตใจ จำนวน 6 ราย หรือร้อยละ 14.6 ตามลำดับ

ผู้ถูกระทำส่วนใหญ่ คือ นายจ้าง เพื่อนบ้าน พ่อ-แม่ พ่อเลี้ยง ญาติ และเพื่อนบ้าน สำหรับสาเหตุ/ปัจจัยเกี่ยวข้อง ได้แก่ เด็กมีภาวะเจ็บป่วยด้วยโรคจิตเวช มีปัญหาความประพฤติ ถูกทอดทิ้ง ปล่อยปละละเลย และได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม ในส่วนผลกระทบทำให้เด็กอาจมีภาวะโรคซึมเศร้า โรคบกพร่องทางการเรียนรู้ โรคย้ำคิด และโรคติดต่อต้าน เป็นต้น

ตารางที่ 4.15 แสดงข้อมูลผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว ของสถานพัฒนาและฟื้นฟู เด็กจังหวัดชลบุรี ปีงบประมาณ 2557

หน่วยงาน	ลักษณะความรุนแรง	ผู้ถูกระทำ	สาเหตุ/ปัจจัยเกี่ยวข้อง	ผลกระทบ
1. สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็กจังหวัดชลบุรี	1. ความรุนแรงทางร่างกาย	3	- เด็กมีภาวะเจ็บป่วยด้วยโรคจิตเวช แต่ครอบครัวขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลเด็กที่มีภาวะเจ็บป่วย จึงมีการทำร้ายเด็กมากขึ้น ส่งผลให้เด็กมีภาวะผิดปกติรุนแรงขึ้นกว่าเดิม	- เด็กอาจมีภาวะโรคแทรกซ้อน ได้แก่ โรคอารมณ์สองขั้ว โรคซึมเศร้า โรคบกพร่องทางการเรียนรู้ โรคย้ำคิดย้ำทำ โรคติดต่อต้าน
	2. ความรุนแรงทางจิตใจ	6		
	3. ความรุนแรงทางเพศ	1		
	4. อื่น ๆ	22	- มีปัญหาความประพฤติ - ถูกทอดทิ้งปล่อยปละละเลย - ได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม	
	รวม	32		
หน่วยงาน	ลักษณะความรุนแรง	ผู้ถูกระทำ	ผู้กระทำ	
2. สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็กจังหวัดสุราษฎร์ธานี	1. ความรุนแรงทางร่างกาย	2	นายจ้าง เพื่อนบ้าน พ่อ-แม่ พ่อเลี้ยงญาติ และเพื่อนบ้าน	
	2. ความรุนแรงทางเพศ	6		
	3. อื่นๆ	1		
	รวม	9		
รวมทั้งสิ้น		41		

3.4 ด้านการศึกษา

สรุปข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 3 จังหวัดชลบุรี พบว่า มีจำนวนผู้ถูกระทำความรุนแรง จำนวน 7 ราย เป็นการกระทำความรุนแรงทางร่างกายและทางเพศมากที่สุด จำนวน 3 ราย รองลงมาเป็นความรุนแรงด้านอื่นๆ จำนวน 1 ราย สำหรับผู้ถูกระทำเป็นนักเรียนทั้งในและนอกสังกัด และผู้กระทำเป็นครู บุคคลภายนอกโรงเรียน บิดา และนักเรียนด้วยกัน ในส่วนสาเหตุ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเกิดจากครอบครัวมีปัญหาไม่มีคนดูแล และการล่วงละเมิดในครอบครัว ส่งผลกระทบให้ครู นักเรียน โรงเรียน เสียชื่อเสียงและเสียกำลังใจ และเกิดความหวาดกลัว

ตารางที่ 4.16 แสดงข้อมูลผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่หน่วยงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 3 ประมวลไว้ (ระหว่าง 1 ตุลาคม 2556 – 30 กันยายน 2557)

ลักษณะ ความรุนแรง	จำนวน	ผู้ถูกกระทำ	ผู้กระทำ	สาเหตุ/ปัจจัย เกี่ยวข้อง	ผลกระทบ	หมายเหตุ
1. ความรุนแรงทาง ร่างกาย	3	นักเรียน	- ครู - บุคคลภายนอก โรงเรียน	- ทำโทษ นักเรียนกรณีผิด ข้อตกลง - แย่งชิง ทรัพย์สิน	- ครู นักเรียน โรงเรียน เสีย ชื่อเสียงและเสีย กำลังใจ - เกิดความ หวาดกลัว	
2. ความรุนแรงทาง เพศ	3	นักเรียน	- บิดา - บุคคลภายนอก - นักเรียนด้วยกัน	- บิดา ล่วง ละเมิด (บิดา มารดา แยกทาง กัน) - บุคคลแอบ แฝงเข้ามา - ร่วมกัน กระทำความผิดร้าย เกิดความฉีก ค่านิยม	- เด็กต้องได้รับการ ช่วยเหลือจาก หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง - นักเรียนเกิดความ หวาดกลัวโรงเรียน ต้องตรวจตราเข้ม มากขึ้น - นักเรียนได้รับการ ลงโทษโรงเรียนเสีย ชื่อเสียง	
3. อื่น ๆ	1	นักเรียน (นอกสังกัด)	- บุคคลอื่นติดต่อ ทาง Social media	- ถูกล่อลวงไป ล่วงละเมิด - ครอบครัวมี ปัญหาไม่มีคน ดูแล	- ไม่ได้ได้รับความ ปลอดภัย	สพ.บ.บ 3 จัดหา ที่เรียน ให้
รวม	7					

3.5 มุลนิธิและองค์กรอิสระด้านเด็ก

มูลนิธิและองค์กรอิสระด้านเด็กที่รวบรวมไว้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ มูลนิธิ เจริญเติบโต, สมาคม YWCA, มูลนิธิ TAKE CARE KIDS THAILAND, ศูนย์ต่อต้านการค้ามนุษย์และเด็กถูกล่วงละเมิด และศูนย์ฮาร์ตชีวิตสำหรับเด็ก สรุปข้อมูลพบว่า มีเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวทั้งหมดจำนวน 196 ราย เป็นผู้กระทำ จำนวน 36 ราย แยกเป็นความรุนแรงอื่นๆ มากที่สุด จำนวน 163 ราย คิดเป็นร้อยละ 83.2 รองลงมาเป็นความรุนแรงทางร่างกาย จำนวน 15 ราย หรือร้อยละ 7.7 และเป็นความรุนแรงทางจิตใจ จำนวน 9 ราย หรือร้อยละ 4.6

ส่วนสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรง คือ บิดา - มารดาหย่าร้างกัน ปัญหาเศรษฐกิจ พ่อหรือแม่เลี้ยงทำร้ายเด็ก การติดเหล้า ติดยาเสพติด การป่วยเป็นจิตเภท เร่ร้อนขอทานของพ่อแม่ และผลกระทบที่เกิดขึ้น ได้แก่ ผลกระทบจากความรุนแรงทางร่างกายส่งผลทำให้เด็กไม่มั่นคงทางจิตใจ เด็กมีอาการทางจิตหวาดระแวง ทำให้เด็กได้รับความหวงเหิน ขาดความรักความเข้าใจและเด็กไม่สามารถไว้วางใจคนในครอบครัวได้ เด็กที่เรียนไม่ทันเพื่อนเนื่องจากขาดเรียนบ่อย เด็กมีพฤติกรรมเก็บกด และโกหกเป็นบางครั้ง

ตารางที่ 4.17 แสดงข้อมูลผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวของมูลนิธิและองค์กรอิสระด้านเด็ก (ระหว่างปี พ.ศ.2557 - 2558)

หน่วยงาน	ลักษณะความรุนแรง	จำนวนผู้ถูกกระทำ	จำนวนผู้กระทำ	สาเหตุ/ปัจจัยเกี่ยวข้อง	ผลกระทบ
1. มูลนิธิเจริญเติบโต (กรณีของเด็กถูกทารุณกรรมทางร่างกายคาบเกี่ยวลักษณะความรุนแรงทางจิตใจ)	1.1 ความรุนแรงทางร่างกาย	2	3	1. บิดา-มารดา หย่าร้างกัน มารดามีโรคประจำตัวและเครียด ไม่มีเงิน จึงตัดสินใจวางยาเพื่อฆ่าตัวตาย 3 คน แม่ลูก 2. บิดา-มารดา หย่าร้างกัน บิดามีภรรยาใหม่ และภรรยาใหม่ทำร้ายร่างกายเด็กอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบิดาไม่ได้ปกป้องช่วยเหลือเด็ก	- ผลกระทบจากความรุนแรงทางร่างกายส่งผลทำให้เด็กไม่มั่นคงทางจิตใจ และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กมีความเสี่ยงถูกกระทำ ความรุนแรงมากขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากภาวะทางอารมณ์ของบิดา-มารดา และการแต่งงานใหม่ก็ส่งผลกระทบในการปกป้องคุ้มครองเด็ก
	1.2 ความรุนแรงทางเพศ	5	5	1. บิดา-มารดา หย่าร้างกัน เด็กอาศัยอยู่กับมารดา ต่อมามารดามีสามีใหม่และสามีใหม่ล่วงละเมิดทางเพศเด็ก ในบางกรณีมารดาทราบว่าเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ แต่มารดาไม่ได้ช่วยเหลือปกป้องเด็ก อีกทั้งยังพยายามปิดเป็นความลับ คิดว่าเรื่องความรุนแรงเป็นเรื่องภายในครอบครัว 2. บิดา-มารดา หย่าร้างกัน เด็กอาศัยอยู่กับบิดา บิดาติดเหล้า มีเพื่อนมาดื่มเหล้าที่บ้านประจำ และเพื่อนบิดา ล่วงละเมิดทางเพศเด็ก	- เด็กมีพฤติกรรมสนใจเพศตรงข้ามมากขึ้น ครอบครัวยังไม่สามารถทำหน้าที่เช่นเดิมได้เพราะปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว ถูกทำลาย ทำให้เด็กได้รับความหวั่นเหิน ขาดความรักความเข้าใจและเด็กไม่สามารถไว้วางใจคนในครอบครัวได้
	1.3 อื่นๆ (ถูกทอดทิ้ง)	4	2	1. ถูกทอดทิ้ง เนื่องจากบิดาเสียชีวิต มารดาป่วยเป็นจิตเภท เร่ร่อนขอทาน ไม่กลับบ้านทอดทิ้งเด็กให้เด็กอยู่กับคนรู้จัก ซึ่งเด็กมีความเสี่ยงที่จะถูกล่วงละเมิดทางเพศ 2. ถูกทอดทิ้ง เนื่องจาก บิดาและมารดาหย่าร้างกัน ครอบครัวนี้ยังขาดทักษะชีวิตในการวางแผนครอบครัว	- ส่งผลให้เด็กไม่มีคนดูแล กลายเป็นเด็กที่เร่ร่อน ไม่ทันเพื่อน เนื่องจากขาดเรียนบ่อย เพราะไม่มีเงินไปโรงเรียน มีพฤติกรรมเก๋กต และโกหกเป็นบางครั้ง

หน่วยงาน	ลักษณะความรุนแรง	จำนวนผู้ถูกกระทำ	จำนวนผู้กระทำ	สาเหตุ/ปัจจัยเกี่ยวข้อง	ผลกระทบ
				เนื่องจากตั้งครกในวัยเรียนเมื่อหย่าร้างกันเด็กอาศัยอยู่กับมารดา แต่เมื่อมารดามีแฟนใหม่ ก็ไม่สนใจดูแลเด็ก ไม่ค่อยกลับบ้านและ ฝากเด็กไว้กับเพื่อนบ้าน ซึ่งเด็กมีความเสี่ยงที่จะถูกล่วงละเมิดทางเพศ	
	รวม	11	10		
2. สมาคม YWCA	2.1 ความรุนแรงทางร่างกาย	12	12	1. ถูกทำร้ายร่างกายเนื่องจากสามีเมาสุรา ดิตยาเสพติด 2. ถูกข่มขู่โดยทำร้ายร่างกายจนข้อมือหัก 3. ถูกแม่เลี้ยงทำร้ายร่างกายจนได้รับบาดเจ็บสาหัส	1. เด็กถูกทำร้ายร่างกายจนทำให้บาดเจ็บสาหัสต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล 2. เด็กมีอาการซึมและไม่กล้าที่จะพูดคุยกับคนอื่น
	2.2 ความรุนแรงทางจิตใจ	7	7	1. โดนกักขังหน่วงเหนี่ยวไม่ให้ออกจากบ้าน 2. โดนสามีพูดจาข่มขู่และกักขังบริเวณ	1. เด็กมีอาการทางจิตหวาดระแวง 2. เด็กเกิดความสับสนพูดจาไม่รู้เรื่อง 3. มีอาการเหม่อลอยไม่พูดคุยกับผู้อื่น ร้องไห้ตลอดเวลา
	2.3 ความรุนแรงทางเพศ	3	3	- ถูกพ่อข่มขืนกระทำชำเรา	- เด็กร้องไห้ตลอดเวลาไม่พูดคุยกับผู้อื่น และมีอาการเหม่อลอย
	2.4 การค้ามนุษย์	1	1	- เด็กถูกหลอกมาขายให้กับชาวต่างชาติ	- เด็กมีความสับสนพูดจาไม่รู้เรื่องหวาดระแวง
	รวม	23	23		
3. มูลนิธิ TAKE CARE KIDS THAILAND	3.1 ความรุนแรงทางร่างกาย	1	1	- แม่เลี้ยงอยู่ห้องตามลำพังกับเด็กและได้ลงมือทำร้ายร่างกายจนได้รับบาดเจ็บ	- ผลกระทบจากความรุนแรงทางร่างกายส่งผลทำให้เด็กมีรอยบาดแผลจากเตารีดที่แม่เลี้ยงใช้นาบที่ใบหน้า ซึ่งต้องใช้เวลาในการรักษารอยแผลเป็น
	3.2 ความรุนแรง	2	2	1 เด็กถูกทำร้ายร่างกายและกักขังบริเวณโดยพ่อ	- เด็กถูกทำร้ายร่างกายซึ่งมีผลกระทบทางจิตใจ

หน่วยงาน	ลักษณะความรุนแรง	จำนวนผู้ถูกกระทำ	จำนวนผู้กระทำ	สาเหตุ/ปัจจัยเกี่ยวข้อง	ผลกระทบ
	ทางจิตใจ			และแม่เลี้ยง 2 เด็กถูกพ่อแม่แท้ๆ ที่มีปัญหาทางจิต กักขังหนองเหนียว ทำให้ไร้อิสรภาพให้อยู่แต่ในห้องโดยลำพัง	เป็นอย่างมากทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเก็บกดไม่กล้าแสดงออกไม่พูดคุยกับบุคคลอื่น
	รวม	3	3		
4. ศูนย์ต่อต้านการค้ามนุษย์และเด็กถูกล่วงละเมิด(ข้อมูลระหว่าง ม.ค. – ธ.ค. 2557)	เด็กที่ได้รับการช่วยเหลือ	151			
5. ศูนย์ธารชีวิตสำหรับเด็ก (ข้อมูลระหว่าง ม.ค. – พ.ย. 57	สาเหตุที่ศูนย์ฯให้ความช่วยเหลือจากความรุนแรงในครอบครัว	8 (ร้อยละ 5.3 ของทั้งหมด)			
รวมทั้งสิ้น		196	36		

บทที่ 5

ลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง ในเด็กและสตรี

การศึกษารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย และหารูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เพื่อร่วมกันเสนอแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยกระบวนการวิจัยใช้กระบวนการจัดเวทีเสวนากลุ่มย่อย (focus group Discussion) ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง ใช้สำหรับความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึกรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรมเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการจัดเวทีในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 จำนวน 12 พื้นที่ โดยคัดเลือกจากตำบลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ระดับดีเด่น หรือระดับดี ในปี 2557 และ 2556 ตามลำดับ จำนวน สสว.ละ 1 พื้นที่ แบ่งการจัดเวทีออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับครอบครัว เป็นผู้แทนครอบครัว ไม่เกิน 15 ครอบครัว ซึ่งเป็นผู้แทนทั้งตำบล และเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีได้ โดยมีสัดส่วนกระจายทุกเพศ ทุกวัย และ 2) ระดับชุมชน เป็นผู้แทนระดับชุมชน อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียน เป็นต้น จำนวน 15 - 20 คน โดยเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีได้ โดยมีสัดส่วนกระจายทุกเพศทุกวัย และไม่ซ้ำกับกลุ่มผู้แทนครอบครัว กลุ่มผู้แทนชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ เข้าร่วม

ทั้งนี้การนำเสนอผลการศึกษารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ความเข้าใจเรื่องความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน (การรับรู้เรื่องความรุนแรงในครอบครัว) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดและไม่เกิดปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว และวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความเข้าใจเรื่องความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว

จากการจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยผู้แทนระดับครอบครัว และผู้แทนระดับชุมชน ซึ่งเป็นผู้แทนทั้งตำบล และเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีได้ โดยมีสัดส่วนกระจายทุกเพศ ทุกวัย โดยเครื่องมือที่ใช้คือคู่มือการ

สนทนากลุ่ม รายละเอียดสรุปได้ดังนี้ ลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันในครอบครัว (what when where why how) รวมถึงเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

1.1 ความหมายของความรุนแรง

1.1.1 ความหมายของความรุนแรงต่อเด็ก

กลุ่มตัวอย่างอธิบายความรุนแรงต่อเด็กไว้ว่า เป็นลักษณะการใช้วาจาหยาบคาย ก้าวร้าว พุดจาติเตียนซ้ำซาก อยู่เป็นประจำ ไม่ใส่ใจ เฉยเมยทำให้เด็กหนีออกจากบ้านไปมั่วสุมกับเพื่อน มีเพศสัมพันธ์จนเกิดการตั้งครรภ์ไม่พร้อม หรือกลายเป็นคนเก็บกด หรือก้าวร้าว มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม เช่น จะไม่อยู่ในกรอบระเบียบของกฎหมาย หนีไปพึ่งยาเสพติด หรือเลียนแบบพฤติกรรมของบิดามารดา เช่น บิดาดื่มสุราแล้วมากลับบ้านหาเรื่องทะเลาะกับมารดาในที่สุดมีการตบตี ตะ แทะ ใช้สิ่งของในบ้านเป็นอาวุธตีศีรษะ เป็นต้น โดยตัวอย่างของสสว.10 มักจะมีคำพูดว่า “ที่ป๊อกะแม่ยังทำได้ยะหยังจะทำผองบ่อได้” (พ่อ แม่ ทำเป็นตัวอย่างจึงทำบ้าง) เช่น การใช้วาจาหยาบคายโดยได้ยินจากบิดาพูดกับมารดา ว่า “อีควาย” หรือกรณีการเปรียบเทียบลูกของตนเองกับผู้อื่นโดยบอกลูกว่าลูกผู้อื่นเรียนหนังสือเก่งกว่าทำให้ลูกคิดมาก เก็บกดมีพฤติกรรมแสดงออกมาก้าวร้าว หรือบางคนกลายเป็นโรคซึมเศร้า

1.1.2 ความหมายของความรุนแรงต่อสตรี

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจเรื่องสภาพความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวโดยเป็นการแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นความรุนแรงและไม่ได้แยกแยะเป็นสาเหตุของความรุนแรง เช่น การใช้สารเสพติด พุดจาไม่ลงลอยกัน พุดไม่เข้าหูกัน ก้าวร้าว ดื่มสุรา เมมาแล้วหาเรื่องทะเลาะวิวาท หึงหวง หวาดระแวง การเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ แสดงออกเป็นความรุนแรง ไม่สนใจสิ่งรอบตัว การทุบตี บุตรหรือภรรยา แม้แต่มีสภาพปัญหาบางประการ เช่น รายรับไม่เพียงพอกับรายจ่ายก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นผลให้เกิดการใช้ความรุนแรง โดยความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อสตรีจะเป็นการกระทำที่เป็นการใช้กำลัง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเล่าว่า “ผู้กระทำเป็นสามีมักจะดื่มสุรา พอเมาสุราเข้าบ้านก็จะหาเรื่องทะเลาะวิวาทถกเถียงกัน อย่างรุนแรงในที่สุดนำไปสู่การใช้กำลังทุบตี ตะ แทะ เป็นต้น”

ในกรณีรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่ายผู้ร่วมเวทีให้ความเห็นว่า เป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่ความรุนแรงได้ โดยมีกรณีศึกษา “สามีเป็นใหญ่ในบ้านเพียงผู้เดียว” และเป็นผู้หารายได้และมีรายได้มากกว่าภรรยาส่วนใหญ่สามีจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในบ้านเกือบทั้งหมดรวมทั้งค่าใช้จ่ายของบุตร แม้กระนั้นรายรับก็ไม่เพียงพอรายจ่าย สามีก็จะทำงานเพิ่มขึ้น กลับบ้านผิดเวลาบ้างทำให้ภรรยาหวาดระแวงจะหาเรื่องทะเลาะ แม้บางครั้งสามีจะนิ่งเฉย ภรรยาก็จะพุดซ้ำๆ ซึ่งทำให้สามีเกิดอารมณ์โมโห โกรธ จนในที่สุดนำไปสู่การเกิดความรุนแรงขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อบุตร คือบุตรมีการเลียนแบบอย่าง และบุตรมีปัญหาทั้งด้านพฤติกรรมและจิตใจ เช่น การหนีออกจากบ้าน การหนีไปพึ่งยาเสพติด เป็นต้น

1.1.3 ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว

ความเข้าใจความหมายของความรุนแรงในครอบครัว สรุปข้อคิดเห็นสำคัญได้ว่า “การที่บุคคลใดมีความประสงค์มุ่งให้ผู้อื่นเกิดอันตราย เกิดความเสียหาย บาดเจ็บทั้งต่อร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน โดยแบ่งประเภทของความรุนแรง คือ 1) ความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว 2) ความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายนอกครอบครัว เช่น ชุมชน สังคม เป็นต้น

อีกหนึ่งความหมายที่ผู้ร่วมเวทีกล่าวว่า ความรุนแรง หมายถึง การใช้อำนาจหรือกำลังในการข่มขู่ ทำร้ายร่างกายให้ได้รับการบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต หรือการกระทำที่ส่งผลต่อจิตใจ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และชุมชน

ความเข้าใจความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวของผู้ร่วมเวที ส่วนใหญ่เป็นความเข้าใจความรุนแรงที่เห็น ที่สัมผัสได้เป็นภาพเชิงปรากฏการณ์ให้เห็นรับรู้ได้หรือเรียกว่าเป็น เช่น “ความรุนแรงทางตรง” (Direct violence) เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดด้วยตาเปล่าและรับรู้ได้ เพราะมีร่องรอยปรากฏให้เห็นหรือเป็นความรุนแรงที่เห็นผลผู้กระทำและผู้ถูกกระทำชัดเจน เช่น ในรูปของบาดแผลได้แก่ การฟกช้ำ เลือดออก หรือแม้กระทั่งเสียชีวิต หรือนักวิชาการบางท่านเรียกความรุนแรงประเภทนี้ว่า “ความรุนแรงทางกาย” (physical abuse) ซึ่งพบในพื้นที่การศึกษา เช่น กรณีสามีซ้อมภรรยาทั้งตะ ต่อย ใช้หมวกกันน็อคตีหัวจนสลบ อีกประเภทหนึ่ง คือ ความรุนแรงทางจิตใจ (psychological abuse) เป็นการกระทำด้วยประการใดๆ โดยมีเจตนาขู่เข็ญ หรือกลั่นแกล้ง (persecution) การข่มขู่จะทอดทิ้ง ปลอมใจอยู่ตามลำพัง ใช้วาจารุนแรงก้าวร้าว (verbal aggression) ปฏิบัติต่อกันอย่างต่ำต้อย ไร้เกียรติเสมอกัน เช่น กรณีสามีแสดงตนเป็นใหญ่ในบ้าน เป็นการกระทำที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว ที่ฝ่ายหนึ่งต้องการอำนาจควบคุม หรือให้ได้รับการยอมรับจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายได้รับอันตรายแก่จิตใจ โดยให้ภรรยาต้องทำตามที่ตนสั่งการ เช่น ห้ามกลับบ้านผิดเวลา ห้ามเล่นไลน์ เป็นต้น อีกกรณีหนึ่งเป็นกรณีที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ผู้หญิงเป็นสาวพม่า มีสามีแล้ว แต่นอกใจสามี ไปมีสามีใหม่เป็นพนักงานขับรถบรรทุก ฝ่ายหญิงตั้งครรภ์ได้ 2 เดือน สามีใหม่ไม่ยอมรับว่าเป็นบุตรและยังหลอกให้ผู้หญิงนั่งรถไปด้วยเพื่อนำไปปล่อยที่อื่น ซึ่งฝ่ายหญิงไม่รู้จักสถานที่นั้น การกระทำเช่นนี้เป็นการปฏิบัติต่อหญิงเหมือนมิใช่ภรรยา เป็นการกระทำความรุนแรงทางจิตใจ

ความเข้าใจเรื่องความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวของผู้ร่วมเวทีที่เป็นผู้แทนระดับครอบครัวและระดับชุมชน ไม่มีความแตกต่างกันหรือสอดคล้องกัน กล่าวคือจะไม่แยกเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่นำไปสู่ความรุนแรง หรือเป็นการกระทำโดยผู้ร่วมเวทีจะมีความเข้าใจเรื่องความรุนแรงต่อเด็กและสตรี แต่ไม่สามารถอธิบายเป็นนิยามได้ อย่างไรก็ตามสรุปได้ว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นความรุนแรงทางร่างกายซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น การทะเลาะ ตบตี หึงหวง ข่มขู่ ข่มขืน ใช้วาจาส่อเสียด เป็นต้น ในส่วนที่มองไม่เห็น ผู้ร่วมเวทีก็สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นการกระทำที่สืบเนื่องจากการกระทำที่แสดงออกมาและส่งผลต่อความรุนแรงด้านจิตใจ เช่น นิ่งเฉย ไม่รับฟัง ไม่สนใจ ไม่พูดจากัน พูดเปรียบเทียบ ใช้สายตาวาดระแวงเหล่านี้เป็นการกระทำที่ทำซ้ำๆ ทำให้อีกฝ่ายเก็บกดรอวันปะทุขึ้นมา บางคนมีพฤติกรรมซึมเศร้าไม่พูดจากับใคร เสียใจ รู้สึกตนเองไร้คุณค่า เครียด วิตกกังวล เป็นต้น ส่วนความรุนแรงทางเพศ คือ ข่มขืนใจ ข่มขู่ บังคับ ให้อยินยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วย ความรุนแรงทางเพศพบในพื้นที่ที่ศึกษาน้อย

1.2 ประเภท/ลักษณะของความรุนแรง

ในพื้นที่รับผิดชอบสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12 สามารถสรุปความเข้าใจเรื่องความรุนแรงในเด็กและสตรี ของผู้แทนครอบครัวโดยให้ความหมายความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การแสดงอารมณ์รุนแรง การทำร้ายกันจนอีกฝ่ายได้รับบาดเจ็บ การใช้คำพูดรุนแรง หยาดคาย โดยไม่มีสาเหตุ และการล่วงละเมิดทางเพศ โดยสามารถสรุปความรุนแรงในเวทีได้เป็น 3 ด้าน คือ ความรุนแรงทางร่างกาย ความรุนแรงทางจิตใจ และความรุนแรงทางเพศ

1.2.1 ความรุนแรงทางร่างกาย ประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

- 1) เพื่อนบ้านทะเลาะกัน ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกันเกิดจากสาเหตุของรายได้ในครอบครัวไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย ประกอบกับมีภาระหนี้สิน
- 2) การตบตีลูกสาว ใช้คำหยาบคาย และไล่ลูกออกจากบ้าน มีสาเหตุมาจากครอบครัวแตกแยก บิดามารดาเลิกกัน มารดามีสามีใหม่ และสามีใหม่ไม่ถูกกับลูกสาวจึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจภายในครอบครัว
- 3) ลูกสักรตามร่างกาย และไม่ยอมไปโรงเรียน ทำให้มารดาเครียด จึงใช้ความรุนแรงกับลูกโดยการตี สาเหตุมาจากครอบครัวแตกแยกไม่มีความเข้าใจกันในครอบครัว เนื่องจากการดามีสามีใหม่ ลูกไม่ถูกกับพ่อเลี้ยง ซึ่งอาจส่งผลให้ลูกสาวทำพฤติกรรมที่ไม่ดีเพราะต้องการประชดมารดา แต่มารดาไม่ยอมทำความเข้าใจกับลูกสาว
- 4) การทำร้ายร่างกายกันสามีและภรรยา เนื่องจากความหึงหวง ความมีนเมา ปัญหาหนี้สินซึ่งบางครอบครัวสามีหรือภรรยาสร้างหนี้สินไว้ แต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ทราบ พอทราบเรื่องก็เกิดความโมโห และทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน
- 5) เด็กนักเรียนต้อย ผอ.โรงเรียน เนื่องจากเด็กมีปัญหาทางด้านจิตโดยไม่ได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีอาการกำเริบ
- 6) การตีเด็ก ใช้กำปั้นทุบเด็ก เคยมีเพื่อนบ้านในการช่วยเหลือ โดยการถ่ายคลิปแล้วลง facebook แต่ก็ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ สาเหตุที่เกิดปัญหามาจากการดื่มสุรา รายได้ของครอบครัวไม่เพียงพอ
- 7) ลูกทำร้ายมารดา สาเหตุเพราะติดยาเสพติด ขอลเงินมารดาแล้วไม่ให้จึงทำร้ายมารดา

สรุปความรุนแรงทางร่างกาย คือ การทุบตีทำร้ายร่างกาย การทำลายข้าวของ การใช้อำนาจหรือใช้กำลังทำร้าย อาจถึงขั้นทำให้เสียชีวิต การมีพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมาก้าวร้าวไม่เหมาะสม (ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน)

1.2.2 ความรุนแรงทางจิตใจ ประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

- 1) เด็กได้รับความกระทบทางด้านจิตใจเนื่องจากเห็นสภาพของบิดามารดาที่ทะเลาะกัน ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน
- 2) การเปิดเพลงเสียงดังรบกวนเพื่อนบ้านทุกวัน บางครั้งมีการยิงปืนขึ้นฟ้าเพื่อข่มขู่ และมีการใช้คำพูดที่หยาบคายกับเพื่อนบ้าน ทำให้เพื่อนบ้านมีสภาพจิตใจแย่
- 3) ภรรยาทำงานคนเดียว สามีไม่ได้ทำงาน แต่ขอเงินกินเหล้าทุกวัน ทำให้ภรรยาต้องแบกรับภาระในครอบครัวตามลำพัง จึงก่อให้เกิดความเครียดในการดำเนินชีวิต
- 4) ลูกมีพฤติกรรมที่ไม่ดี ติดเพื่อน ติดสื่อ เทคโนโลยี ติดเหล้า ติดยาเสพติด ทำให้บิดามารดาต้องทุกข์ใจ

5) การทำร้ายกันด้วยการแสดงกิริยา หรือ วาจา เพื่อให้อีกฝ่ายรู้สึก เจ็บใจ เสียใจ เศร้าใจ เช่น ดุด่าว่ากล่าวด้วยถ้อยคำหยาบคายรุนแรง หรือใช้วาจากระทบกระเทือนแตกตั้น หรือการ แสดงกิริยาหมิ่นเหม่ ไม่พูดด้วย หรือแสดงท่าทางรังเกียจหรือการที่สามี - ภรรยานอกใจกัน

สรุปความรุนแรงทางจิตใจ คือ การทำร้ายทางวาจา การดุด่าว่ากล่าว การหาเรื่อง ทะเลาะกัน การพูดจาหยาบคายหรือเหน็บแนมกันทำให้มีความกดดันทางจิตใจ การแสดงอารมณ์รุนแรง การ ช่มชู้ว่าจะทำร้ายอีกฝ่าย การไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันและไม่รับฟังความคิดเห็นของคนในครอบครัว รวมทั้งการที่ พ่อแม่ที่เลี้ยงลูกแบบเคร่งครัดและตามใจให้ท้ายเกินไป การไม่ยอมรับที่ลูกมีคนรักเพศเดียวกัน การกักขัง อิสระภาพ อาจทำให้ลูกเกิดกบฏหรือน้อยใจพ่อแม่ หรือการที่พ่อแม่มีค่านิยมแบบเผด็จการใช้อำนาจครอบงำลูก รวมทั้งการหึงหวง นอกใจของคู่สามีภรรยา

1.2.3 ความรุนแรงทางเพศ

จากข้อสังเกตผู้แทนที่ร่วมเวทีจะไม่ค่อยพูดถึงเรื่องเพศ จึงทำให้กล่าวถึง ความรุนแรงทางเพศน้อย กรณีของสสว.11 ตำบลเชิงทะเลซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันระหว่างไทยพุทธและมุสลิม เป็นชุมชนแบบกึ่งชนบทกึ่งเมือง ยังมีลักษณะการอยู่ด้วยกันแบบครอบครัวใหญ่ที่มีคนหลายช่วงวัยอยู่รวมกัน ซึ่งย่อมเกิดความไม่เข้าใจได้ง่าย แต่ทั้งนี้ในประเด็นความรุนแรงทางเพศนั้นโดยทางผู้แทนครอบครัวไม่ได้พูดถึง ชัดเจนนัก โดยสรุปความเข้าใจของความรุนแรงทางเพศ ได้แก่ การทำอนาจาร การคุกคามทางเพศ การข่มขืน กระทำชำเรา ส่วนใหญ่ผู้กระทำผิดจะเป็นเพศชายที่กระทำความรุนแรงต่อสมาชิกครอบครัวที่เป็นเพศหญิง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นประเภทความรุนแรงที่ผู้ร่วมเวทีส่วนใหญ่เข้าใจ ยังมีประเภทความ รุนแรงที่กลุ่มตัวอย่างระบุไว้ 3 ประเภท คือ 1) ความรุนแรงต่อตนเอง เป็นการกระทำความรุนแรงให้ตนเอง ได้รับบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต หรือตกอยู่ในอันตราย 2) ความรุนแรงต่อผู้อื่น เป็นการกระทำ ความรุนแรงที่ กระทำต่อผู้อื่น เช่น บุคคลในครอบครัว บุคคลในชุมชน เช่น การทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายคู่สมรสหรือ บุคคลในครอบครัว 3) ความรุนแรงระหว่างบุคคล เป็นการกระทำโดยบุคคลกลุ่มใหญ่ เป็นความรุนแรงที่เกิด จากค่านิยมทางสังคม การแบ่งกลุ่มแบ่งฝ่าย เช่น การยกพวกตีกันของเด็กวัยรุ่น การก่อการร้ายหรือความ รุนแรงโดยกลุ่มผู้ประท้วง เป็นต้น หรือแบ่งประเภทของความรุนแรง 2 ประเภท คือ 1) ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ภายในครอบครัว 2) ความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายนอกครอบครัว เช่น ชุมชน สังคม เป็นต้น”

โดยสรุปความรุนแรงทางร่างกายและความรุนแรงทางจิตใจ มีลักษณะสัมพันธ์กันและเกิดขึ้น อย่างต่อเนื่องกัน กล่าวคือ มักมีการทะเลาะวิวาทหรือคือความรุนแรงทางจิตใจก่อนที่จะกลายเป็นความรุนแรง ทางด้านร่างกายในที่สุด ซึ่งความรุนแรงทางจิตใจอาจมองเห็นไม่ชัด แต่แสดงออกในการดำรงชีวิตได้มากกว่า และเก็บกดสะสมในจิตใจมานาน ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งนั้น จะส่งผลกระทบต่อคน ในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น สร้างความตกใจ ความรำคาญในชุมชน ความสงบสุขในชุมชนลดน้อยลง

2. สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวหรือเพื่อนบ้าน (การรับรู้เรื่องความ รุนแรงในครอบครัว)

การรับรู้สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวที่เกิดขึ้นในชุมชนผู้แทนระดับ ชุมชนให้ข้อมูลว่าผ่านช่องทางการรับรู้หลายทาง เช่น เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจชุมชน

ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ศูนย์บริการเพื่อความเป็นมิตรวิทยุชุมชน โรงพยาบาลชุมชน หน่วยงานอาสา ข้อมูลจากการทำเวทีในแต่ละพื้นที่เกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี พบว่าในพื้นที่ที่มีการรับรู้ถึงปัญหาที่มีทั้งเพิ่มมากขึ้นและลดน้อยลง ส่วนหนึ่งนั้นได้รับทราบข้อมูลจากสื่อในรูปแบบต่างๆ ที่มีความหลากหลายเป็นจำนวนมากและการเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารที่ง่ายขึ้น ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีความคิดเห็นและประสบการณ์ที่ต่างกัน

สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านที่เกิดขึ้นในชุมชน พบว่าลักษณะของครอบครัวในพื้นที่ที่ผู้ร่วมเวทีส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย ครอบครัวมีและไม่มีบุคคลในครอบครัวที่อารมณ์รุนแรงในสัดส่วนที่เกือบเท่ากัน คนในครอบครัวของผู้ร่วมเวทีไม่เคยกระทำพฤติกรรมความรุนแรง แต่หากเคยกระทำพฤติกรรมความรุนแรง จะแสดงการข่มขู่ ตะโกนด่าแข่งกันภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่พบเห็นในชุมชน ผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นบุตรหรือบุตรบุญธรรมมากที่สุด รองลงมาไม่ทราบว่าเป็นใคร และเป็นสามี

กรณีศึกษาของสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ศึกษา ผู้แทนให้ข้อมูลกรณีศึกษาไว้หลากหลาย ได้แก่ *กรณีศึกษาที่ 1* มีมุมมองอีกแง่หนึ่งที่คนส่วนใหญ่อาจคิดไม่ถึงในพื้นที่สสว.11 ผู้ชายก็ถูกกระทำความรุนแรงได้เช่นกัน ซึ่งสาเหตุมาจากผู้หญิงที่ไปมีชายอื่น ทำให้เกิดการทะเลาะกันของทั้งสองฝ่าย จะเห็นได้ว่าเมื่อก่อนผู้ชายมีกิ๊กเป็นเรื่องธรรมดา ปัจจุบันนี้ผู้หญิงมีกิ๊กก็เป็นเรื่องธรรมดาเช่นกัน นำมาซึ่งปัญหาในครอบครัวต่างๆ ตามมา ทั้งหญิงและชายหลายๆ คนรู้สึกหมดคุณค่าในตัวเองเมื่อเจอกับเหตุการณ์ลักษณะนี้ จึงเป็นแรงกระตุ้นอีกทางหนึ่งในการตัดสินใจแก้ปัญหาแบบผิด ในปัจจุบันนี้มีช่องทางที่จะทำให้เกิดความหึงหวง หึงโหดนี้เพิ่มขึ้นมาก และเข้าถึงช่องทางนั้นได้ง่าย เช่น จากโทรศัพท์มือถือที่มีแอปพลิเคชันสำหรับพูดคุยติดต่อกันได้ง่ายขึ้น

กรณีศึกษาที่ 2 สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก โดยสามีภรรยาทะเลาะกัน ซึ่งสถานการณ์นี้เกิดขึ้นทุกวันส่งผลให้ลูกอายุประมาณ 4 ขวบไม่ได้ไปเรียนหนังสือตามปกติอย่างเด็กในวัยเดียวกัน ซึ่งสาเหตุที่นำมาสู่การทะเลาะกันเพราะปัญหาค่าใช้จ่ายในครอบครัวไม่เพียงพอ ตัวภรรยาไม่มีงานทำ แต่ในช่วงที่ภรรยามีงานทำตัวสามีก็เกิดอาการหึงหวงคอยชวนทะเลาะกันตลอดระแวงว่าภรรยาจะนอกใจ ความรุนแรงในเด็กแบบที่มองเห็นได้ชัดเจนคือ การทำร้ายร่างกาย ถูกทุบตี ถูกข่มขู่ ทั้งใช้อาวุธและไม่ใช้อาวุธ ส่วนความรุนแรงที่เห็นไม่ชัดเป็นภาพที่ซ่อนลึกอยู่คือ การทำร้ายทางจิตใจ อย่างเช่นการเลี้ยงดูลูกด้วยวิธีที่ไม่เหมาะสม การส่งเสริมสนับสนุนลูกในทางที่ผิด เข้าข่ายสุภาพจิตที่ว่า “พ่อแม่รังแกฉัน”

ในช่วงที่ผ่านมาถึงตอนนี้คำว่า “ลูกเทวดา” ถูกนำมาใช้กันมาก ก่อนหน้านี้อีกเทวดามาจากครอบครัวที่ฐานะทางกานเงินดี มาถึงตอนนี้ลูกเทวดานี้ใช้กับคนทั่วไปที่เลี้ยงลูกตามใจในทุกสิ่งอย่างราวกับลูกเทวดาแม้ไม่มีกำลังส่งมาก แต่ก็ยังปลุกฝังค่านิยมลงไปในตัวเด็ก การพัฒนาการของเด็ก การใช้ชีวิตที่ไม่เหมาะสม นำไปสู่ปัญหาเด็กที่ไม่มีคุณภาพ และถูกส่งต่อไปสู่การใช้ความรุนแรงด้านอื่นๆ เป็นปัญหาสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม เด็กที่ถูกใช้ความรุนแรงตั้งแต่เล็กๆ ในครอบครัว ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อไม่ได้มีการปรับพฤติกรรมที่เหมาะสม จะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ทำความรุนแรงในครอบครัวต่อไปได้อีก เมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วการจะกลับมาปรับพฤติกรรมย่อมทำได้ยากกว่า

กรณีศึกษาที่ 3 สถานการณ์ความรุนแรงต่อเยาวชน เป็นกรณีของเด็กชายได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมจากการเลี้ยงดูแบบตามใจ มีแม่เพียงคนเดียวแต่ตัวแม่ออกไปทำงานข้างนอก ตัวเด็กชายคนนี้อยู่กับตายายซึ่งสงสารหลานไม่มีพ่อ เป็นจุดเริ่มต้นของการเลี้ยงดูและตามใจมาก เด็กชายคนนี้มีประวัติเข้าสถานพินิจถึง 7 ครั้ง ในคดีพยายามฆ่า ปล้น ชิงทรัพย์ แต่สิ่งที่พบปรากฏว่าครอบครัวไม่ได้มองว่าปัญหาของหลานชายเป็นเรื่องใหญ่เป็นปัญหาหนัก ครอบครัวพยายามอุ้มหลานชายไว้ตลอด เมื่อใดที่หลานชายมีเรื่องหรือโดนจับจะนำหลานชายออกนอกพื้นที่สักระยะพอเรื่องเงียบก็กลับเข้ามาใหม่ ตายายบ้านนี้ไม่เคยใช้ความรุนแรงทางร่างกายกับหลานชายไม่เคยทุบตี แค่เลี้ยงกันแบบตามใจ เมื่อเด็กชายอายุครบ 18 ปี ก็ยังก่อปัญหาจนต้องเข้าเรือนจำอีก 2 - 3 ครั้ง ในคดีลักษณะคล้ายๆ กัน แต่ครอบครัวยังคงปกป้องอยู่ จนต่อมาเด็กชายคนนี้ในช่วงอายุ 24 ปี ไปมีครอบครัวมีคนรักเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี และเรียนไม่จบออกมาเสียก่อน ใช้ชีวิตกันแบบ “เช่าเล่นยา เย็นนอนห้องเช่ารายวัน” จนกระทั่งมีลูกด้วยกัน 1 คน เป็นเด็กผู้หญิง ในช่วงที่แฟนสาวไปคลอดลูกที่โรงพยาบาลตัวพ่อเด็กอยู่ในเรือนจำต่างจังหวัด ไม่มีหลักฐานแสดงตน จึงไม่ได้รับรองบุตรและในสูติบัตรระบุเป็นไม่ปรากฏบิดา เมื่อตัวพ่อออกจากเรือนจำมาก็กลับมาอยู่ด้วยกันอีกตามห้องเช่ากันสามคน เพราะทางครอบครัวฝ่ายหญิงไม่ยอมรับในตัวชายคนนี้

ต่อมาฝ่ายหญิงถูกจับในข้อหาค้ายาเสพติดต้องโทษเข้าไปอยู่ในเรือนจำ และฝากลูกสาวไว้กับพ่อแม่ของตน ซึ่งได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ส่วนพ่อมารับไปอยู่ด้วยบ้าง ปรากฏว่ามีปัญหากันเรื่องศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะตัวพ่อเด็กเป็นอิสลาม แม่เด็กเป็นพุทธ เกิดการแย่งชิงหลานกับฝ่ายยาย ทำให้เด็กไม่ได้ไปโรงเรียน แม่เด็กที่อยู่ในเรือนจำรู้เรื่องเข้าจึงขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานผ่านทางเรือนจำ เมื่อเข้าไปพบกับครอบครัวฝ่ายพ่อ ปรากฏว่าตายายของพ่อหรือทวดของเด็กหญิง ก็ยังคงเลี้ยงดูเด็กหญิงแบบตามใจเหมือนที่เลี้ยงหลานชายมา เด็กหญิงคนนี้นั่นข้างติดพ่อ ซึ่งพ่อไม่ได้มีความเหมาะสมในการเลี้ยงดูลูกเลย ปัญหาในเรื่องการขอเลี้ยงดูเด็กหญิงคนนี้นี้ลุกลามไปถึงขั้นใกล้เคียงกับอัยการ แม้ตัวพ่อจะไม่มีชื่อปรากฏในสูติบัตรแต่ได้อ้างว่าได้แต่งงานกับคนแม่แบบถูกต้องตามหลักศาสนาแล้ว ควรมีสติเป็นพ่อเด็กอย่างจริง ซึ่งตัวพ่อไม่พยายามรับฟังทำความเข้าใจว่าตนไม่มีความสามารถพอในการเลี้ยงดูลูกได้ จนในที่สุดมีข้อตกลงให้เด็กอยู่กับตายายช่วงวันจันทร์ถึงศุกร์ ส่วนเสาร์อาทิตย์พ่อมารับไปอยู่ด้วย แต่ในระยะหลังตัวพ่อไม่ทำตามสัญญาไม่นำลูกมาส่งให้ตายาย และพ่อยังเสพยาหนักขึ้นๆ จนมีอาการคลุ้มคลั่ง ไข้มีดพร้าไล่ฟันคนที่มาเข้าใกล้ เด็กหญิงได้รับผลกระทบเมื่อตัวบอบช้ำในตอนที่ตั้งตัวเด็กออกมาได้ และยังพบอีกว่าตัวพ่อค้ายาบ้า ใบกระท่อม แต่ก็ยังหนีการจับกุมไปได้ เป็นความสลับซับซ้อน การใช้ความรุนแรงซึ่งจริงๆ แล้วเริ่มต้นมาจากการเลี้ยงดูแบบตามใจมาโดยตลอด ไม่ได้สอนให้รู้จักถูกผิด ดีงาม จึงลามเป็นความรุนแรงที่มาส่งผลออกสู่สังคมภายนอก ซึ่งสาเหตุของทุกปัญหาที่เกิดขึ้นมานั้น มาจากครอบครัวเป็นหลัก มีสิ่งแวดล้อมภายนอกบ้างที่เข้ามากระตุ้นคือ ยาเสพติดต่างๆ

กรณีศึกษาที่ 4 เป็นสถานการณ์ความรุนแรงของเด็กในโรงเรียน กรณีตัวอย่างเป็นครอบครัวที่มีพ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ จนถึงขั้นต้องแยกกันอยู่ทำให้ตัวเด็กเองต้องย้ายตามคนใดคนหนึ่ง เด็กต้องย้ายออกจากโรงเรียนเดิมเพื่อไปเข้าโรงเรียนใหม่ทำให้เกิดเป็นปัญหากับเด็กที่จะต้องปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อนใหม่ สิ่งแวดล้อมใหม่ ระบบการเรียนการสอนที่อาจมีความแตกต่างกันในแต่ละโรงเรียน ซึ่งมีผลกระทบต่อจิตใจเด็กอาจทำให้เด็กเบื่อ ท้อถอยกับการที่จะต้องปรับตัวใหม่อยู่บ่อยๆ จนไม่สนใจการเรียนเบี่ยงเบนไป

สนใจสิ่งอื่น หรือถูกชักจูงไปในทางที่เสียหาย จนถึงขั้นเกิดเป็นความรุนแรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ได้ ทั้งนี้ยังมีเด็กที่มาจากครอบครัวที่ให้ท้าย ตามใจไม่ใช่เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดู เมื่ออยู่ในโรงเรียนทำตัวเกรกกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันและสร้างความวุ่นวายให้กับครูอาจารย์ เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่นั้นมักจะไม่มีสนใจไม่ตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองเลี้ยงดูลูกหลานด้วยเงิน ไม่มีเวลาคอยแนะนำสั่งสอนในสิ่งที่ถูกที่ควร ในจังหวัดภูเก็ตซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจเมืองท่องเที่ยว พ่อแม่ผู้ปกครองที่ทำงานในภาคบริการทำงานด้านโรงแรม การท่องเที่ยวเป็นงานประเภทที่ต้องเข้ากะเข้าเวรจึงไม่มีเวลาดูแลลูก แม้กระทั่งเรื่องอาหารการกินก็ยังไม่มีความจัดเตรียมให้ ตัวลูกหาอาหารกินเองอย่างง่ายก็ตามร้านสะดวกซื้อ อาหารประเภทกึ่งสำเร็จรูปต่างๆ อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการไม่ครบหรืออาหารประเภทที่มีเกลือสูง น้ำตาลสูง เมื่อรับประทานเป็นประจำทุกวัน ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา เช่น โรคไต โรคเบาหวานในเด็ก จนต้องรับการรักษาเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาสำหรับการเรียนที่ทำได้ไม่เต็มที่

อีกหนึ่งตัวอย่างกรณีศึกษาความรุนแรงในคนพิการที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ที่บ้าน ถูกทำร้ายร่างกาย กรณีศึกษาหญิงพิการทางสมองร่วมด้วยจิตเวช ถูกนำไปลามโซ่และขังไว้ในขนาบनुเขา กลางคืนจะได้ยินเสียงร้องโหยหวน วันดีคืนดีมีชายที่ไหนไม่รู้ยามมีเพศสัมพันธ์ ก็มามีเพศสัมพันธ์กับหญิงคนนี้เป็นที่น่าเวทนา หญิงรายนี้เคยได้รับการรักษาในโรงพยาบาลทั้งทั่วไปและโรงพยาบาลจิตเวช แต่การรักษาที่ไม่ต่อเนื่องและไม่ได้รับการใส่ใจจากญาติเท่าที่ควร

ปัญหาในครอบครัวที่ซับซ้อนหลายๆ ปัญหาที่มีความเชื่อมโยงกัน ปัญหาหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดอีกปัญหาหนึ่งตามมา หรือปัญหาหนึ่งเป็นผลที่เกิดมาจากอีกปัญหา เด็กที่พ่อแม่ไม่พร้อมเลี้ยงดูถูกทิ้งไว้กับปู่ย่าตายายซึ่งการเลี้ยงดูทำได้ไม่เต็มที่ มีช่องว่างระหว่างวัยที่ทำให้ตามไม่ทันถึงพฤติกรรมต่างๆ ของหลานๆ เมื่อเด็กเกิดปัญหาจะไม่มีที่พึ่งมองไปทางไหนก็ไม่เห็นใครเหมือนตัวเด็กโดนผลักออกจากครอบครัว ทำให้เด็กต้องหาหลักยึดที่พึ่งของตนเอง ซึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมกลุ่มคบเพื่อนในทางที่เสียหาย เด็กในกลุ่มนี้มักมีพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจในทางที่ผิดๆ เช่น แข่งรถจักรยานยนต์บนทางหลวงมีเด็กหญิงซ้อนท้าย รวมกลุ่มเป็นทีมั่วสุ่มกันจนเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ยาเสพติด การพนัน ลักขโมย มีเพศสัมพันธ์จนถึงขั้นท้องไม่พร้อมได้

กรณีศึกษาที่ 5 การใช้ความรุนแรงที่พบเห็นได้มากที่สุดคือ ความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยาหรือสตรี ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตัวอย่าง สามิพุทธิภรรยาจนตาย ก่อนตายสามีพาภรรยาส่งโรงพยาบาล และให้ข้อมูลกับทางโรงพยาบาลว่าภรรยาหกล้มไปชนเข้ากับก้อนอิฐที่อยู่หลังบ้าน เมื่อทางโรงพยาบาลตรวจร่างกายปรากฏว่า ตับแตก หมอตั้งข้อสังเกตว่าไม่น่าจะเกิดจากการหกล้มเพียงอย่างเดียว ทางโรงพยาบาลได้ส่งตัวต่อไป หญิงรายนี้มีภูมิลำเนาจากทางภาคอีสาน เมื่อถึงโรงพยาบาลใหญ่ หญิงรายนี้ได้สื่อสารกับเจ้าหน้าที่โดยการเขียนเพราะไม่สามารถพูดได้ปากใส่ท้อหายใจ ได้บอกกับเจ้าหน้าที่ว่า “ถูกสามีกระทำ ซึ่งทำมานานแล้ว และครั้งสุดท้ายโดนกระทำรุนแรงที่สุด แต่เข้าห้องหลายๆ ครั้ง สุดท้ายหญิงรายนี้ขออย่าให้ดำเนินคดีกับสามี เพราะมีลูกด้วยกัน อยากให้สามีเป็นคนดูแลลูกให้” พ่อแม่ฝ่ายหญิงที่มาจากภาคอีสานเจ้าหน้าที่ได้พาไปแจ้งความดำเนินคดี แต่สุดท้ายเมื่อเผาศพลูกสาวเสร็จ ก็ไม่ได้ดำเนินคดีต่อเพราะสงสารหลาน อยากให้หลานอยู่กับพ่อ สุดท้ายก็ต้องปล่อยตัวสามีไป สาเหตุที่สามีได้กระทำความรุนแรงต่อภรรยาได้ขนาดนี้มาจาก “ความหึงหวง” เป็นประเด็นสำคัญ เช่น กรณีฝ่ายภรรยาทำงาน

ธนากรต้องออกไปทำงานนอกบ้าน สามิเป็นผู้ใหญ่บ้านอยู่กับบ้านทุกวัน ภรรยาถูกสามิทำร้ายร่างกายมา สาเหตุของปัญหานั้นมาจากหลายๆ ประการด้วยกัน เช่น หึงหวง ความแตกต่างกันของลักษณะงาน ปัญหาของ สามิภรรยาคนนี้ยังไม่ได้รับการแก้ไข เพราะด้วยความอับอายที่เป็นคนมีหน้ามีตาในสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีแบบเดิมๆ จึงทำให้เก็บปัญหาเอาไว้ คิดไปถึงว่าถ้าฝ่ายสามิถูกจับไป จะไม่มีใครทำงาน รายได้ขาด หายไป ถ้าลูกอยู่ในระบบโรงเรียน ผลจะถึงตัวเด็กโดยตรงอาจโดนเพื่อนล้อ ครูซักถาม

นอกจากนี้พบความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (structural violence) เป็นโครงสร้างที่ทำให้เกิดความได้เปรียบ เสียเปรียบระหว่างผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่า หรือความไม่เท่าเทียมทางเพศ หรือเป็นความรุนแรงที่กลายเป็นเรื่องที่ยอมรับได้เป็นเรื่องที่ถูกต้อง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (cultural violence) เป็นระบบความเชื่อ ที่เป็นตัวแปรสร้างความชอบธรรมให้กับความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เช่น วัฒนธรรมประเพณีชาวล้านนา ผู้หญิงต้องเป็นแม่บ้านดูแลบ้าน บุตร ผู้ชายจะเป็นผู้หาเลี้ยง ผู้หญิงจะต้องเตรียมสารไว้ให้สามิ ซึ่งปัจจุบันในพื้นที่ที่ศึกษาก็ยังคงมี และต้องปฏิบัติอยู่ บางครั้งก่อให้เกิดความรุนแรงได้ เช่น กรณีสามิกลับดึก ซึ่งภรรยา นอนหลับแล้ว ก็ตื่นขึ้นมา มีปากเสียงกัน เพราะภรรยาจะบ่น และมีอารมณ์ ชุนมัวพร้อมจะปะทุ ส่วนสามิดื่มสุรามาด้วยอะอะโวยวายจะให้ภรรยาทำอาหารให้กินในที่สุดต่างฝ่ายไม่ยอม กันนำไปสู่การทะเลาะ และกระทำความรุนแรงในที่สุด (ตบตี)

ทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทำให้จำนวนเหตุการณ์และการรับรู้แตกต่างกัน ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับน้อย ความถี่ที่เกิดขึ้นอยู่ระหว่างร้อยละ 20 – 50 ทั้งนี้เนื่องจากในพื้นที่ตัวอย่างที่ศึกษาเป็นการคัดเลือกจากตำบลที่เป็นศูนย์พัฒนาครอบครัว (ศพค.) ดีเด่น หรือดีมาก จึงทำให้พบเห็นปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีน้อยด้วยเช่นกัน จากตัวอย่าง เหตุการณ์ที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น มีลักษณะความรุนแรงเป็นวัฏจักรที่ส่งผลซึ่งกันและกัน กล่าวคือสถานการณ์ด้านจิตใจจะส่งผลกระทบต่อความรุนแรงด้านร่างกาย ส่วนสถานการณ์ด้านร่างกายก็ส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจเช่นเดียวกัน อาทิเช่น กรณีความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจกับเด็กที่ถูกทอดทิ้งตั้งแต่ยังเป็นทารก เมื่อโตขึ้นมาก็ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้เป็นแม่ อีกทั้งมีครอบครัวและต้องรับภาระในการเลี้ยงดู ส่งผลให้ไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ เช่น รายรับไม่พอกับรายจ่ายส่งผลให้เกิดความเครียดหันมาพึ่งสุรา ทำให้ขาดสติไม่สามารถควบคุมตนเองได้จึงเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว ทำร้ายคนในครอบครัวที่ไม่มีทางสู้ หรือในทางเพศก็เกิดการบังคับข่มขืนใจบุคคลในครอบครัว เป็นต้น

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวในพื้นที่ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12 โดยภาพรวมของกลุ่มเป้าหมายให้ข้อมูลว่าเกิดจาก 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยระดับบุคคล ปัจจัยระดับครอบครัว และปัจจัยภายนอกครอบครัว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ปัจจัยระดับบุคคล

การที่ภายในตัวของแต่ละบุคคลมีอาการบกพร่องทางสมองหรือทางจิต ส่งผลต่อการแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ไม่ปกติในบางรายเป็นพฤติกรรมความรุนแรง ทั้งรุนแรงต่อตัวเอง เช่นการทำร้าย

ร่างกายตัวเอง จนอาจถึงฆ่าตัวตาย และอาจไปกระทำความรุนแรงกับคนในครอบครัวหรือคนรอบข้างได้นอกจากนี้ความรุนแรงที่เกิดจากอารมณ์ชั่ววูบไม่มีสติยับยั้งชั่งใจ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากอาการสมาธิสั้นในวัยเด็ก เมื่อพ่อแม่ว่ากล่าวตักเตือนมักจะโมโหง่ายเข้าทำร้ายพ่อแม่ทั้งทางร่างกาย เช่น ทุบตี เตะ ต่อย และทางจิตใจ เช่น การเถียงกลับ คำทอ โต้แย้งกัน เป็นต้น

ความต้องการที่แตกต่างกันของสมาชิกในครอบครัวอาจเป็นเพียงปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ที่สะสมกันในแต่ละครอบครัวจนลามไปสู่ความขัดแย้งถึงขั้นลงไม้ลงมือใช้ความรุนแรงได้ เช่น ตัวภรรยาชอบเล่นหวยได้ดินจำนวนมาทุกๆ งวด ตัวสามีชอบเที่ยวดื่มสุราเป็นประจำทุกวัน ตัวลูกๆ เองติดเพื่อน ติดร้านเกมส์ ความแตกต่างระหว่างวัย ภายในครอบครัวใหญ่ที่มีคนในหลายช่วงวัยอยู่รวมกัน ทั้งพ่อแม่ลูก รวมทั้งปู่ย่าตายาย ในระหว่างวัยตายายกับหลานนั้นมีระยะห่างในเรื่องค่านิยมที่เริ่มเปลี่ยนแปลงและแตกต่างกัน ทำให้การสื่อสาร การพูดคุย หรือแม้กระทั่งการดำเนินชีวิตที่อาจขัดแย้ง และมีผลกระทบกระเทือนกัน ได้จนถึงขั้นลงไม้ลงมือกันได้ เช่น ยายพูดตักเตือนหลานชายเอาแต่นอน เล่นแต่โทรศัพท์มือถือ ไม่ช่วยเหลืองานบ้าน เป็นต้น แบ่งลักษณะสำคัญได้ ดังนี้

1) ลักษณะส่วนบุคคล เช่น มีความเครียดเรื้อรัง หึงหวง เป็นคนเจ้าชู้ ข่มขู่ แสดงตนเป็นใหญ่ในบ้าน ส่วนภรรยาเป็นคนพูด ก้าวร้าว ส่อเสียด ซ้ำซาก หวาดระแวง มีการเปรียบเทียบสามีตนกับสามีคนอื่น เป็นต้น เหล่านี้จะทำให้ความสามารถในการควบคุมตนเองอยู่ในระดับที่ต่ำ

2) ทักษะชีวิตในการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ขาดทักษะในการระงับความโกรธ ระบายความขัดแย้ง การรับมือความผิดหวัง ความเครียด ปัญหาที่วิกฤติ เช่น สามีเคยมีประวัติพัวพันกับผู้หญิงอื่น ภรรยาจะมีความหวาดระแวง เมื่อสามีกลับบ้านผิดเวลา จะพูดจาส่อเสียดเสมอๆ แม้ว่าสามีจะได้ชี้แจงแล้วก็ตาม ทำให้สามีเกิดอารมณ์โกรธ ฝ่ายภรรยาก็มีอาการขุ่นมัวอยู่แล้วทำให้ต่างฝ่ายปะทุขึ้นมาไปสู่การกระทำความรุนแรง

3) การใช้สารเสพติด เช่น สุรา ซึ่งเป็นปัจจัยกระตุ้นทำให้เกิดความรุนแรงได้ เนื่องจากโดยปกติสามีเป็นคนเงียบ แต่พอดื่มสุราจะพูดจามากขึ้นเพราะมีความในใจซึ่งผู้ที่ดื่มสุรา จะทำให้ความสามารถในการควบคุมตนเอง การยับยั้งตนเองลดลง จึงมีโอกาสกระทำความรุนแรง

4) บุคลิกภาพ เป็นบุคคลที่ขาดความรัก มีความผูกพันกับครอบครัวน้อยจะเกิดครอบครัวแตกแยกและเกิดซ้ำซาก มีบุคลิกภาพก้าวร้าว และขาดการควบคุมตนเอง บุคคลเหล่านี้จะมีพฤติกรรมรุนแรงเมื่อโกรธ ผิดหวังรุนแรง หรือสิ้นหวัง สิ้นหนทาง

5) พฤติกรรมส่วนบุคคล อาทิ การนอกใจคู่ครองของตนรวมถึงลักษณะนิสัยการใช้ จ่ายเกินตัวประกอบกับการกักตุนเงิน จึงมีหนี้สินรุงรังก่อให้เกิดปัญหาความเครียดตามมาได้ในที่สุด ความเห็นแก่ตัวของผู้นำครอบครัว คือ สามี ที่ไม่ช่วยกันทำงานเพื่อให้ครอบครัวมีรายได้ ได้แต่ขอเงินภรรยาไปใช้ในแต่ละวัน เพื่อซื้อสุรามาดื่ม

6) การประทับตราพฤติกรรมของบุคคล (stigmatization) “เป็นการกระทำที่ทำลงไปแล้วไม่ได้รับโอกาสในการแก้ไข” เป็นคำบอกกล่าวของกลุ่มตัวอย่างในการจัดเวทีสนทนากลุ่ม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการกระทำที่เป็นทางลบ เช่น การทุบตี เตะ ต่อยภรรยาเมื่อดื่มสุรา การนอกใจภรรยา เป็นต้น แม้จะมี

การแก้ไขบ้าง แต่บุคคลรอบตัวก็มองว่ายังไม่แก้ไข ซึ่งเป็นการตอกย้ำทำให้ได้รับความกดดันทางลบจึงเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การเกิดความรุนแรงได้

7) เจตคติ ความเชื่อส่วนบุคคลที่ซึมซับ หรือยอมรับว่าผู้ชายเหนือกว่าและมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง โดยมีคำบอกกล่าวว่า “สามีทำตัวเป็นใหญ่ในบ้านคนเดียว” เพราะชายถูกหล่อหลอมให้เรียนรู้ที่จะครอบงำ ควบคุม ไม่ไว้วางใจ ไม่รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ยังได้หล่อหลอมผู้หญิงให้ยอมรับกับการถูกควบคุมอีกด้วย หรือเจตคติที่ว่า “บิดามารดาเป็นเจ้าชีวิตของลูก” โดยบิดามารดาจะควบคุมพฤติกรรมของลูก ให้ลูกเชื่อฟัง ปฏิบัติตามเท่านั้น ความเชื่อบางอย่างส่งเสริมให้ผู้ถูกกระทำเป็นฝ่ายรับผิดชอบ เช่น ผู้ถูกกระทำเป็นฝ่ายยั่วยุ ประพฤติตัวไม่ดี เช่น สามีกลับบ้านผิดเวลา สามีพยายามอธิบายความ แต่ภรรยาก็ยังจู้จี้ ซักถามไม่เชื่อสิ่งที่สามีบอก พูดจาซ้ำซากๆ ทำให้ยั่วยุให้สามีเกิดอารมณ์โกรธ ทะเลาะกัน และนำไปสู่ความรุนแรง ความเชื่อผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบต่อการใช้ความรุนแรง เช่น ความเมาทำให้ควบคุมตนเองไม่ได้ ไม่ได้ตั้งใจกระทำ เช่น ส่วนใหญ่สามีจะดื่มสุรามากกลับบ้าน หาเรื่องทะเลาะตบตีกัน พอสร้างมา หรือหาเมา ก็ตีกัน โดยมีคำพูดว่า “บอหายเมาก็จับปากกัน”

8) การเลี้ยงดูบุตรแบบตามใจ บุตรต้องการสิ่งใดก็จัดหาให้ ทำให้บุตรทุกอย่าง เพราะกลัวบุตรจะลำบากเหมือนกับตน และพยายามให้ในเรื่องที่ตนไม่เคยมีไม่เคยได้รับให้กับลูก ส่งผลให้เด็กไม่รู้จักคุณค่าของสิ่งที่ได้มา ซึ่งเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมที่ไม่ดีในใจของเด็กส่งผลกระทบให้เด็กเอาแต่ใจตนเอง เมื่อต้องการสิ่งใดแล้วไม่ได้ก็แสดงพฤติกรรมไม่ดี ประชดประชันบิดามารดา

9) ภาวะอารมณ์ของมารดาตอนตั้งครรภ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลถึงบุตรในท้องที่คลอดออกมาก เมื่อโตขึ้นแล้วมีนิสัยเป็นคนอารมณ์รุนแรงเอาแต่ใจ

3.2 ปัจจัยระดับครอบครัว

ปัจจัยระดับครอบครัวซึ่งอย่างน้อยประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก หรือครอบครัวขยายที่มีปู่ย่าตายายเพิ่มเข้ามา จากความเห็นของผู้แทนกลุ่มครอบครัวนั้นให้ความคิดเห็นว่า ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวนั้นมีผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู สอนแบบผิดวิธี ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล หรือใช้การทุบตีให้หลาบจำ แต่บ่อยครั้งและเกินกว่าเหตุที่สมควร หรือกระทั่งการที่พ่อแม่ไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดู คอยชี้แนะสั่งสอนสิ่งที่ถูกที่ควร พ่อแม่ที่เข้าข้างลูกในทางที่ผิด ให้ท้ายเมื่อลูกทำผิด กลับมาแทนที่จะสั่งสอน ตักเตือนให้เข้าใจ นอกจากนี้ในบางครอบครัวที่พ่อแม่ต้องไปทำงาน ให้ตายายคอยเลี้ยงดูลูกให้ ตายายเลี้ยงดูหลานแบบตามใจ ในบางครั้งตามไม่ทันกับพฤติกรรมหลานที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจัยระดับครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างครอบครัว การเรียนรู้ ชีวิตความเป็นอยู่ และการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมรอบตัว อาจกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมที่ขาดความปลอดภัยมีอิทธิพลต่อการเกิดความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว ดังนี้

1) ฐานะ รายได้ของครอบครัวไม่เพียงพอกับรายจ่าย เนื่องจากสามีเป็นหลักในการหารายได้แต่เพียงผู้เดียว ประกอบกับสามีชอบดื่มสุราอยู่เป็นนิจ ภาวะหนี้สินของครอบครัว มีการกู้ยืมเงิน ทำให้มีหนี้สินรุงรัง

2) ความไม่พร้อมของการเป็นบิดามารดา ขาดความรู้ และทักษะการเป็นพ่อแม่ที่ดี บทบาทหน้าที่บิดามารดา รวมทั้งการเลี้ยงดูบุตร เช่น สมรสเมื่ออายุน้อย เป็นต้น

3) การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว ขาดการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว หรือขาดทักษะในการสื่อสารที่ระหว่างกัน เช่น มุ่งแต่เอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ปรับตัวเข้าหากัน เป็นต้น

4) การซึมซับพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว หรือกระบวนการขัดเกลากายทางสังคม (Socialization) มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประสบการณ์ในวัยเด็ก กล่าวคือ เด็กเห็นบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูก่อเหตุรุนแรง ทำร้ายทุบตี ใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือยุติปัญหา หรือกรณีบิดามารดากระทำรุนแรงต่อลูกโดยตรง ซึ่งเด็กที่เกิดและเติบโตมาในครอบครัว ลักษณะดังกล่าวนี้ บางรายจะเรียนรู้และซึมซับว่าพฤติกรรมความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ ธรรมดา ยิ่งไปกว่านั้นคือ การยอมรับความรุนแรงโดยดูหมิ่น และเห็นว่าการแก้ไขปัญหาต้องใช้ความรุนแรงเพื่อยุติปัญหาด้วย โดยจะสะท้อนจากคำกล่าวของเด็กและเยาวชนในเวทีสนทนากลุ่มว่า “ที่ป่อกะแม่ยังทำได้ะหยั่งจะทำผองบ่ได้” (พ่อ แม่ ทำเป็นตัวอย่างจึงทำบ้าง)

5) ความสัมพันธ์ในครอบครัว มีลักษณะไม่ค่อยได้พบปะพูดคุย เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนมีภารกิจของตน กลับบ้านคนละเวลา ทำให้มีความห่างเหิน ไม่ค่อยราบรื่น ขาดความอบอุ่น เช่น เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น บุตรต้องการคำแนะนำ คำปรึกษา แต่สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะ บิดามารดาหรือผู้อาวุโสที่เด็กเคารพ ศรัทธาก็ไม่มีเวลาให้ หรือไม่อยู่ บุตรก็มักจะไปหาเพื่อน ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน ส่งผลให้มีโอกาสถูกชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

6) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระบบค่านิยม ความเชื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจและสถานภาพที่แตกต่างกันของบุคคลในครอบครัว สังคม โดยผู้ที่อยู่สถานภาพที่ต่ำกว่าจำต้องยอมจำนนกับผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า เช่น ค่านิยมว่า “สามีเป็นผู้นำและเป็นใหญ่ในบ้านแต่เพียงผู้เดียว” หรือ “สามีเป็นเจ้าของภรรยา” หรือ “บิดามารดาเป็นเจ้าชีวิตของลูก” เป็นต้น

7) เศรษฐกิจของครอบครัว ฐานะทางการเงินหรือสภาพคล่องภายในครอบครัว เช่น ครอบครัวมีอาชีพรับจ้าง ยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอรายจ่าย ทำให้เกิดการทะเลาะกัน ต้องอยู่อย่างลำบาก ทำให้สุขภาพจิตย่ำแย่สะสมเรื้อรัง จนทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงในที่สุด เป็นต้น

8) การใช้เทคโนโลยีในทางที่ผิด เช่น ไลน์ แชทเฟสบุ๊ค โดยไม่สนใจสมาชิกในครอบครัว ไม่มีการสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกัน การทำกิจกรรมร่วมกันน้อยลง ส่งผลให้ความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวลดลงเช่นกัน

3.3 ปัจจัยภายนอกครอบครัว

สิ่งแวดล้อมภายนอกครอบครัวไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายนอก สิ่งยั่วยุที่อยู่ในชุมชน หรือสื่อสารมวลชน สื่อออนไลน์ที่เพิ่มมากขึ้นและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วในปัจจุบันนี้ จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่นั้นสะท้อนภาพถึงอิทธิพลของปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความรุนแรงในเด็กและสตรี ดังนี้

1) ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี มีความเชื่อมโยงเรื่องมิติหญิงชาย เป็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง อำนาจไม่เท่าเทียมกันโดยแสดงออกผ่านสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัว ชุมชน ศาสนา โรงเรียน สื่อ วรรณกรรม ศิลปะ การบันเทิง วัฒนธรรมประเพณี ระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งต้องยอมรับว่าสังคมไทย เป็นสังคมที่มีศูนย์กลางอำนาจเป็นผู้ชายมาตลอด อีกทั้งสังคมยังสร้างเงื่อนไขกำหนดบทบาทและคุณค่าของชาย หญิงไว้แตกต่างกัน ดังปรากฏใน

วัฒนธรรมประเพณีล้านนา (กรณีศึกษาพื้นที่ สสว.10) ซึ่งยังคงพบในพื้นที่ที่ศึกษา อาทิ ในรั้ว หรือบริเวณองค์เจดีย์ เมื่อมีเงาของเจดีย์ทอดผ่านทางที่จะเดิน ก็ห้ามผู้หญิงเดินเหยียบเงาของเจดีย์ จะต้องเดินไปทางอื่น สถานที่ดังกล่าวนี้ทางวัดจะมีป้าย ห้ามผู้หญิงเข้าติดไว้ที่ทางเข้าอุโบสถและบริเวณเจดีย์ การยอมรับผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง เนื่องจากได้ฟังคำสอนจากพระภิกษุ ผู้เฒ่า ผู้แก่คอยอบรมอยู่เสมอว่า “เป็นเพราะมีบุญน้อย จึงได้เกิดมาเป็นหญิงให้สร้างกุศลให้มากๆ และตั้งความปรารถนาขอเกิดเป็นผู้ชายในชาติต่อไปก็คงจะสมหวังในชาติใดชาติหนึ่ง”

อีกทั้งความคาดหวังของสังคม ผู้ชายต้องเป็นทุกอย่าง (Men created and define as a whole) เป็นผู้นำครอบครัว หาเลี้ยงครอบครัว ปกครองดูแลสมาชิก และคู่สมรสเช่นเดียวกับสังคมคาดหวังหญิงต้องเป็นแม่บ้านและรับใช้สามี การบังคับให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมคาดหวัง การนำเสนอข้อมูลเหตุการณ์ที่มีการตอกย้ำความเชื่อความรุนแรงให้ยังคงอยู่ในสังคม เช่น ไม่ควรนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่ว่าผู้ชายเป็นเพศเหนือกว่าผู้หญิง แต่ควรนำเสนอด้วยว่าเหตุการณ์หรือการกระทำในประเด็นความเชื่อดังกล่าวไม่ถูกต้องเช่นไร และจะนำมาซึ่งความเสียหายอย่างไร ผู้คนควรเลิกเชื่อในความคิดดังกล่าว

2) สภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่มีแหล่งมั่วสุม ยั่วยุ ให้เกิดการกระทำที่มีโอกาสเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น เช่น ร้านขายยาที่ขายยาแก้ไอจำนวนมากให้กับเด็กไปใช้ผสมกับน้ำใบกระท่อม เกิดเป็นยาเสพติดชนิดสีคูนร้อย หรือร้านจำหน่ายสุรา ร้านเกมส์ออนไลน์ที่กลายเป็นแหล่งมั่วสุมได้

3) การรับข้อมูลจากสื่อและเข้าถึงสื่อต่างๆ ได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะข้อมูล/ ภาพในทางลบหรือไม่เหมาะสมทำให้ซึมซับได้ง่าย เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนำไปสู่ความรุนแรงได้ สื่ออินเทอร์เน็ตออนไลน์ social network ต่างๆ โปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก ที่เข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว การทะเลาะ ด่าทอกันทางหน้าเฟซบุ๊ก จนถึงขั้นนัดตบทำต่อยกัน แล้วยังถ่ายเป็นคลิปวิดีโอมาลงในเฟซบุ๊กเพื่ออวดกันอีก จนเกิดเป็นการเลียนแบบกันและมีเหตุการณ์ในลักษณะใกล้เคียงกันนี้เกิดขึ้นมาให้เห็นเรื่อยๆ ในที่ต่างๆ กันไป การใช้ไลน์ เฟซบุ๊ก พูดคุยกันทำให้ได้พบเจอกันจนคนแปลกหน้าหลายตาจำนวนมาก จนพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งมากขึ้น ทั้งความสัมพันธ์ในเชิงคู่สาวที่ฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง มีครอบครัวอยู่แล้ว เป็นคู่เป็นภิกกันทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว และยังเป็นช่องทางให้มิจฉาชีพใช้ในการล่อลวงไปเพื่อลวงละเมิดทางเพศ ทรัพย์สินหรืออาจถึงขั้นทำร้ายจนถึงแก่ชีวิต

4) ปัญหาสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ค่าครองชีพสูงขึ้น รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ยกตัวอย่างกรณีศึกษา “สามีเป็นใหญ่ในบ้านเพียงผู้เดียว” และเป็นผู้หารายได้และมีรายได้มากกว่าภรรยาส่วนใหญ่สามีจะเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในบ้านเกือบทั้งหมดรวมทั้งค่าใช้จ่ายของบุตร แม้ภรรยาไม่เพียงพอรายจ่าย สามีก็จะทำงานเพิ่มขึ้น กลับบ้านมืดเวลาบ้างทำให้ภรรยาหวาดระแวง จะหาเรื่องทะเลาะ แม้บางครั้งสามีจะนิ่งเฉย ภรรยาก็จะพูดซ้ำๆ ซากๆ ซึ่งทำให้สามีเกิดอารมณ์โมโห โกรธ จนในที่สุดนำไปสู่การเกิดความรุนแรงขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อบุตรคือบุตรมีการเลียนแบบอย่าง และบุตรมีปัญหาทั้งด้านพฤติกรรมและจิตใจ เช่น หนีออกจากบ้าน หนีไปพึ่งยาเสพติด เป็นต้น

5) การที่เด็กมีพฤติกรรมติดเพื่อน เชื้อพ้องเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ผู้ปกครอง อาจได้รับการชักชวนไปในทางที่ไม่ดี ชักชวนกันลองยาเสพติด ตั้งกลุ่มลักขโมย หรือแข่งรถจักรยานยนต์ก่อความรำคาญเด็กในกลุ่มนี้มักจะดื้อกับทางบ้านจนเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวขึ้นได้

สรุปได้ว่าการเกิดปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเด็กและสตรีนั้น มีปัจจัยมาจากการได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมในชุมชน มีสิ่งยั่วยวน เช่น ร้านเกมส์ ร้านสุรา รวมถึงการเสพสื่อที่รุนแรง การติดสื่อเทคโนโลยี การมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ความไม่เท่าเทียมกันของสถานภาพ และบทบาท ชาย - หญิง โดยมีทัศนคติของสังคมที่เชื่อว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว ระบบความเชื่อ “ชายเป็นใหญ่” หรือ “ภรรยา เป็นสมบัติของสามี” เป็นต้น และด้านเศรษฐกิจที่ทุกครอบครัวมักจะมุ่งเน้นในเรื่องการทำมาหาเงิน ด้านสังคมที่วิถีชีวิตที่ทำให้ครอบครัวจำเป็นต้องอยู่นอกบ้านและห่างกันมากขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลไว้ ได้แก่ **ปัจจัยทางด้านอารมณ์** เป็นปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากความโกรธ ความโมโห การทะเลาะ การโต้เถียงกัน จนกระทั่งเกิดการบันดาลโทสะ โดยการตอบโต้ทำร้ายร่างกายอีกฝ่ายจนได้รับบาดเจ็บ โดยสาเหตุที่เกิดขึ้นอาจมาจากการขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ ขาดการยับยั้งชั่งใจ และขาดความอดทนต่อปัญหาหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวเป็นเหตุให้เกิดการกระทำรุนแรงขึ้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจเพิ่มโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรงซ้ำได้อีก **ปัจจัยด้านสติและความคิด** เป็นลักษณะที่อาจเกิดขึ้นจากบุคคลในครอบครัวที่มีปัญหาหรืออาการทางจิตใจ เช่น อาการซึมเศร้า อาการเจ็บป่วยเรื้อรัง และการขาดกำลังใจจากบุคคลในครอบครัว ตลอดจนการรักษาดูแลที่ถูกต้อง สืบเนื่องจากสภาพร่างกายย่ำแย่ก็อาจส่งผลให้สุขภาพจิตใจนั้นแย่ตามไปด้วย จึงเป็นเหตุให้อาจจะกระทำการระบายออกโดยผิดวิธี ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวขึ้นได้ และ**ปัจจัยภายนอกและโครงสร้างทางสังคม** เช่น ความเครียดจากปัญหาต่างๆ การใช้สารเสพติด รวมถึงการไม่สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้โดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งเกิดจากทุนทางสังคมที่ไม่เข้มแข็งพอที่จะแทรกแซงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้

4. วิธีการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหความรุนแรงในเด็กและสตรี

ผลการศึกษาวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหความรุนแรงในเด็กและสตรี แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ระดับการป้องกันความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว และวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหความรุนแรงในเด็กและสตรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ระดับการป้องกันความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว

ลักษณะภูมิคุ้มกันความรุนแรงในครอบครัว เกิดจากปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน เช่น การอบรม ดูแล สั่งสอน บุตรหลานให้เป็นคนดี รวมถึงการทำกิจกรรมรวมกันในครอบครัวและชุมชน เพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชน อันเป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์ปัญหาความรุนแรง นอกจากนี้การมอบความรักและการเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในครอบครัว ก็ยังสามารถช่วยให้ครอบครัวอบอุ่นและช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเพื่อต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกครอบครัวได้เป็นอย่างดี จากการจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อยในพื้นที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 พบว่าลักษณะการป้องกันความรุนแรงในเด็กและสตรีในครอบครัว สรุปได้ว่ามีแนวทางการป้องกันความรุนแรงในเด็กและสตรี 3 ระดับ ดังนี้

4.1.1 ระดับบุคคล (ตนเอง)

ในระดับตัวบุคคลนั้น การที่จะป้องกันความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นแบ่งเป็นสองส่วนคือ *ส่วนที่หนึ่ง* เป็นผู้กระทำความรุนแรง การที่จะป้องกันความรุนแรงนั้น ผู้กระทำต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจ มีสติอยู่เสมอ หมั่นไปปฏิบัติธรรมฝึกฝนจิตใจบ้างเมื่อมีโอกาส และ *ส่วนที่สอง* ผู้ถูกระทำ ให้หลีกเลี่ยงเหตุการณ์ที่จะก่อให้เกิดความรุนแรง แก้ไขปัญหานั้นๆ โดยใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตนให้มีจิตใจแข็งแรง มีสติในการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะต้องสามารถเผชิญต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างไม่เป็นเหยื่อของอารมณ์ เมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงขึ้นกับตนเองต้องไม่อายที่จะปรึกษาผู้อื่น เพื่อให้ได้รับการแก้ไขปัญหานั้นๆ ที่ถูกต้อง และมีที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหา

2) ผู้นำครอบครัว ได้แก่ บิดามารดา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสมาชิกในครอบครัว โดยการดูแลเอาใจใส่ทุกซอกทุกซอ มีความเอื้ออาทรต่อสมาชิกครอบครัว รักครอบครัว ไม่ดื่มสุรา สูบบุหรี่ เล่นการพนัน ประหยัดอดออม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน

3) สมาชิกทุกคนต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระในกิจกรรมของครอบครัว อธิบายเรื่องบทบาทหน้าที่ Function

4) เมื่อเหตุการณ์จะนำไปสู่การกระทำความรุนแรง ใช้เทคนิค 3 น นิ่ง นอน นี

- นิ่ง หมายถึง การกระทำที่ไม่ได้ตอบ

- นอน และ นี เป็นการแยกตัวออกจากเหตุการณ์ในขณะนั้น โดยแยกตัวไปนอน และหนีไปอยู่ตรงจุดอื่น ทำให้เหตุการณ์ไม่ลุกลาม

5) การส่งเสริมให้สมาชิกได้เรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ผ่านการประพฤติปฏิบัติของผู้นำครอบครัวที่ดี หรือสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น

6) เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวท่านใดท่านหนึ่ง สมาชิกทุกคนต้องเอื้ออาทรและให้คำปรึกษา แนะนำ โดยสมาชิกผู้นั้นต้องไม่เก็บปัญหานั้นไว้ และนำเรื่องดังกล่าวไปปรึกษากับสมาชิกในครอบครัวเสมอ จะทำให้ปัญหาคือคลายก่อนจะลุกลาม

4.1.2 ระดับครอบครัว

ครอบครัวให้ความรักและความสำคัญกับครอบครัว ช่วยกันสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับบุคลากรในครอบครัว มีกิจกรรมทำร่วมกันในครอบครัว เช่น หาเวลาทานข้าวด้วยกัน เล่นกีฬาด้วยกัน หลีกเลี่ยงการสร้างคามกดดันภายในครอบครัว ไม่ใช้อารมณ์ในการแก้ไขปัญหา ควรใช้เหตุผลหันหน้าเข้าหากัน พูดคุยกันและควรยอมรับความคิดเห็นของบุคคลในครอบครัว การมีสติ มีความอดทน มีจิตใจที่หนักแน่น การให้อภัยซึ่งกันและกัน การส่งเสริมให้มีงานทำช่วยกันสร้างรายได้ และลดรายจ่ายให้กับครอบครัว ความรับผิดชอบในครอบครัว ความเชื่อใจกันของคู่สามีภรรยา สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในครอบครัว ลดปัญหาการทะเลาะที่จะเกิดขึ้นในครอบครัว ลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตัวเด็กเอง ให้ทุกครอบครัวมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยมีวิธีการป้องกันความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวระดับสังคม ดังนี้

1) การปรับพฤติกรรม/เจตคติของสมาชิกในครอบครัวที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท และความรุนแรงในที่สุด โดยมีความสมานฉันท์ ประองดองรักใคร่ เอื้ออาทรต่อกัน รวมถึง

การสื่อสารทั้งสองทางด้วยภาษากายและใจ ที่นุ่มนวลมีกิจกรรมร่วมกันอยู่เป็นนิจ เช่น กำหนดวันครอบครัว ของครอบครัวตนเองสัปดาห์ละ 1 วัน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปเที่ยวด้วยกัน จากความคิดเห็นในพื้นที่ได้ ลักษณะการป้องกันความรุนแรง 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1) การสื่อสารพูดคุยกันของคนในครอบครัวให้มากขึ้น การสื่อสารพูดคุยกันในหมู่ญาติพี่น้องสร้างความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นเหมือนครอบครัวสมัยก่อนที่อยู่รวมกันเป็น ครอบครัวใหญ่ มีช่วงเวลาที่มาพูดคุยให้คำชี้แนะปรึกษาหารือกัน การใช้สติความอดทน อดกลั้น ค่อยๆ พูด ค่อยๆ ค่อยๆ ใช้สติในการแก้ปัญหา เมื่อมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นให้ตั้งสติให้ได้อย่างรวดเร็ว แต่เมื่อได้รับ กระทำ ความรุนแรงจนหนักขึ้น ให้รีบแจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่าปล่อยไว้จนเป็นอันตราย การระงับเหตุ หลังจากเกิดเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทกันนั้นเพื่อให้เหตุการณ์ผ่านพ้นไปสักระยะ ให้อารมณ์ของคู่กรณีเย็นลง ก่อน แล้วค่อยหันหน้ามาพูดคุยกัน โดยก่อนพูดคุยกันให้มีข้อตกลงร่วมกัน ตกลงที่จะรับฟังความคิดเห็นของกัน และกัน จนถึงการตกลงที่จะหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน แต่เมื่อเหตุการณ์มาถึงที่สุดแล้วก็ไม่สามารถ แก้ปัญหาได้ ให้รู้จักปล่อยวางกับเหตุการณ์ เช่น การคิดว่ากรรมใครกรรมมัน ตามแต่เหตุปัจจัยที่เคยร่วมทำกัน มาก่อน

1.2) การทำกิจกรรมแบบพร้อมหน้าพร้อมตากันในครอบครัวเพื่อ สานสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เช่น การออกไปเที่ยวนอกสถานที่ โดยนำอาหารไปรับประทานร่วมกันเป็นการ สร้างกิจกรรมให้กับครอบครัว หรือการไปพบปะทานข้าวกับหมู่ญาติด้วยกันในโอกาสพิเศษ เช่น ในเดือน รอมฎอน หรือในประเพณีท้องถิ่น ควรมีข้อตกลงในบ้านว่าในตอนรับประทานอาหารร่วมกันไม่ควรเล่น โทรศัพท์ หรือใช้โทรศัพท์โดยไม่จำเป็น เพราะจะทำให้เสียบรรยากาศในการรับประทานอาหารแทนที่จะได้ แลกเปลี่ยนสอบถามสารทุกข์สุกดิบพูดคุยกัน

2) ปัญหาความไม่รับผิดชอบตามหน้าที่ของแต่ละคน เช่น พ่อบ้านไม่ทำ หน้าที่พ่อบ้านที่ดี ไม่มีงานทำที่เป็นอาชีพหลัก ทำให้ภายในครอบครัวรายได้ไม่เพียงพอจ่าย ส่งผลต่อ สภาพความเป็นอยู่ สภาพจิตใจของคนในครอบครัว เป็นสาเหตุหนึ่งที่จะทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งถึงขั้นใช้ ความรุนแรงทั้งด้วยถ้อยคำวาจา ทำร้ายทุบตีใช้กำลัง ครอบครัวต้องทำหน้าที่ของตนในบริบทสังคมที่มีศีลธรรม จริยธรรมสูง และมีความสัมพันธ์กันมากที่สุด โดยกล่อมเกลางานจริยธรรม คุณธรรมให้สมาชิกในครอบครัว ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว เสริมสร้างความเข้าใจเรื่อง “หน้าที่” ของตนเองในครอบครัว สาน สายใยรักและความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นที่พึ่งทางใจและความผูกพันในครอบครัว เป็น โรงเรียนสำหรับฝึกฝนให้สมาชิกมีทักษะในการอยู่ในสังคม แก้ไขปัญหาของสมาชิกครอบครัว ฟื้นฟูความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรภายในครอบครัว รวมถึงการกล่อมเกลาสเสริมสร้างประชาธิปไตย

3) การให้ความรู้ลูกหลาน เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการ ตั้งครรภ์เมื่อพร้อม รวมถึงความรุนแรงในครอบครัว การใส่ใจบุคคลในครอบครัว การคอยอบรมสั่งสอนบอก เรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ความโอ้อวดอหังการ การเตรียมความพร้อมให้ผู้ที่จะสมรส มีการวางแผนการดำเนิน ชีวิตครอบครัว รวมทั้งเด็กเล็กที่จะไปโรงเรียน เพื่อเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ก่อให้เกิดความสงบสุขที่อยู่ ร่วมกันในสังคม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตร ให้ใช้เหตุผลในการเลี้ยงดูให้มากขึ้น ไม่เลี้ยงดูแบบ ตามใจ เพราะจะทำให้เด็กไม่รู้คุณค่าของสิ่งของที่ได้รับ

4) การสร้างเครือข่ายครอบครัวเพื่อเฝ้าระวังและสอดส่องพฤติกรรมของคนในชุมชน

5) การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและความเข้มแข็งของครอบครัว

6) ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารทางบวก เช่น การส่งไลน์ในการสื่อสารเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า การส่งสนทนากลุ่มในการใช้สื่อโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ social network ต่างๆ สอนให้แบ่งเวลาการใช้งาน คอยติดตามตรวจสอบการใช้งานที่อาจเข้าถึงกลุ่มเสี่ยง หรือกระทั่งหยุดระงับการใช้งานในส่วนที่จะทำให้เกิดอันตราย คอยซักถามถึงความเป็นมาเป็นไปของการใช้งานสื่อต่างๆ

4.1.3 ระดับชุมชน

ผู้นำชุมชน หน่วยงาน และเครือข่ายในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหา เช่น ผู้นำทางศาสนาช่วยเหลือไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัวได้ ในชุมชนมุสลิมมีโต๊ะอิหม่ามที่เป็นผู้นำทางศาสนาคอยชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาให้กับผู้ที่มีปัญหาเข้าไปปรึกษาได้ หรือในชุมชนชาวพุทธเมื่อมีเรื่องราวไม่สบายใจก็สามารถเข้าวัดไปปฏิบัติธรรมหรือศึกษาธรรมะเพื่อให้รู้ถึงสาเหตุและวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ชุมชนจัดทำแผนพัฒนาเกี่ยวกับครอบครัว และปฏิบัติตามแผน เพื่อนำไปสู่ครอบครัวอบอุ่นในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนงบประมาณและจัดทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดเวทีสมัชชาครอบครัวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินการเรื่องความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว สนับสนุนให้ อปท.จัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมครอบครัวต้นแบบอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนชุมชนและเทศบาลร่วมกันในการพัฒนาสวัสดิการครอบครัวเพื่อคุณภาพชีวิตครอบครัว เช่น กองทุนสวัสดิการครอบครัว เป็นต้น

2) ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนควรให้ความรู้ และสร้างตระหนักว่า “เรื่องความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวเป็นเรื่องของทุกคน” เพื่อกระตุ้นให้ทุกคนร่วมมือในการเฝ้าระวังและช่วยเหลือเมื่อเกิดความรุนแรงขึ้น ชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โรงพยาบาล โรงเรียน จัดอบรมให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา เช่น ผู้นำชุมชน เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ประธานผู้สูงอายุ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เทศบาลตำบลหนองผึ้งเป็นศูนย์กลางให้บริการความรู้เรื่องสิทธิเด็ก สิทธิสตรี และสิทธิมนุษยชน เป็นประจำสม่ำเสมอ การที่ชุมชนมีระบบให้คำปรึกษาแนะนำ ให้การช่วยเหลือ พยายามนำผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงเข้ามาร่วมกิจกรรมบ่อยๆ เพื่อให้ดูดซับสิ่งที่ดีๆ พร้อมทั้งมีผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้ หรือการสร้างผู้นำในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง การสร้างหรือส่งเสริมครอบครัวตัวอย่างในชุมชน พร้อมปลูกฝังค่านิยมที่ดีๆ ให้กับบุคคลอื่นในครอบครัวและชุมชนต่อไป การอบรมให้ความรู้บุคลากรในชุมชน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น ว่าส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชนอย่างไร เพื่อให้เกิดความตระหนักต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยมีหน่วยงานเข้ามาช่วยอบรมให้ความรู้ และหน่วยงาน อปท. รับช่วงต่อเพื่อการดำเนินงานในชุมชน

3) ชุมชนต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนของตัวบุคคล ของครอบครัว เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงานแก้ไข้ปัญหา ชุมชนถือเป็นอันดับแรกในการช่วยเหลือกันแก้ไข้ปัญหาซึ่งชุมชนต้องร่วมกัน และมีกระบวนการในการช่วยเหลือที่ชัดเจน เป็นขั้นเป็นตอน และคอยช่วยกันสอดส่องดูแล และแจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเมื่อเกิดเหตุในพื้นที่ ดังนั้นชุมชนควรจัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องของครอบครัว โดยเฉพาะข้อมูลความรุนแรงต่อเด็กและสตรีอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาวางแผนการดำเนินงาน หรือทำ Family watch

4) การดำเนินงานของทั้งเจ้าหน้าที่จากภายนอกชุมชน อบท. แกนนำต่างๆ ที่ทำงานในพื้นที่อย่าดูแค่ปัญหาเดียว เพราะปัญหาแต่ละปัญหาจะเชื่อมโยงกัน หน่วยงานที่แก้ไข้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ต้องมีการแก้ไข้ปัญหาให้ชัดเจน มีการติดตามประเมินผลการแก้ไข้ปัญหา เพื่อตรวจสอบว่าสามารถแก้ไข้ปัญหาได้หรือไม่ ถ้าแก้ไข้ไม่ได้เพราะอะไร การสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน ครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว โดยมีการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมว่ากิจกรรมที่ดำเนินงานนั้น ประสบผลสำเร็จหรือไม่อย่างไร มีปัจจัยหรือปัญหาอุปสรรคใดหรือไม่ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข้ในการดำเนินกิจกรรม ต่อไป

5) พัฒนาศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ให้มีความเข้มแข็งพร้อมที่จะดำเนินการอย่างจริงจัง เน้นไปที่การพัฒนาครอบครัวเสี่ยงด้วยกิจกรรมปรับความเข้าใจ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้ให้คำปรึกษา ผู้อาวุโส ครอบครัวแกนนำ สื่อสารไปยังชุมชนด้วยสื่อรณรงค์ผ่านหอกระจายข่าว สื่อบุคคลผ่าน อสม . อพม. เป็นต้น การให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ก่อน เพื่อให้การดำเนินงานในการช่วยเหลือที่สมบูรณ์ หรืออาจเป็นกลุ่มญาติและคนใกล้ชิดดำเนินการช่วยเหลือในขั้นต้น และค่อยๆ ขยายให้ครอบคลุมผู้ที่มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชน

6) จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษา ยกตัวอย่าง “ศูนย์บริการร่วมเป็นมิตร” ตั้งอยู่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองผึ่ง สามารถโทรศัพท์ปรึกษาได้

7) โรงเรียน สถาบันการศึกษา จัดทำโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยครูจะดูแลสิทธิและโอกาสขั้นพื้นฐานของนักเรียน สำนวติดตามนักเรียนเป็นรายบุคคล คัดกรองนักเรียนรายบุคคล ส่งเสริม ป้องกัน แก้ไข พัฒนาโดยการเยี่ยมบ้านนักเรียน การประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง จัดอบรมพัฒนาคูแนะแนวและผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ตัวอย่างกรณีศึกษาในพื้นที่ สสว.11 โรงเรียนในชุมชนได้เสนอลักษณะการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว จากงานชุมชนสัมพันธ์ทั้งการเรียกผู้ปกครองมาประชุมผู้ปกครองประจำปี การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการเรียนการสอน และเป็นการขอความร่วมมือในการช่วยดูแลตัวเด็กในเรื่องการเรียนและเรื่องพฤติกรรมการปฏิบัติตัว นอกจากนี้ยังมีการลงเยี่ยมบ้านของนักเรียนในช่วงปิดภาคเรียนถือเป็นการไปเยี่ยมผู้ปกครอง สภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน ได้มีการพูดคุยกับคนในครอบครัวและเพื่อนบ้านรอบข้างอีกด้วย หากพบกับสิ่งผิดสังเกตที่จะนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ทางโรงเรียนก็จะได้มีแนวทางในการป้องกันในส่วนที่โรงเรียนสามารถทำได้ก่อน และยังมีกระบวนการคุ้มครองสิทธิเด็กนักเรียนอีกทาง การช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจน ให้เงินเรียนฟรี หรือให้เป็นชุดนักเรียน หนังสือ อุปกรณ์การศึกษา เป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายใน

ครัวเรือนของผู้ปกครอง ซึ่งปัญหารายได้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนนี้ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่นำมาสู่ความรุนแรงในครอบครัว

8) การรณรงค์สร้างชุมชนไร้สิ่งเสพติด (สุรา เหล้าการพนัน) ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี โดยผ่านวัฒนธรรมประเพณี ศาสนา กิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน เช่น งานศพ งานมงคลสมรส งานบวช เป็นต้น หรือมีการประกวดต้นแบบแต่ละตำบลเพื่อเป็นตำบลไร้สิ่งเสพติด โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ยกตัวอย่างโรงพยาบาลส่งเสริมตำบลได้เสนอลักษณะการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว โดยการให้ความรู้ ให้ปรึกษาทั้งด้านสุขภาพทางร่างกายและสุขภาพทางจิตใจเป็นรายๆ ไป เมื่อเข้ามารับการรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมตำบล และยังมีงานเชิงรุกเป็นการไปติดตามเยี่ยมบ้านร่วมกับ อสม. และยังมีการจัดในรูปแบบของโครงการกิจกรรมต่างๆ เช่น โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว กิจกรรมรณรงค์ยุติความรุนแรง ซึ่งเป็นความร่วมมือกันของหน่วยงานในกระทรวงต่างๆ

9) อาสาสมัครในชุมชน เช่น อสม. อพม. ช่วยสอดส่องดูแลสถานการณ์ในพื้นที่ชุมชนของตน คอยบันทึกเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในพื้นที่ และประสานส่งต่อให้กับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาต่อไป และ อสม. อพม. มีหน้าที่การป้อนใจให้กำลังใจกับผู้ผ่านเรื่องราวความรุนแรงในครอบครัวมา ให้เขาเข้มแข็งสามารถกลับไปอยู่ในครอบครัวได้อย่างปกติสุข

10) การดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชน เพราะในชุมชนอาจมีสถานอภัยมุขหรือสถานที่สุ่มเสี่ยงต่างๆ เช่น ร้านขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้านเกมส์อินเทอร์เน็ต แหล่งการพนันหรือยาเสพติด ซึ่งชุมชนสามารถช่วยสอดส่อง ควบคุม และดูแลได้โดยการรณรงค์ไม่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือหากพบเด็กและเยาวชนมั่วสุมเล่นการพนันหรือเสพยาเสพติด ควรแจ้งทางเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเข้ามาตรวจสอบ รวมถึงการกำหนดเวลาในการเปิด - ปิดร้านเกมส์อินเทอร์เน็ต และระบุอายุของเด็กและเยาวชนที่สามารถเข้าใช้บริการได้

4.1.4 ระดับสังคม

การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมให้กับบุคคลในชุมชน โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง เสริมสร้างความสมัครสมานสามัคคีปรองดองกันในชุมชนผ่านโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลตลาด ในบางโครงการ กิจกรรมก็จะมีหน่วยงานภาคเอกชนที่ให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมด้วย นอกจากนั้นแล้วบุคคลในชุมชนที่เป็นผู้นำในระดับต่างๆ ต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนในชุมชน รวมถึงให้คำปรึกษาแนะนำเสริมสร้างให้บุคคลในชุมชนรู้จักหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยการเริ่มต้นพัฒนาจากจุดเล็กๆ ที่ตัวบุคคลและค่อยๆ ขยายวงกว้างออกไปในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม ถือเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่บุคคลที่อยู่ร่วมกันในชุมชนเพื่อช่วยลดปัญหาความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งสรุปการป้องกันความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวระดับสังคม ได้ดังนี้

1) การจัดให้มีหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่อง “ครอบครัว” เช่น การเตรียมความพร้อมหญิง ชายที่จะสมรสและใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน โดยให้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมต้น จนถึงชั้นมหาวิทยาลัย

2) การสร้างเครือข่ายครอบครัวระดับประเทศเพื่อรณรงค์เรื่อง “ประเด็นความรุนแรง” เป็นของทุกคนที่ต้องตระหนัก ป้องกัน สร้างภูมิคุ้มกัน ไม่ให้เกิดขึ้น รวมทั้งช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้น

3) การจัดทำองค์ความรู้เรื่อง “ครอบครัว” โดยเฉพาะกระบวนการขับเคลื่อนครอบครัวภายใต้ภาพเชิงซ้อนที่บ่งบอกว่า “ครอบครัวมีลักษณะเป็นพหุลักษณะหรือพหุมิติ” เป็นหน่วยที่ต้องการความรู้ในการจัดการที่หลากหลายเพื่อเข้าใจความแตกต่างของประเด็นต่างๆ ภายใต้สถานการณ์ที่ผันแปรและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงมีความจำเป็นต้องใช้ชุดความรู้เฉพาะที่เข้าใจและสอดคล้องกับความแตกต่างของครอบครัวเหล่านี้ ตัวอย่างการให้ความรู้แก่บุคลากรในชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี เช่น การรับทราบหน้าที่ในการช่วยเหลือ หรือรู้ขั้นตอนในการให้ความช่วยเหลือ เป็นลักษณะของการคุ้มครองสิทธิ ป้องกันมิให้มีการละเมิดสิทธิเด็กและสิทธิสตรี การใช้สื่อเทคโนโลยีในการสื่อสารควรที่จะต้องใช้อย่างถูกวิธี และไม่นำไปใช้ในทางที่ผิด เพราะปัจจุบันสื่อและเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ช่วยๆ ที่อาจทำให้เกิดการกระทำความรุนแรงด้านต่างๆ ได้ การส่งเสริมด้านอาชีพ การจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อลดรายจ่าย การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของบุคคลในครอบครัว เช่น หลักสูตรพ่อแม่ การเลี้ยงดูบุตร และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

4) การสร้างระบบติดตามการช่วยเหลือต่อเนื่องเพื่อให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ต่อไปได้ ส่วนในระบบสาธารณสุข อาจเจอเจ้าหน้าที่ที่ไม่เข้าใจปัญหา ไม่ได้ใช้หลักจิตวิทยาในการดูแลผู้ถูกกระทำ ในจังหวัดภูเก็ตมีโรงพยาบาลวชิระภูเก็ตที่มี “ศูนย์พึ่งได้” ทำงานร่วมกับห้องฉุกเฉินของโรงพยาบาลอย่างเต็มรูปแบบ ส่วนในโรงพยาบาลชุมชนนั้นการป้องกันความปลอดภัยหรือผลกระทบทางจิตใจของผู้ถูกกระทำยังไม่เต็มรูปแบบนัก ยกตัวอย่าง กรณีศึกษาเด็กหญิงถูกพ่อข่มขืนในพื้นที่อำเภอหนึ่ง ได้นำเด็กมาโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในช่วงเวลาตีหนึ่งถึงตีสอง เจ้าหน้าที่อยู่ในห้องฉุกเฉินกับเด็กตลอด แต่ด้วยงานที่มากและยุ่งวุ่นวายภายในห้อง เจ้าหน้าที่พยาบาลจึงให้ออกไปรอด้านนอก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่อยากจะเกิดขึ้นเลย คือมีคนที่รู้จักเด็กหญิงและเดินเข้ามาทัก จนเจ้าหน้าที่ต้องกันตัวออกห่าง กลัวว่าจะมีผลกระทบจิตใจเด็กซ้ำเติมลงไปอีก ในกรณีเคสความรุนแรงนั้นนอกจากความปลอดภัยในตัวเด็กแล้ว ความปลอดภัยในตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานก็สำคัญด้วยเช่นกัน เพราะผู้กระทำหรือก่อเหตุนั้นอาจยังมีอารมณ์รุนแรงอยู่ หรือกลับมาแค้นเจ้าหน้าที่แทนได้

5) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ทั้งทางกายภาพ และทางสังคม เพื่อให้ทุกพื้นที่ทุกแห่งสร้างความมั่นใจ ว่าปลอดภัยแก่สตรีและเด็ก

6) การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

7) การสร้างระบบเฝ้าระวังเตือนภัยในชุมชนสำหรับครอบครัว สตรี เด็กที่เป็นกลุ่มเสี่ยงโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

สรุปจากที่กล่าวมาได้ว่า ผู้ที่มีบทบาทในการป้องกันความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัวควรมีทุกระดับ ยกตัวอย่างคือ ระดับบุคคลเอง เช่น การไม่โต้เถียงของสามีที่กินเหล้าแล้วถูกภรรยาว่ากล่าว เพราะรู้ตัวว่าทำผิด หรือสามีไม่มีพฤติกรรมเจ้าชู้และชอบดื่มเหล้าจนเมาแต่ภรรยาก็ไม่ต่อว่า เพราะเมื่อหายเมาก็กลับมาเป็นปกติ เป็นต้น รวมทั้งระดับครอบครัว สมาชิกในครอบครัวเข้ามาระงับความรุนแรงที่เกิดขึ้น เช่น แม่เข้ามาห้ามพ่อที่ต่อว่าลูก ญาติเข้ามาห้ามป้าการทะเลาะกันของคู่สามีภรรยา เป็นต้น

นอกจากนี้ *ระดับชุมชน และระดับสังคม* โดยที่ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่เป็นที่เคารพในชุมชนสามารถมีบทบาทสำคัญในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวได้ เช่น ผู้ใหญ่บ้านเข้ามาระงับกรณีมีการทะเลาะของคู่สามีภรรยา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้นำในชุมชนจะแสดงบทบาทโดยตรงในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวจากเหตุการณ์ได้แล้ว ยังสามารถจัดกิจกรรมในการส่งเสริมและสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวได้อีกทางหนึ่งด้วย จะเห็นได้จากข้อเสนอแนะวิธีการต่างๆ เช่น การให้การศึกษา การอบรม การแนะนำ และการเลี้ยงดูบุตรหลาน การพบปะสังสรรค์ ปกปักรักษาหรือและการสร้างความอบอุ่นในครอบครัว เป็นต้น ทั้งนี้สรุปได้ว่า การแสดงบทบาทของตนเองไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับผู้นำชุมชน และระดับสังคม สามารถช่วยป้องกันความรุนแรงในครอบครัวได้ ดังนั้นทุกระดับต้องช่วยกันป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามบริบทและบทบาทของตนเอง

4.2 วิธีการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหความรุนแรงในเด็กและสตรี

4.2.1 กระบวนการส่งเสริม ป้องกัน (ภาวะเสี่ยง ป้องกันไม่ให้เกิด)

1) สร้างระบบฐานข้อมูลความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนโดยชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ต้องเป็นศูนย์ข้อมูลความรุนแรงระดับพื้นที่ หากเชื่อมโยงกับจังหวัดได้จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงาน การป้องกันแก้ไข ช่วยเหลือ จัดสวัสดิการ และการเฝ้าระวัง

2) จัดการศึกษาในรูปแบบทั้งในและนอกระบบโรงเรียนรวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัยที่เหมาะสม และอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้ประชาชนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ จริยธรรม และคุณธรรม รวมทั้งเจตคติที่ดีในการดำเนินชีวิตครอบครัวที่ผาสุก พึ่งพาตนเองได้ ตระหนักรู้บทบาทชายหญิงให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีค่านิยมความเป็นครอบครัวและจริยธรรมทางเพศ รวมถึงสร้างวิถีประชาธิปไตยในบ้าน

3) จัดกลุ่มให้คำปรึกษา “เพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อบริการแนะแนวช่วยเหลือเพื่อนที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยง หรือช่วยเหลือเมื่อมีเหตุการณ์ รวมทั้งเฝ้าระวังโดยใช้หลักทางศาสนาในการแก้ไขปัญหความรุนแรงในพื้นที่ ซึ่งแล้วแต่บริบทของพื้นที่นั้น หรือหน่วยงานภาครัฐมีส่วนเข้าไปเสริมสร้างอาชีพในชุมชน เพื่อเสริมด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน

4) กิจกรรมค่ายครอบครัวโดยศูนย์พัฒนาสังคม เป็นกิจกรรมที่ได้รับการตอบรับจากชุมชนเป็นอย่างดี แต่การดำเนินโครงการไม่ต่อเนื่องจากปัญหาบางประการ ควรมีการจัดกิจกรรมประเภทนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้พร้อมบริการทั้งด้านวิชาการ การช่วยเหลือ การคุ้มครองและการเฝ้าระวัง หรือการออกหน่วยเยี่ยมบ้าน โดยหน่วยงานในลักษณะการบูรณาการร่วมกันของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาพื้นที่ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นมากขึ้น จัดกิจกรรมที่สามารถละลายพฤติกรรมให้ครอบครัวมีความเข้าใจมากขึ้น เช่น การพาลูกหลานเข้าวัดเป็นกิจกรรมที่ดี เห็นผลจากการดำเนินงานตามกิจกรรมที่ผ่านมา ทำให้เด็ก เยาวชน หันเข้าวัดมากขึ้น

5) ส่งเสริมให้มีครอบครัวต้นแบบ “ลดเพื่อเพิ่ม” คือ ลดการทะเลาะกัน ลดการมีปากเสียงกัน เพิ่มความเป็นครอบครัว เพิ่มความรักเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการปลูกฝังการมี

ครอบครัวที่ดีให้กับเด็กตั้งแต่วัยเยาว์ และให้มีทัศนคติที่ดีในการครองเรือนเป็นการเตรียมความพร้อมในการสร้างรากฐานครอบครัวที่ดี พร้อมทั้งสร้างมุมมองวิถีชีวิตที่ถูกต้องให้คนในครอบครัว ได้ช่วยกันสร้างครอบครัวที่เข้มแข็ง ส่งเสริมให้ครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ครอบครัว ซึ่งส่งผลให้มีความรักความเข้าใจกัน เช่น การกินข้าวร่วมกัน การร้องเพลงด้วยกัน การให้ความสำคัญกับวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเด็ก วันพ่อ

6) ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบบทบาทชุมชน รู้จักการให้ความช่วยเหลือ จนส่งผลให้สามารถให้การช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุความรุนแรงได้อย่างถูกต้อง การดำเนินงานผ่านกิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยการสร้างทีมงานที่มีความตระหนักในการให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ที่รับรู้ปัญหาเป็นอย่างดี แต่ถ้าปัญหาอยู่ในชุมชนไม่มีการบอกกล่าวกับภายนอก ปัญหาก็ไม่สามารถแก้ไขได้ ต้องหาคนภายนอกมาช่วยเหลือก่อนที่ปัญหาจะเกิดซ้ำซ้อน

จากที่กล่าวไว้ข้างต้น เป็นการหากระบวนการส่งเสริม ป้องกันในระดับกว้าง ทั้งนี้มีกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันที่ละเอียดลงในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ดังนี้

(1) การสร้างภูมิคุ้มกันระดับครอบครัว สามารถสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยสร้างภูมิคุ้มกัน	วิธีการ
1. การศึกษา/การอบรมลูกหลาน	• ดูแลสั่งสอนลูกหลาน และวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี • ปลุกฝังค่านิยม จริยธรรม และสร้างทัศนคติที่ถูกต้อง • สร้างภูมิคุ้มกันทางอารมณ์และหลักการใช้เหตุผล • ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตร่วมกันในครอบครัว • ความรู้พื้นฐานของการสร้างครอบครัว • พ.ร.บ. ความรุนแรง 2550 • การเลี้ยงลูกให้ถูกวิธี, บทบาทสามี-ภรรยา
2. เศรษฐกิจ รายได้	• การช่วยกันทำงาน เพื่อสร้างเสริมรายได้ในครัวเรือน สร้างอาชีพเสริมให้แก่สมาชิกในครอบครัว • การประหยัดเก็บออม และลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสิ่งเสพติด เช่น เหล้า บุหรี่ • การช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระ • น้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

ปัจจัยสร้างภูมิคุ้มกัน	วิธีการ
3. ด้านคุณธรรม / จริยธรรม/ ศาสนา	• เป็นแบบอย่างพฤติกรรมในฐานะบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน

	● ปลุกฝังตั้งแต่เด็กเล็กๆ ในการทำวัตรปฏิบัติ เช่น พาไปวัด ฟังธรรม เพื่อให้ซึมซับในคำสอน หรือผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ● ฝึกฝนให้สมาชิก มีทักษะในการอยู่ในสังคม แก้ไขปัญหาของสมาชิกครอบครัว
4. การสื่อสารและเทคโนโลยีต่างๆ	● การรู้จักใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและถูกต้อง ● การเชื่อมความสัมพันธ์ภายในครอบครัวโดยใช้สื่อเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อลดความห่างเหินในครอบครัว
5. การเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน	● การสร้างความเข้าใจ ใส่ใจกัน และพูดคุยกันให้มากขึ้น ● ให้ความสนใจและมีเวลาอยู่ร่วมกันกับครอบครัว ● การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การให้กำลังใจกัน ● สร้างความตระหนักเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับครอบครัว ● ส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในครอบครัว/รับฟังความคิดเห็น ● สร้างจิตสำนึกในครอบครัวส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกาย
6. ความรับผิดชอบในครอบครัว/การตั้งเป้าหมายชีวิต	● การสอนให้ลูกหลานมีคุณธรรมต่อตนเองและผู้อื่น ● การวางแผนครอบครัว
7. ด้านการเผื่อระวัง	● หมั่นสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ● ให้คำปรึกษาแนะนำ สร้างความเชื่อมั่นว่าทุกปัญหา มีทางออก ● สื่อสารทั้งสองทาง หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า

(2) การสร้างภูมิคุ้มกันระดับชุมชน สามารถสรุปได้ ดังนี้

ปัจจัยสร้างภูมิคุ้มกัน	วิธีการ
1. ด้านคุณธรรม	● การอบรมให้ความรู้ด้านความรุนแรงในครอบครัว ● การป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ● ตัวอย่างโครงการสุขภาพใจวัยใสใจคุณธรรม ● อบรมจริยธรรมภาคฤดูร้อนในมัสยิด ให้เด็กทำละหมาดในโรงเรียนบ้านบางเทา โดยมีกรรมการมัสยิดไปสอน

	ในโรงเรียน เช่น เรื่องยาเสพติด เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
2. ด้านเศรษฐกิจ/รายได้	● อบรมพ่อแม่เรื่องค่าใช้จ่าย ● อบรมคนในครอบครัวเรื่องรายได้และความพอเพียง ● ตัวอย่างโครงการฝึกอาชีพทำสมุนไพร เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว
3. การปรึกษาหารือ/พบปะสังสรรค์	● การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างชาย - หญิง ● การจัดกีฬาสามัคคีครอบครัว เพื่อความเข้มแข็งไร้ความรุนแรง ● การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้บทบาทสตรีกับความรุนแรงในครอบครัว ● การเยี่ยมบ้านเสริมสุข ครอบครัวอบอุ่นสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม
4. การศึกษา/เรียนรู้/อบรม	● การจัดนิทรรศการให้ความรู้เรื่องความรุนแรงแก่ประชาชน ● การให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรง
5. การเป็นแบบอย่างที่ดี	● อบรมผู้นำ พ่อ-แม่/ผู้ปกครอง ● การยกย่องเชิดชูคนดีและครอบครัวตัวอย่างในชุมชน
6. การสร้างภูมิคุ้มกัน	● การสร้างครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง ● การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและแหล่งอบายมุข ● การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงาม

ปัจจัยสร้างภูมิคุ้มกัน	วิธีการ

7. ผู้นำชุมชน/หน่วยงาน เครือข่ายช่วยเหลือแก้ไขปัญหา	● ผู้นำ/ตัวแทน/ผู้นำทางศาสนาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาคบครัว ● อปท. สนับสนุนกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ● อปท. สนับสนุนทุกโครงการเกี่ยวกับงบประมาณสปช. ในการทำกิจกรรมของชุมชน ร่วมกับกองทุนสวัสดิการชุมชน และฝีมือแรงงาน ● การให้ความรู้แก่แกนนำในชุมชนให้เครือข่ายสามารถนำความรู้ไปให้แก่ชุมชนต่อไป ● พมจ. มี อสม. อพม. ช่วยสอดส่องดูแล และประสานงาน ● พมจ. และ บพค. ให้ความรู้แก่แกนนำในชุมชนให้เครือข่ายสามารถนำความรู้ไปให้แก่ชุมชนต่อไป

4.2.2 กระบวนการดำเนินการแก้ไขปัญหา

1) จัดทำต้นแบบของกระบวนการในการดำเนินการแก้ไขปัญหามารวมต่อเด็กและสตรีในครอบครัว ของพื้นที่ศึกษา ได้แก่

1.1 เริ่มต้นการรับรู้เรื่องราว ผ่านบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน กลุ่มไลน์ ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน ศูนย์ใกล้เคียงในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง และตำรวจชุมชน

1.2) แก้ไขปัญหาความรุนแรงโดยการไกล่เกลี่ย ทำความเข้าใจของผู้ที่อาศัยในบ้านหรือผู้ที่สมาชิกให้ความเคารพมากที่สุด ทำให้ปัญหายุติลง

1.3) หากปัญหาลูกกลาม รุนแรงขึ้น เพื่อนบ้านใกล้เคียงจะเข้าห้ามหรือดำเนินการให้เพื่อยุติปัญหา หรือจะแจ้งผู้ใหญ่บ้าน /กำนัน/ผู้นำชุมชน/ตำรวจชุมชน เข้ามาดูแลไกล่เกลี่ยระงับเหตุรวมถึงประสานส่งต่อหน่วยงานหรือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.4) หากข้อ 3 ยังไม่ยุติ ผู้ที่พบเห็นหรือได้รับแจ้งจะไปแจ้งความดำเนินคดีให้เป็นไปตามกระบวนการทางกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามหากผู้เสียหายไม่เอาความ ทำให้ผู้ที่เป็นจำเลยมีความเป็นภาระที่ต้องไปถอนแจ้งความซึ่งสาเหตุให้การช่วยเหลือต้องมีขอบเขต

ที่ผ่านมาผู้ถูกกระทำความรุนแรงมักจะกลับมาคืนดีกับผู้กระทำ จึงมักไม่มีการฟ้องร้องดำเนินคดี ประกอบกับลักษณะชุมชนเป็นชุมชนที่ทุกคนรู้จักกัน หากเป็นคนในชุมชนวันแต่เป็นคนนอกชุมชนก็จะรู้เช่นกัน จึงมีการเฝ้าระวังของคนในชุมชนอยู่แล้ว ทำให้เกิดการกระทำรุนแรงน้อย และพื้นที่ที่ศึกษาได้ชื่อว่าเป็นตำบลไร้ความรุนแรงอีกด้วย

2) กระบวนการในการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหามารวม ด้วยการสร้างความตระหนักในชุมชน เมื่อพบปัญหาความรุนแรงขึ้นในชุมชน ทุกคนต้องไม่คิดว่าไม่ใช่เรื่องของตนเอง ให้คิดว่าเป็นเรื่องของมนุษยชน ต้องรีบให้ความช่วยเหลือโดยขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เมื่อมีข้อมูลผู้ประสบปัญหาความรุนแรง ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ แจ้งผู้นำ ให้ผู้นำว่ากล่าวตักเตือน ถ้าเตือนแล้วไม่ดีขึ้นทางชุมชนต้องแจ้งใหม่ (อย่าพึ่งท้อในการแจ้งข้อมูล) ถ้าแจ้งแล้วยังไม่ดีขึ้นก็ต้องใช้ขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 ใช้มาตรการขั้นที่ 1 แจ้งผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน เข้าไปไกล่เกลี่ย ถ้าไกล่เกลี่ยแล้วไม่ได้ผล ไม่ประสบผลสำเร็จ (ขั้นนี้ห้ามท้อแท้)

ขั้นที่ 3 วางแผนการดำเนินงานใหม่ ในเมื่อชุมชนไม่สามารถแก้ไข
ปัญหาได้

- การแก้ไขปัญหารั้งที่ 1 แก้ไขปัญหาไม่ได้
- การแก้ไขปัญหารั้งที่ 2 ต้องเป็นใครในการเข้ามาแก้ไข

ปัญหา

- การแก้ไขปัญหารั้งที่ 3 ต้องเป็นใครเมื่อแก้ไขปัญหา

ไม่ได้

- การแก้ไขปัญหารั้งที่ 4 ต้องเป็นใครเมื่อแก้ไขปัญหา

ไม่ได้

เมื่อยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ต้องการให้มีกระบวนการในการวางแผนตามขั้นตอนนี้ มิใช่แจ้งแล้ว ดำเนินการแล้วไม่ประสบความสำเร็จ แล้วท้อ หยุดการให้ความช่วยเหลือ ต้องการให้ทุกสังคมทุกชุมชนหยุดความคิดแบบนี้ คือ “ไม่ประสบความสำเร็จแล้วหยุดดำเนินการ”

ขั้นที่ 4 หากไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ก็เริ่มตามขั้นที่ 1 ใหม่

ขั้นที่ 5 ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ถ้าประสบความสำเร็จ นั้น สำเร็จเพราะเหตุใด ถ้าไม่ประสบความสำเร็จ เป็นเพราะเหตุใด เพื่อปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นต่อไป

3) การจัดตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ต้องมีการไกล่เกลี่ย โดยใช้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ซึ่งจะแต่งตั้งคณะกรรมการจากตัวแทนของชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อประจำหมู่บ้านนั้นๆ โดยกรรมการไกล่เกลี่ยฯ ในแต่ละหมู่บ้านจะต้องได้รับการอบรมทางกฎหมายและวิธีการไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทเบื้องต้น พร้อมทั้งสามารถให้คำปรึกษาแนะนำได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม โดยเมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงขึ้น อย่างแรกจะต้องเรียกคู่กรณีมาทำการพูดคุยกันก่อนว่าปัญหาเกิดจากอะไร มีสาเหตุ มาจากไหน และทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่จะพูดคุย พร้อมทั้งการใช้หลักกระบวนการยุติธรรมในชุมชน เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายยอมรับฟังและสามารถตกลงกันได้

4) การใช้เวทีประชาคมของแต่ละชุมชนในการพูดคุยแลกเปลี่ยนแก้ไข
ปัญหาชุมชน โดยมีประธานและคณะกรรมการชุมชนเข้าร่วมไกล่เกลี่ยพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาของแต่ละบุคคล และระหว่างชุมชนกับครอบครัว โดยใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชนและการจัดสืบสานประเพณีท้องถิ่น เพื่อเป็นตัวเชื่อมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

5) ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส หรือปราชญ์ชุมชน มีการถ่ายทอด อบรมรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ดีๆ อบรมศีลธรรม ให้คนในชุมชน ทำชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางจิตใจ

4.2.3 กระบวนการคุ้มครอง ช่วยเหลือ (ลดการเกิดความรุนแรง)

1) การปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้มีวิธีการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงอย่างครบถ้วนทุกกระบวนการ และยังมีการติดตามผลหลังได้รับการช่วยเหลือและแก้ไขกฎหมายด้าน

ความรุนแรงเพิ่มบทลงโทษข้อบังคับให้เข้มงวดมากขึ้น เอาโทษกับผู้กระทำผิดแม้เจ้าทุกข์จะยอมความ ก็ควรมีมาตรการไม่ให้เกิดการกระทำซ้ำๆ อีก ดำเนินการแผนระดับชาติโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมช่วยกันผลักดันให้เกิดเป็นแผนการช่วยเหลือคุ้มครองผู้ถูกรักรำและลงโทษผู้กระทำเข้าเป็นวาระแห่งชาติของปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

2) การสร้างทีมงานช่วยเหลือ (สหวิชาชีพ) ในชุมชน การสร้างทีมงานช่วยเหลือ หรือทีมสหวิชาชีพในชุมชน (ผู้นำชุมชน โรงเรียน วัด รพ.สต. อปท. อาสาสมัครในชุมชน) เพื่อสร้างความตระหนักในการให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากครอบครัว ชุมชน บุคคลใกล้ชิด และเพื่อนบ้าน เป็นผู้ที่ได้รับรู้ปัญหาได้เป็นอย่างดี การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมที่มีในชุมชน ซึ่งได้รับความยอมรับนับถือมากที่สุด หรือให้ผู้นำในชุมชนที่คนในหมู่บ้านเกรงใจ เคารพนับถือ ช่วยกันคิดช่วยกันแก้ปัญหา ใช้หลักศาสนา ใช้หลักธรรมมาภิบาลก่อนการใช้หลักกฎหมาย เพื่อช่วยลดภาระของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (ตำรวจ หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน มูลนิธิ และอื่นๆ)

3) แนวทางแก้ไขของชุมชน ลักษณะที่เข้าไปช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น โกล่เกลี่ย แฉความ ประสานงาน ส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรณีสามี ภรรยา ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านทะเลาะวิวาทตบตี ใช้หมวกกันน็อคฟาดศีรษะจนสลบ จึงนำภรรยาเพื่อนบ้านส่งโรงพยาบาล และไปแจ้งความ แต่เมื่อภรรยาอาการดีขึ้นกลับมายุ่งบ้าน

ยกตัวอย่างกรณีศึกษาในพื้นที่เชิงทะเล หญิงตั้งครรภ์ถูกสามีทำร้ายร่างกาย และจิตใจ ได้ไปลงบันทึกประจำวันที่สถานีตำรวจไว้ และไปพักชั่วคราวที่บ้านพักเด็กและครอบครัว เจ้าหน้าที่ได้ชวนพูดคุยสอบถาม หญิงรายนี้เป็นคนมีจิตใจอ่อนแอและมีความลับที่ปกปิดในใจอยู่มาก ต้องค่อยๆ พุด เกลี่ย กล่อม ถึงจะเปิดใจยอมรับและเล่าเรื่องราวให้ฟังออกมา คือโดยการใช้ชีวิตประจำวันเป็นคนค่อนข้างขี้เกียจ ไม่ชอบทำงานบ้าน มาอยู่กับสามีซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่ จึงไม่เป็นที่ประทับใจของฝ่ายสามีมากนัก และฝ่ายหญิงยังมีอาการขี้น้อยใจ หึงหวงตัวสามีมาก ทำให้เกิดการทะเลาะกระทบกระทั่งทำร้ายกัน จนฝ่ายหญิงต้องออกมาจากบ้านสักระยะ สามีได้มาตามตัวกลับจึงได้ทำข้อตกลงไว้กับเจ้าหน้าที่ให้มีการเปลี่ยนแปลงของทั้งสองฝ่าย จนกลับไปอยู่ด้วยกันสักพักใหญ่ ฝ่ายหญิงโทรกลับมาว่ามีปัญหากับสามีอีก ทางเจ้าหน้าที่เลยแนะนำให้ลองอดทนแก้ไขปัญหานั้นเองก่อน ทางเจ้าหน้าที่ได้มีการติดตามหญิงรายนี้จนกระทั่งคลอดลูก การทำงานร่วมกันกับตำรวจและอัยการ ซึ่งคู่มือพลังอำนาจดูน่าเชื่อถือมากกว่า ปัญหาหลายอย่างจากการทำงานอาสาสมัคร

4) สาเหตุที่ชุมชนไม่เข้าไปช่วยเหลือ จากกรณีศึกษาบอกว่า ตนเองต้องไปถอนแจ้งความและเป็นภาระอย่างมากและในที่สุดเมื่อสามีภรรยาคุ้นเคยกัน “เราก็กลายเป็นหมาหัวเน่า” หรือกลุ่มตัวอย่างบางคนก็บอกว่า “ธุระไม่ใช่” แต่อย่างไรก็ตาม ก็บอกว่า “แม้ว่าจะช่วยไม่ได้ ก็ประสานส่งต่อให้” หรือบางกรณีบอกว่าสิ่งที่พวกเขากระทำเช่นนี้ไม่ใช่ปัญหาของเขา คนนอกครอบครัวอย่าไปเข้าไปยุ่ง การเข้าไปเกี่ยวข้องก็ต้องมีขอบเขตเช่นกัน กล่าวคือ หากเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ต้องปฏิบัติหน้าที่อยู่แล้ว “ลูกบ้านก็เปรียบเสมือนลูกของตนต้องดูแล” หรือหากเป็นผู้อาสาในชุมชน ก็บอกว่า “ไม่ได้เป็นเรื่องต้องช่วยเหลือเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน”

5) ควรมีการจัดตั้งเครือข่ายสหวิชาชีพหรือทีมเคลื่อนที่เร็วในชุมชน เพื่อระงับเหตุได้ทันที่ สร้างเครือข่ายรับแจ้งเหตุสำหรับครอบครัวรวมทั้งเด็กและสตรีที่ต้องการความช่วยเหลือ และจัดหาสถานที่พักฉุกเฉินชั่วคราวพร้อมบริการที่เข้าถึงง่ายและทันที่

6) กำหนดมาตรการจูงใจสำหรับอาสาสมัครหรือผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ

7) ส่งเสริมภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนให้มีความตระหนักว่าเรื่องความรุนแรงเป็นเรื่องของทุกคน และมีส่วนร่วมในการดำเนินการเมื่อมีสถานการณ์นั้นๆ

4.2.4 กระบวนการบำบัด พื้นฟูเยียวยา (ยุติความรุนแรงให้ได้)

1) ครอบครัว ชุมชน และสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ควรให้คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้ที่ถูกกระทำให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ การกลับเข้าสู่ครอบครัว เข้าสู่ชุมชนอีกครั้ง เช่น ผู้ถูกกระทำที่เข้ารับการช่วยเหลือจากบ้านพักเด็กและครอบครัว ได้รับการช่วยเหลือจนครบกระบวนการสังคมสงเคราะห์ที่อยู่ในบ้านพักฯ เมื่อกลับออกมาแล้วนักสังคมได้มีการติดตามเยี่ยมบ้านอีกระยะหนึ่ง ส่วนผู้กระทำนอกจากได้รับบทลงโทษแล้ว ควรที่จะได้รับการฟื้นฟูด้านภาวะอารมณ์ ความนึกคิด ให้รู้จักยับยั้งชั่งใจ คิดไตร่ตรองก่อนที่จะมีกระทำให้หรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

2) ครอบครัว ชุมชน และสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเฝ้าระวังผู้มีพฤติกรรมเสี่ยง กระทำความรุนแรงในชุมชน

3) การหาวิธีเข้าไปแยกคู่กรณี พยายามไกล่เกลี่ยให้ยุติโดยเร็ว หรือประสานส่งต่อกับภาคีเครือข่ายในการดำเนินการ และติดตามประเมินผลเป็นระยะเมื่อกลับสู่ชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้นเพื่อเป็นต้นแบบให้คนอื่น ๆ

4) สนับสนุน ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจการดูแลสมาชิกในครอบครัวโดยให้ครอบครัวดูแลกันเอง

5) รณรงค์ ลด ละ เลิกอบายมุข และยาเสพติด รวมทั้งปัจจัยด้านครอบครัว ซึ่งนำไปสู่ความรุนแรง โดยการใช้มาตรการบำบัดในลักษณะใกล้เคียงกับการบำบัดสำหรับผู้ติดสุรา หรือยาเสพติด และมีผลการบำบัดอย่างต่อเนื่อง หรือนำครอบครัวที่มีปัญหาความรุนแรงมาร่วมกิจกรรมและคัดเลือกเป็นครอบครัวต้นแบบในการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งมีการมอบรางวัลเป็นขวัญและกำลังใจ

4.2.5 กระบวนการป้องกันการกระทำซ้ำ การปรับพฤติกรรมเสี่ยง

1) การส่งเสริมสถาบันครอบครัวแบบยั่งยืนได้อยู่ด้วยกัน พุดคุยกันให้เกิดความใกล้ชิดเป็นที่พึ่งใจ เป็นที่ปรึกษา คอยให้กำลังใจกันภายในครอบครัว เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นสามารถช่วยกันแก้ไขให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ให้ความรู้ มีการส่งเสริมกิจกรรมโครงการที่เป็นตัวช่วยในการสานความสัมพันธ์ในครอบครัวให้แน่นแฟ้น “อยากช่วยจะอย่างไรดี” เริ่มต้นที่ตัวเองก่อนว่าพร้อมที่จะช่วยหรือยัง? ความพร้อมมีอะไรบ้างให้มองที่ตัวเอง

1.1) ทักษะในการหาข้อเท็จจริง เช่น การสังเกตให้ได้ว่ามีความผิดปกติ “เอ๊ะ” ความสงสัยต้องมีให้มาก ให้สังเกตวันนี้มีเหตุการณ์แบบนี้ วันนั้นมีเหตุการณ์แบบนี้ ให้สงสัยให้มากๆ ต้องมีสักหนึ่งข้อสงสัยที่เป็นปัญหา ถ้าเป็นไปได้ให้มีการ “บันทึกความถี่” การบันทึกช่วยในการแก้ไขปัญหาได้ บันทึกความถี่ เวลา เหตุการณ์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าไปในช่วงเวลาที่เหมาะสม

1.2) ความรู้ ต้องตีประเด็นให้แตกว่าเหตุการณ์ไหนพ่อแม่ติลูกเพื่ออบรมสั่งสอนทั่วไป เหตุการณ์ไหนที่พ่อแม่ทำความรุนแรงให้กับลูก ไม่เช่นนั้นจะเป็นการทำร้ายซ้ำตัวเด็ก

ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ครูต้องการจะช่วยเหลือนักเรียน ด้วยเจตนาดี ครูท่านนี้ได้เข้ารับการอบรมในหลายๆ หลักสูตร เมื่อเจอเหตุการณ์ที่นักเรียนในโรงเรียนถูกทางบ้านตีมา ครูท่านนี้ไม่ได้สืบหาข้อมูลที่ชัดเจน ไม่สามารถตีประเด็นได้ว่าเป็นการอบรมสั่งสอนลูกแบบทั่วไป เพียงแต่พ่อแม่เข้มงวดกับลูกมาก ครูพยายามดึงเข้าเหตุการณ์ความรุนแรงต่อเด็ก เมื่อเจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กเข้าประเมิน พบว่าตัวพ่อมีความคาดหวังในตัวลูกมาก ส่วนลูกมีอาการเป็นสมาธิสั้น ครูท่านนี้ใช้ความรู้สึกในการตัดสินใจคาดเดาเหตุการณ์ว่าจะต้องเป็นไปตามที่อบรมมา จนสุดท้ายนักเรียนคนนี้ขอย้ายโรงเรียน

1.3) มีสติ ต้องตั้งสติให้ได้ ยกตัวอย่างเหตุการณ์จากการเล่าประสบการณ์ในพื้นที่ของ อพม. เป็นเหตุการณ์สามัคคีบรรยา ดึงหุรรรยาจนขาด ภรรยาไล่สามีออกจากบ้าน มาขอคำปรึกษากับ อพม. ท่านนี้เล่าเหตุการณ์ต่าง ด่าทอ ถึงสาปแช่ง อพม. จึงเลยแนะนำให้แยกกัน อยู่ไปอยู่ ไปก็เสี่ยงตายเสียเปล่า เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปสองสามวัน ผ่านหน้าบ้านหญิงรายนี้ปรากฏว่าสามีกลับมาคืนดีอยู่ด้วยกันมีความสุข กลับมาหวานชื่นกันดี มีสติในการควบคุมรับฟังปัญหาจากผู้ถูกระทำ และต้องเข้าใจมา ขณะนั้นผู้ถูกระทำอยู่ในอารมณ์ที่พุ่งพล่านที่จะพูดจะเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ออกมาด้วยอารมณ์ความรู้ เมื่ออารมณ์นั้นค่อยๆ จางไปก็จะได้รับรู้ความรู้สึกเหตุผลที่แท้จริง การให้คำแนะนำคนที่มามีอารมณ์พุ่งพล่านอยู่ใน ขณะนั้นจะไม่มีประโยชน์อะไรเลย เพราะนั้นไม่ใช่ความคิด อารมณ์ที่ยั่งยืนที่แท้จริง ความคิดความรู้สึกที่แท้จริงของเขาจะยังไม่แสดงออกมา “จริงๆ แล้วเขาคู่นั้นรักกันจะตาย” เพียงแค่ตอนนั้นเป็นอารมณ์ชั่ววูบเข้ามา ดังนั้นผู้รับฟังผู้ให้คำปรึกษาควรที่จะ “ฟังอย่างเดียว” “ฟังด้วยหัวใจ” ความคิดของเราอย่าไปคิดแทนเขา เราเป็นเพียงคนที่มองมาจากภายนอกไม่ได้รู้ว่าลึกๆ แล้วเขาคิดอะไรกันอยู่ “เรานิ่งๆ เขาอ่อนโยน” ก่อนที่เขาจะมาแต่งงานอยู่ด้วยกันย่อมที่จะเกิดจากความรักความผูกพันกันมาก่อน เพียงแค่ขณะนั้นขาดอะไรบางอย่างไป ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน จึงเกิดเป็นปัญหาแบบที่เราเห็นกัน ถ้ามว่า “ในใจเขารับฟังเราแล้วเชื่อหรือไม่” แต่จริงๆ แล้วในใจเขายังไปไม่ถึงที่สุดที่แสดงออกมาภายนอก

เทคนิคการฟังด้วยหัวใจ ใช้แค่กริยาอาการท่าทางของเราว่าเรามีส่วนร่วม (พยักหน้า ตะแคงรับรู้) ไม่ต้องออกคำถามชี้แนะ ไม่ตีตราถึงเหตุการณ์ที่พบมา ให้ใช้คำถามที่จะทำ ให้เขามองเห็นปัญหา ให้เขาคิดให้ได้เองว่าเขาควรแก้ปัญหาด้วยตัวเองอย่างไร เริ่มจากรับฟังไปเรื่อยๆ ก่อน และสื่อสัมผัสให้เขารับรู้ถึงปัญหา ทำให้เขาไว้วางใจเรา และเราจะรอให้ได้คำตอบที่แท้จริงออกมา ให้เขาเห็นคุณค่าในตัวเอง การรักษาความลับให้ได้ ให้เขาตัดสินใจแก้ไขปัญหาเอง ตั้งสติตัวเองให้ได้ก่อน ถ้าไม่ไหวแล้วให้ส่งต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อไป ปัญหานั้นๆ ไม่ได้แก้กันได้ในวันสองวัน หรือจะแก้กันได้ง่ายๆ เพียงครั้งสองครั้ง อย่างฟังเสียกำลังใจ ต้องหาทางออกอื่นๆ ที่เหมาะสมด้วย ไม่ใช่ทุกอย่างจะจบลงที่การดำเนินคดี ในตัวคนทุกคนนั้นย่อมที่จะอยากให้แต่ละครอบครัวมาอยู่ด้วยกันคืนดีกันโดยปกติสุข การมีทีมสหวิชาชีพคอยช่วยเหลือปัญหาความรุนแรง ค้นหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม ให้เรามองไปรอบๆ ตัวจะยังมีคนที่คอยให้คำปรึกษาช่วยเหลืออยู่

2) กลไกที่มีอยู่ใน ชุมชน สังคมรวมถึงครอบครัว ช่วยสอดส่องดูแลเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำซ้ำ กำกับ ดูแล เด็กในการใช้สื่อทุกประเภทที่จะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงได้

3) จัดกิจกรรมที่เป็นตัวช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน เช่น กิจกรรมล้อมรั้วด้วยรัก เป็นกิจกรรมที่นำครอบครัวที่มีปัญหาทางครอบครัวมาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ละลายพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัว ให้มีความเข้าใจกันมากขึ้น ผลตอบรับจากกิจกรรมนี้ทำให้ครอบครัวที่มีปัญหาสามารถแก้ไขปัญหในครอบครัว

4) การจัดทำบันทึกข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร มีพยานรับรองว่าได้ทำข้อตกลงไว้แล้ว ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดฝ่าฝืนข้อตกลงดังกล่าวจะมีบทลงโทษตามที่ได้ตกลงกันไว้ในบันทึกข้อตกลง

5) ติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ ของบุคคลที่เคยกระทำความรุนแรง เพื่อให้เกิดความมั่นใจในพฤติกรรมที่ได้ปรับแล้ว โดยใช้กลไกสมาชิกในครอบครัว อาสาสมัคร ผู้นำชุมชน เป็นต้น

บทที่ 6

บทสรุป

รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรง ในเด็กและสตรี

โครงการศึกษารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย ศึกษาลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี และเพื่อหารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว และกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

ดำเนินการศึกษาในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ (สสว.) 1 - 12 โดยคัดเลือกกรณีศึกษาจากจังหวัดที่มีจำนวนสถิติการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมากเป็นอันดับที่ 1 ของแต่ละสสว. รวมขอบเขตพื้นที่ทั้งสิ้น 12 จังหวัด ในส่วนระดับตำบล คัดเลือกตำบลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ระดับดีเด่น หรือระดับดี ในปี 2557 และ 2556 ตามลำดับ จำนวน 1 พื้นที่ มีกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้แทนครอบครัว จำนวน 15 ครอบครัว ผู้แทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรอิสระและมูลนิธิต่างๆ สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีระดับชาติ และระดับจังหวัด คู่มือการจัดสนทนากลุ่มย่อย (focus group manual) ผู้แทนครอบครัว และผู้แทนชุมชน และจัดสัมมนาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหารูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

ผลการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย ลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี และรูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย

สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรีของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนเด็กและสตรี ที่เข้ารับบริการเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวในภาพรวมของประเทศ เป็นสตรีจำนวน 8,687 ราย และเป็นเด็กจำนวน 6,391 ราย รวมจำนวนทั้งสิ้น 15,078 ราย โดยศูนย์พึ่งได้ สำนักงานบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข มีจำนวนผู้เข้ารับบริการที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด จำนวน 13,752 ราย รองลงมาคือ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด จำนวน 705 ราย และศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 621 ราย แสดงได้ดังตารางด้านล่างนี้

หน่วยงาน	เด็กถูกกระทำความรุนแรง	สตรีถูกกระทำความรุนแรง

ประเภท ความรุนแรง	ร่างกาย	จิตใจ	เพศ	รวม สถิติเด็ก	ร่างกาย	จิตใจ	เพศ	ทาง สังคม	การ ละเลย ทอดทิ้ง	ล่อลวง/ บังคับ แสวง ประโยชน์	ไม่ ระบุ	รวม สถิติ สตรี	รวม ทั้งสิ้น
ศูนย์ปฏิบัติการ เพื่อป้องกันการ กระทำความ รุนแรงใน ครอบครัว/กรม กิจการสตรีและ สถาบันครอบครัว พม.	-	-	-	-	433	122	33	31	-	-	2	621	621
บ้านพักเด็กและ ครอบครัว	145	32	128	305	323	63	14	-	-	-	-	400	705
ศูนย์พึ่งได้ (สำนัก บริหารการ สาธารณสุข/ กระทรวง สาธารณสุข)	1,486	166	4,434	6,086	5,731	210	1,612	-	108	5	-	7,666	13,752
รวมทั้งสิ้น				6,391								8,687	15,078

จากการจัดเก็บข้อมูล ในพื้นที่ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 - 12 ในพื้นที่
ตัวอย่าง 12 จังหวัด (ข้อมูลจากบ้านพักเด็กและครอบครัว ปี 2557) พบข้อมูลประเภทความรุนแรงทางร่างกาย
จำนวน 162 ราย ความรุนแรงทางจิตใจ จำนวน 157 ราย ความรุนแรงทางเพศ จำนวน 37 ราย ค้ำมนุษย์ 56
ราย การละเมิดสิทธิ (การใช้แรงงานเด็ก) จำนวน 12 ราย และอื่นๆ 34 ราย จากข้อมูลพบว่าผู้ถูกกระทำส่วน
ใหญ่เป็นภรรยา รองลงมาเป็นลูก และผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นสามี รองลงมาเป็นบิดา

2. ลักษณะการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

2.1 การสร้างภูมิคุ้มกันระดับครอบครัว สรุปลำดับด้านล่างนี้

ปัจจัยสร้างภูมิคุ้มกัน	วิธีการ
1. การศึกษา/การอบรมลูกหลาน	- สอนลูกหลานให้ตั้งใจเรียน - อบรมบ่มนิสัยให้ลูกหลานเป็นคนดี - สร้างมุมมองวิธีคิดที่ถูกต้องให้คนในครอบครัว - บรรจุเนื้อหา เรื่อง “ความรุนแรง” ไว้ในหลักสูตรในโรงเรียน

	● พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีและถูกต้องให้กับลูกหลาน
2. การมีสติ/ความอดทน/ความอดกลั้น	● เตือนสติลูกหลานให้มีความอดทน ● ทำข้อตกลงปรับพฤติกรรม จัดทำบันทึกข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร มีพยานรับรองว่าได้ทำข้อตกลงไว้แล้ว ● ใช้เทคนิค 3 น : นิ่ง / นอน / นหนิ
3. การใส่ใจซึ่งกันและกัน	● การพูดคุยกันให้มากขึ้น ● สร้างความเข้าใจ ใส่ใจ มีเหตุผล ● ให้ความสนใจกับครอบครัว ● ให้ความรู้กับคนรอบข้าง ● ให้มีความเป็นธรรมกับทุกคนในครอบครัว ● มีเวลาอยู่ร่วมกัน โดยทำกิจกรรมร่วมกันทั้งครอบครัว เช่น ติวกัน
4. คำสอน/ศาสนา	● การทำกิจกรรมพาครอบครัวไปทำบุญ หรือร่วมกิจกรรมทางศาสนา ใช้หลักธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ● ฆราวาสธรรม 4 ธรรมของผู้ครองเรือน ประกอบด้วย สัจจะ อดทน ขันติ จาคะ
5. เศรษฐกิจ รายได้	● สร้างรายได้ช่วยกันทำงานให้เกิดความมั่นคงของครอบครัว ● ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำรงชีวิตของครอบครัว ● การวางแผนการใช้จ่ายเงินของครอบครัว
6. เทคโนโลยี	รู้จักใช้สื่ออย่างเหมาะสม เช่น LINE ในการการติดต่อกับบุคคลในครอบครัว

2.2 การสร้างภูมิคุ้มกันระดับชุมชน สรุปได้ดังตารางด้านล่างนี้

ปัจจัยสร้างภูมิคุ้มกัน	วิธีการ
1. ด้านคุณธรรม	● กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมของชุมชนตามโอกาสต่างๆ ● ส่งเสริมลูกหลานให้ประพฤติตนในด้านดี ● สร้างความตระหนักเกี่ยวกับความจริงใจต่อกันระหว่างคนในครอบครัว ● อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ● เชิดชูครอบครัวทำความดี
2. ด้านเศรษฐกิจ รายได้	● อบรมพ่อแม่เรื่องค่าใช้จ่าย บัญชีครัวเรือน ● อบรมคนในครอบครัวเรื่องรายได้และความพอเพียง ● การสร้างอาชีพที่มั่นคง พอเพียงแก่ครอบครัว

3. การสร้างครอบครัวที่อบอุ่น	● การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การให้กำลังใจกัน ● สร้างความตระหนักเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับครอบครัว ● ส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในครอบครัว/รับฟังความคิดเห็น ● สร้างจิตสำนึกในครอบครัว ● ส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกาย
4. การศึกษา/เรียนรู้/อบรม	● ส่งเสริมให้พ่อแม่เอาใจใส่บุตรหลาน ● รณรงค์ให้ความรู้เรื่องยาเสพติดและการติดเอดส์ ทั้งบุตรหลานและพ่อแม่ ● ปลุกฝังค่านิยม วัฒนธรรมอันดีงาม ● ให้ความรู้เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือ ● ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พรบ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550
5. แบบอย่างที่ดี	● อบรมพ่อแม่/ผู้ปกครอง ครอบครัวต้นแบบ “ลดเพื่อสร้าง”
6. ผู้นำชุมชน/หน่วยงาน เครือข่ายช่วยเหลือแก้ไขปัญหา	● ผู้นำทางศาสนาช่วยเหลือใกล้เคียงปัญหาครอบครัว ● อปท. สนับสนุนหลัก ● พมจ. มี อสม. อพม. ช่วยสอดส่องดูแล และประสานงาน ● พมจ. บพด. ให้ความรู้แก่แกนนำในชุมชนให้เครือข่ายสามารถนำความรู้ไปให้แก่ชุมชนต่อไป

2.3 กลไกการสร้างภูมิคุ้มกันระดับชุมชนสู่ครอบครัวเพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็ก

และสตรี

1) จัดตั้งศูนย์ศูนย์ดำรงธรรมในหมู่บ้าน

จัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมประจำหมู่บ้านนั้นๆ เมื่อเกิดปัญหาอะไรขึ้นอย่างแรกจะต้องเรียกคู่กรณีมาทำการพูดคุยกันก่อน ว่าปัญหาเกิดจากอะไร สาเหตุมาจากไหน โดยมีคนกลางที่จะสามารถพูดคุยและทั้งสองฝ่ายยอมรับได้ เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน ไม่ต่ำกว่า 2 คน ไม่เกิน 10 คน

2) การสร้างทีมงานช่วยเหลือ

การสร้างทีมงานที่มีความตระหนักในการให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากชุมชนจะเป็นผู้ที่รู้ปัญหาเป็นอย่างดี การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมที่มีในชุมชน อันได้แก่ ทุนศาสนา ทุนวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความยอมรับนับถือมากที่สุด หรือให้ผู้นำทางธรรมชาติที่คนในหมู่บ้านเกรงใจ เคารพนับถือ ช่วยกันคิดช่วยกันแก้ปัญหา ใช้หลักศาสนา ใช้หลักธรรมาภิบาลก่อนใช้หลักกฎหมาย เช่น เทศบาล ตำบลบางพระ การแห่งพยายามการใช้กิจกรรมประเพณีท้องถิ่นยาวนานเกือบ 100 ปี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการเชื่อถือองค์พระยา ยึดเหนี่ยวจิตใจ เกิดความสามัคคีคนในชุมชน

3) กระบวนการชุมชนสู่การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

ขั้นที่ 1 เมื่อมีข้อมูลผู้ประสบปัญหาความรุนแรง ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ แจ้งผู้นำ ให้ผู้นำว่ากล่าวตักเตือน ถ้าเตือนแล้วไม่ดีขึ้น ทางชุมชนก็ต้องแจ้งใหม่ ถ้าแจ้งแล้วยังไม่ดีขึ้น ก็ต้องใช้ขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 ใช้มาตรการตามขั้นที่ 1 แจ้งผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน เข้าไปไกล่เกลี่ย ถ้าไกล่เกลี่ยแล้วไม่ได้ผล ไม่ประสบผลสำเร็จ

ขั้นที่ 3 วางแผนการดำเนินงานใหม่ ในเมื่อชุมชนไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้

- การแก้ไขปัญหาครั้งที่ 1 แก้ไขปัญหาไม่ได้
- การแก้ไขปัญหาครั้งที่ 2 ต้องเป็นใครในการเข้ามาแก้ไขปัญหา
- การแก้ไขปัญหาครั้งที่ 3 ต้องเป็นใครเมื่อแก้ไขปัญหาไม่ได้
- การแก้ไขปัญหาครั้งที่ 4 ต้องเป็นใครเมื่อแก้ไขปัญหาไม่ได้

ขั้นที่ 4 หากไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ก็เริ่มตามขั้นที่ 1 ใหม่

ขั้นที่ 5 ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ถ้าประสบความสำเร็จๆ เพราะเหตุใด ถ้าไม่ประสบความสำเร็จ เป็นเพราะเหตุใด เพื่อปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นต่อไป

4) การศึกษาทเรียนที่ดีในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี (Best practice)

4.1) การขับเคลื่อนโดยชุมชน

กรณีศึกษาในพื้นที่ สสว.4 ชุมชนเคยมีวิธีการในการเสริมสร้างปัจจัยที่ช่วยลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และเป็นสิ่งที่ดำเนินการแล้วได้ผลเป็นอย่างดี อาทิเช่น

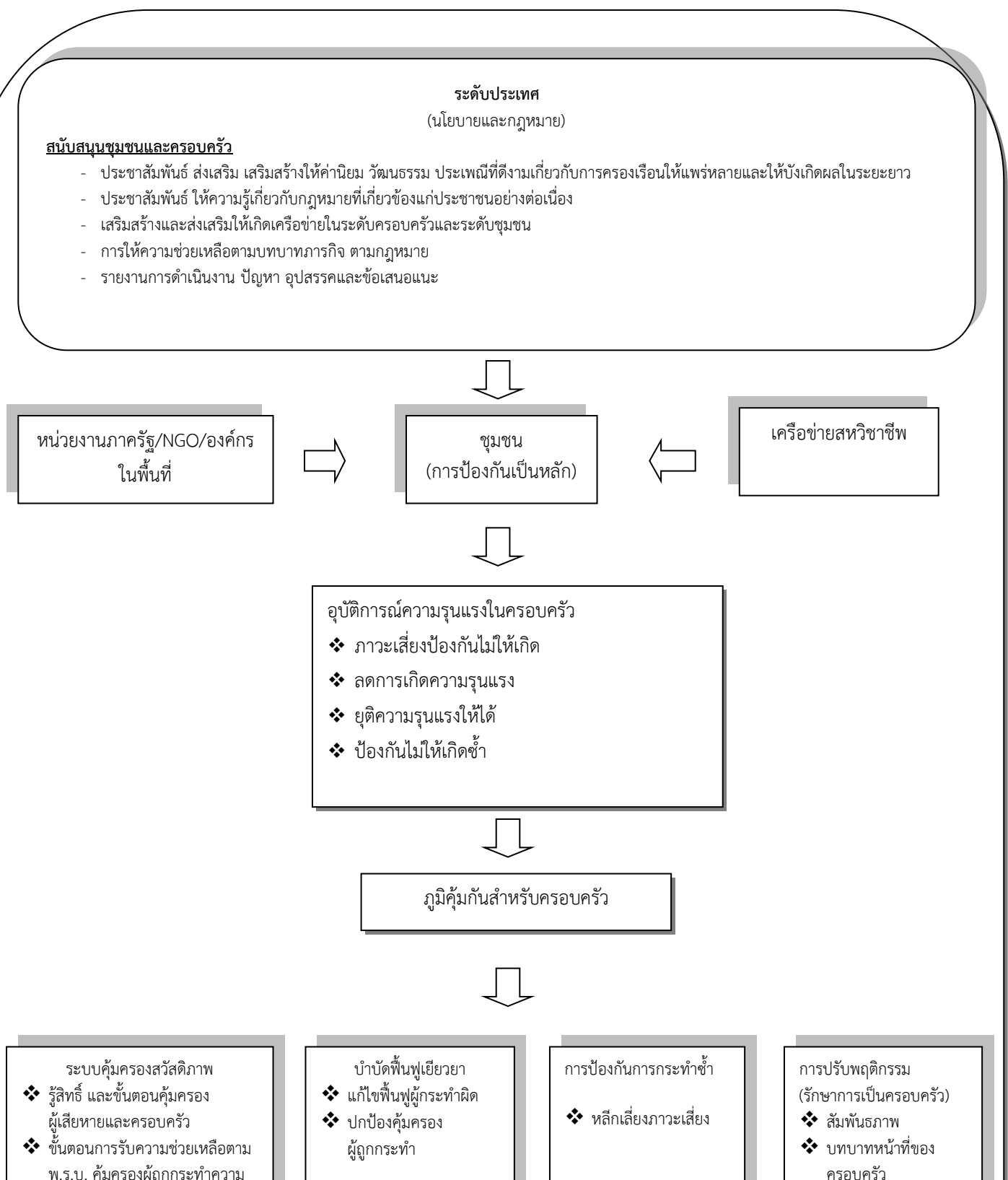
(1) กิจกรรมล้อมรั้วด้วยรัก เป็นกิจกรรมที่นำครอบครัวที่มีปัญหาทางครอบครัวมาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ละลายพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัว ให้มีความเข้าใจกันมากขึ้นผลตอบรับจากกิจกรรมนี้ ทำให้ครอบครัวที่มีปัญหาสามารถแก้ไขปัญหาในครอบครัวได้

(2) กิจกรรมจุลกฐกฐานเข้าวัด เป็นกิจกรรมที่ดี เห็นผลจากการดำเนินงานตามกิจกรรมนี้ที่ผ่านมา ทำให้เด็ก เยาวชน หันเข้าวัดมากขึ้น

(3) กิจกรรมค่ายครอบครัวของศูนย์พัฒนาครอบครัว (ศพค.) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ดี ได้รับการตอบรับในสังคมเป็นอย่างดี

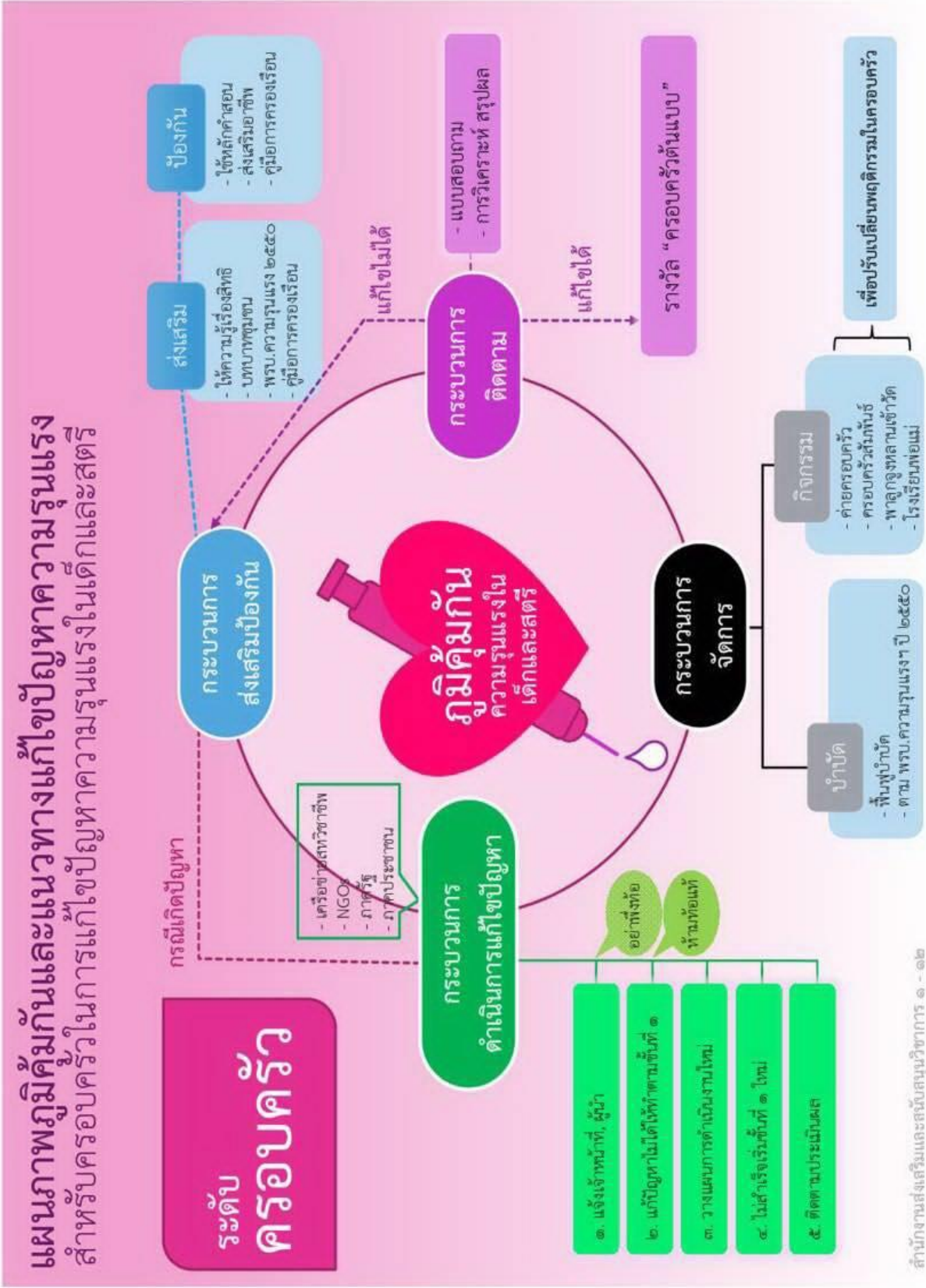
ทั้งนี้ข้อเสนอจากชุมชนในการจัดกิจกรรมที่ดีสำหรับครอบครัวในพื้นที่อื่นๆ เช่น กิจกรรมกีฬาครอบครัว (สสว.9) และการส่งเสริมการมีครอบครัวต้นแบบ (ลดเพื่อเพิ่ม) ลดการทะเลาะกัน เพิ่มความเป็นครอบครัว (สสว.12)

3. รูปแบบการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและสตรี

แผนภาพภูมิคุ้มกันและแนวทางแก้ไขปัญหามรณแรง สำหรับครอบครัวในการแก้ไขปัญหามรณแรงในเด็กและสตรี

